

Bjørn Tore Simonsen

Den italienske politiske kulturen fra Vest-Romerrikets fall til bysantinsk gjenerobring 476-554

Masteroppgave i Historie

Veileder: Leif Inge Ree Petersen

Mai 2021

Bjørn Tore Simonsen

Den italienske politiske kulturen fra Vest-Romerrikets fall til bysantinsk gjenerobring 476-554

Masteroppgave i Historie
Veileder: Leif Inge Ree Petersen
Mai 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske og klassiske studier

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Vest-Romerrikets fall i 476 markeres ved at den romerske generalen Odovakar avsatte Romulus Augustus, og tredde inn i rollen som monark over Italia. I kildene kommer det fram at ikke alle i samtiden anså dette som et politisk brudd slik som vi i moderne tid gjør. Denne oppgaven skal dermed handle om *den italienske politiske kulturen fra Vest-Romerrikets fall til bysantinsk gjenerobring 476-554*. Den politiske kulturen på Italia ble grunnlagt av Romerrikets periode, der vi får etterfølgerstater som baserer sine politiske kulturer i stor grad Romerrikets tradisjoner. I denne oppgaven skal vi se på hvilke elementer som definerte den politiske kulturen på Italia først under Romerriket, under Odovakar, Teoderik og de ostrogotiske kongene og til slutt det Bysantinske riket. Først skal oppgaven ta for seg den historiske konteksten, samt hvilke teorier og metoder jeg ønsket å benytte meg av for å svare på problemstillingen. Videre skal vi se hvordan romerne og ostrogoterne legitimerte makten sin gjennom den romerske verdensforståelsen basert på en bipolar verdensforståelse og identitetspolitikk. I tillegg skal vi se på hvordan de romerske institusjonene ble ivaretatt og endret under de ulike styringsmaktene, gjennom å skape en forestilling av ivaretagelsen av den romerske republikken. Det var også viktig å fremstille sin politiske makt og politiske kultur, dermed er det fremstillingen av den politiske kulturen gjennom ikonografiske fremstillinger vi skal se på i siste empiriske kapittel. Det er mange ulike historiografiske debatter om perioden, ettersom at den senantikke perioden kildemateriell er fragmentert og lite har overlevd med tiden. Mine funn gjennom denne oppgaven er avslutningen på det romerske senatet, forsvinnelsen av den romerske politiske kulturen på Italia og fremveksten av en militarisert adel som kom til å prege samfunnet på Italia og Europa generelt gjennom hele middelalderen.

Forord

Etter en lang og tidskrevende prosess er målet endelig nådd med å gjennomføre mastergrad i historie. Oppgaven min handler om den senantikke perioden, der Vest-Romerriket kollapse og man får etterfølgerstater som etablerer seg i det politiske tomrommet. I tråd med å jobbe med senantikken tok jeg kurs i innføring i latin, noe som både var krevende, men også utrolig givende når jeg kunne se på originale tekster. Denne oppgaven hadde ikke vært gjennomførbar om det ikke var for fantastisk veiledning av Leif Inge Ree Petersen, som hjalp meg å finne en problemstilling, og mere enn nok materiell å bearbeide. Han introduserte meg til en periode jeg ikke var så kjent med og gjorde oppgaven svært interessant. Gjennom gode og kontinuerlige tilbakemeldinger, hjulpet meg å vokse langt mere faglig kompetent enn det jeg var for to år siden.

Videre ønsker jeg å takke min kjære Hera Kim for å ha holdt meg både fysisk og psykisk frisk gjennom masterskrivingen under en pandemi. Uten hennes støtte hadde denne oppgaven ikke vært gjennomførbar. Jeg vil også takke mine foreldre Bjørn Simonsen og Tone Brandvik Simonsen for støtte og hjelp for få på plass grammatikken. Jeg vil også takke NTNU for fem utrolig givende år, med mange flinke og engasjerte forelesere ved institutt for historiske studier, der tiden har gått alt for fort og jeg skulle gjerne holdt på lengere.

Bjørn Tore Simonsen
Trondheim 16.05.2021

Innholdsfortegnelse

1	Innledning og problemstilling.....	5
1.1	Historisk kontekst.....	7
1.2	Kilder og fortolkning gjennom historiografi.....	13
1.2.1	Kilder.....	14
1.2.2	Kildekritikk.....	16
1.3	Teori og metode.....	18
1.3.1	Politisk kultur.....	20
1.3.2	Thick description.....	21
1.3.3	Identitetsteorier og identitetsdannelse gjennom ethnos.....	23
2	Romersk og gotisk legitimering av makt gjennom etnografi.....	25
2.1	Ostrogotisk etnografi og selvforståelse.....	27
2.1.1	Ostrogotisk legitimering av makt.....	30
2.1.2	Det amalske dynastiets legitimering av makt.....	32
2.2	Renovatio, nika og pandemi. Justinian og den bysantinske politiske konteksten.....	40
2.2.1	Bysantinsk legitimitet på Italia.....	42
2.3	Oppsummering av legitimering av makt gjennom ethnos.....	47
3	Romerske institusjoner, brudd og kontinuitet.....	49
3.1	Senatsadelens roller i senantikken.....	51
3.1.1	Edictum Theodorici.....	56
3.1.2	Justinians pragmatiske sanksjon.....	59
3.2	Italias økonomiske utvikling.....	62
3.3	Fremveksten av kirken som samfunnsinstitusjon og biskopenes politiske makt.....	64
3.4	Legitimering av makt gjennom ivaretagelse av romerske institusjoner.....	67
4	Politisk kultur gjennom fremstillingen som imperator.....	68
4.1	Den visuelle maktretorikken i Ravenna.....	70

4.2	Gullmynten, en ikonografisk kontinuitet for politisk kultur.....	78
5	Konklusjon.....	82
6	Kilder	88
7	Litteratur	89

1 Innledning og problemstilling

Denne oppgaven skal handle om endringene i den politiske kulturen i Italia fra Vest-Romerrikets fall i 476, fram til den langobardiske invasjonen i 586. Dette er en periode som er faglig interessant fordi den er preget av turbulente forhold, skiftende grenser og store endringer for Vest-Europa generelt. Italia er en spesielt interessant region å se på når det kommer til disse endringene, ettersom at den preges av krigføring og skifter mellom tre ulike styringsmakter, samtidig med at den gjennomgår en demografisk krise. Den politiske kulturen i Italia ble først og fremst grunnlagt under den romerske republikken og ble videreført under prinsipatet, dominatet den perioden oppgaven skal omhandle. Til tross for Vest-Romerrikets fall, fortsatte den romerske arven i Italia gjennom de ulike monarkene og den romerske befolkningens *memoria*. Memoria betyr minne, og er et begrep som benyttes for å referere til den romerske befolkningens offentlige minne. Dette minnet innebar den romerske verdensforståelsen, som i stor grad var preget av oppfatningen av at politisk legitimitet kom fra historien som definerte dem og gjennom hvordan de definerte og forstod sin felles romerske *ethnos* (etnisk gruppe).¹ Dette offentlige minnet var et sentralt element i å skape deres felles historiske forståelse, som definerte deres *etnografi* og politiske kultur. Etnografi kommer fra ordet *ethnos*(folk) og *graphe*(skriftlig eller visuell avbildning). Det kan forstås som hvordan et folk velger å avbilde seg selv i forhold til andre.² Dette er noe flere historikere til å ha vært et dominerende kulturelt og ideologisk element hos den romerske befolkningen, som definerte hvordan ulike grupper, etnisiteter, og kulturer skulle passe inn i det romerske samfunnet.³

Politisk legitimitet for både bysantinerne og ostrogoterne ble grunnlagt gjennom deres *ethnos*, som vil si deres særskilte gruppe og hvilke kriterier som definerte dem som et folkeslag. Den viktigste faktoren for politisk legitimitet i Italia ble grunnlagt i konsulembetet fra den romerske *res publica*. Res publica kan oversettes til *republikken*, men det er viktig å ha en bredere forståelse for begrepet for å forstå det romerske samfunnet. Det romerne la i Res publica var først og fremst den romerske staten, senatet og romerske folket, og dette må sees i sammenheng med den romerske republikkens forkortelse; SPQR. SPQR står for *Senatus Populusque Romanus* (senatet og det romerske folk). Legitimiteten hos konsulembetet i den

---

¹ Se Kp 1.3.3

² Almagor og Skinner 2015. S.2-3

³ Amory 1997. S.314

romerske republikken lå i stor grad i rollen som beskytter av den romerske staten, og denne rollen ble videreført av de romerske keiserne etter Augustus Cæsar. Odovakar, Teoderik og Justinian måtte dermed legitimere sin rett i å styre gjennom å fungere som beskyttere av den romerske staten og folket i Italia. Dermed blir dette den første tingen som definerte den politiske kulturen i Italia, og vi må se på hvordan de ulike styringsmaktene legitimerte sin makt ovenfor det romerske folk, og hvordan de brukte sin ethnos og den romerske verdensforståelsen til å gjøre dette. Når det kommer til de ostrogotiske kongene, brukte de *res publica* (republikken) og *regnum* (kongedømme) om hverandre når de omtalte sin egen stat. Dette forteller oss at den ostrogotiske staten var en form for hybridstat, der de ønsket å appellere til både ostrogoterne og italo-romerne for politisk legitimitet.

Det som definerte den romerske staten var de romerske institusjonene, ettersom at disse bevarte en kontinuitet av det romerske samfunnet og den politiske kulturen. Den viktigste institusjonen for å bevare den romerske historien og kulturen, var aristokratiske familier som tilhørte den gamle romerske senatsadelen. En annen sentral institusjon som definerte den politiske kulturen, var det romerske rettsvesenet og lovverkene som romerne definerte seg selv ut ifra. Det som er interessant med denne perioden er at både Teoderik og Justinian var opptatt av å reformere de romerske lovverkene slik at deres egne folk, ostrogoterne og bysantinerne, passet inn i den politiske kulturen i det italienske samfunnet. Videre ønsker jeg også å se på brudd og kontinuitet når det kom til økonomiske endringer på grunn av bruddet mellom Roma og Konstantinopel, ettersom at dette endret den urbane livstilen i Italia, som lenge hadde definert den romerske levestilen på halvøyen. Til slutt må vi også se på kirkens fremvekst fra ca. 300-tallet under Konstantin I, og hvordan den vokser frem som en av de nye institusjonene som kom til å definere den lokale og regionale politikken der i flere hundre år senere. Dermed blir det andre vi må se på når det kommer til den politiske kulturen i Italia hvordan utviklingene av de romerske institusjonene foregikk under de ulike styringsmaktene, ettersom at dette i stor grad definerte hvordan den italo-romerske befolkningen anså kontinuiteten av sin egen politiske kultur gjennom de nye regimene og hvordan tilhørighet de fikk til dem.

Den romerske senatsadelen bevarte den romerske kulturelle arven gjennom produksjon og vedlikehold gjennom ulike visuelle medier, som for eksempel historiske tekster, men også gjennom media som representerte storhetstiden og seierskulturen gjennom bygninger, offentlige monumenter, kunst og andre ikonografiske fremstillinger. Forestillingen av at den

romerske staten ble ivaretatt, var et av de viktigste elementene for den politiske kulturen i Italia. Romerriket var et samfunn som var bygget på lange tradisjoner og eldgamle institusjoner. Senatsadelen og de ulike romerske keiserne spilte også en sentral rolle når det kom til å fremme den romerske politiske kulturen gjennom ikonografiske fremstillinger for den romerske befolkningen. Dette ble også i stor grad ivaretatt og brukt av både ostrogoterne og bysantinerne, der de benyttet seg av ikonografi og andre offentlige fremstillinger for å legitimere retten sin til å styre over Italia. Ikonografi, betyr hvordan tradisjonelle eller konvensjonelle bilder og symboler blir assosiert med et subjekt.⁴ I dette tilfellet var det hovedsakelig at symbolikken skulle legitimere og dyrke monarkene som beskyttere av den romerske staten. Ravenna var hovedsetet for den politiske kulturen i Italia, ettersom at en viktig kontinuitet hos etterfølgerstatene var at den ble bevart som en hovedstat i Italia. Dermed blir dette det tredje og siste elementet vi må ta for oss når vi ser på den politiske kulturen. Det oppgaven skal undersøke her, er hvordan Teoderik og ostrogoterne transformerte Ravenna til å etterligne Konstantinopel, og hvorfor Justinian var opptatt av å fjerne ikonografien som hyllet det amalske dynastiet.

1.1 Historisk kontekst

Vest-Romerrikets fall i 476 ble markert ved at en suksessfull general i den romerske hæren av germansk opphav, Odovakar, avsatte den romerske keiseren ved et kupp i en krisetid for Vest-Romerrikets makt og innflytelse i Vest-Europa.⁵ Odovakars regjeringstid varte i ca. 17 år og var preget av interne konflikter blant den romerske senatsadelen, og konflikter med den bysantinske keiseren i øst. Så tidlig som 479 hadde Teoderik en plan om å alliere seg med bysantinske styrker for å gjeninnsette keiseren i Vest. Denne avtalen ble aldri noe av, og kildene gir ikke noe entydig svar på hvorfor det ble slik. I 484 ble Teoderik utnevnt som patrisier og konsul av Zeno (484-485) og fikk i oppdrag å avsette Odovakar i Italia.⁶ Her oppstår det uenigheter i kildene om Teoderik fikk retten til å ta tronen selv, styre den på vegne av bysantinerne, eller om han skulle gi provinsene direkte til Zeno. Dette resulterte etter hvert i en politisk strid mellom bysantinerne i øst og ostrogoterne i vest, noe vi skal se nærmere på. Riktignok er de historiografiske forholdene mellom Teoderik og det Bysantinske riket

---

⁴ (Merriam-Webster. "Iconography")

⁵ Moorhead 2001. S.42

⁶ Lafferty 2013. S.5

vanskelig å rekonstruere, ettersom at man kun har fire store diplomatiske dialoger mellom Teoderik og bysantinerne å basere seg på.⁷

Teoderik samlet en hær basert på ulike romerske klientgrupper som bestod av delvis og fullstendig romaniserte soldater som hadde blitt integrert inn i den romerske hæren som *foederatoi*.⁸ Dette er et omdiskutert historiografisk emne, der det er ulike meninger om nøyaktig hvordan denne integreringen fungerte. Det ene synet som blir presentert av Heather er at goterne bestod av mange ulike fragmenterte grupper, som samlet seg under Romerriket og ble integrert som *foederatoi*, og formet to nye gotiske *supergrupper*. Disse supergruppene bestod av de som vi kjenner som ostrogoterne og visigoterne.⁹ Wolfram hevder derimot at ostrogoterne først ble formet som en klientgruppe under Atilla i 451.¹⁰ Videre er det også omdiskutert hvordan Teoderik samlet sin ostrogotiske hær før han dro til Italia. Wolfram forteller at Teoderik dro rundt til ulike gotiske høvdinger eller småkonger rundt omkring i Øst-Europa, til og med helt til Krimhalvøya for å skaffe seg lokal støtte og soldater.¹¹ Videre mener han at hæren som Teoderik dro rundt og samlet for å erobre Italia, bestod av mange ulike etniske grupper som identifiserte seg som gotere, imens Petersen mener at goterne bestod av mange ulike folkeslag som kalte seg gotere fra før, og at det også var andre grupper som definerte seg som gotere som valgte å bli igjen i Balkan.¹²¹³ Med støtte hos bysantinerne så Teoderik en mulighet for å gå inn i Italia, ettersom at Odovakar var opptatt med en konflikt i Dalmatia. Etter en treårs beleiring fra 490 til 493, inntok ostrogoterne hovedstaden Ravenna, og Teoderik og under en festmiddag som ble holdt for å signere en fredsavtale mellom de to partene, drepte han Odovakar og dermed etablerte det Ostrogotiske kongedømmet over Italia.¹⁴

Teoderik synes å ha vært opptatt av å markere sin gotiske kultur og identitet, ettersom han kalte seg selv *Rex Gothorum*, som betyr kongen av goterne.¹⁵ Samtidig synes det som at Teoderik var opptatt av å fremstille seg selv som en legitim hersker over romerne, noe som

---

⁷ Heather 1996. S.217-218

⁸ Petersen 2013. S. 150-151

⁹ Heather 1996. S.166-167

¹⁰ Wolfram 1990. S.248

¹¹ Wolfram 1990. S.279-280

¹² Petersen 2013. S.150

¹³ Wolfram 1990. S.8

¹⁴ Maas 2000. S.308-309

¹⁵ Wolfram 1990. S.16

kan ha med hans oppvekst og utdanning å gjøre. Teoderik hadde under sin oppvekst blitt sendt som gissel til Konstantinopel av faren, Teodemir, da han var syv eller åtte år gammel. Dette var en vanlig praktisering for å sikre at motparten holdt sin del av en avtale eller traktat, eller også for å sikre god oppførsel og lojalitet hos subjekter og vasallstater i antikken og frem til og med middelalderen. I Konstantinopel ble han utdannet i romersk tradisjon, av de beste lærerne som byen kunne tilby, noe som førte til at han ble utdannet i samme stil som de romerske keiserne. Det virker som at han hadde en god forståelse av hvordan Romerriket fungerte administrativt, og dette kan ha bidratt til at han beholdt de romerske administrative systemene intakt, siden han allerede hadde god kjennskap til dem gjennom sine mange års utdanning i den Østromerske hovedstaden.¹⁶

Han tok tittelen *Flavius Theodericus rex* i 501 etter romersk tradisjon. Flavius var et navn som kom fra Konstantin I ætt, og dermed en indikasjon på dynastisk kontinuitet gjennom denne tittelen. Dermed ble hans rike et kongedømme over både ostrogoterne og romere, hvor den gotiske befolkningen også måtte følge og leve under *civilitas*. *Civilitas* referer til *den siviliserte rettstaten*, som omhandler både det romerske lovverket og det kulturelle adferdsmønsteret hos folk i form av sedvane og etikette.¹⁷ *Civilitas* ble bevisst vedlikeholdt av Teoderik, slik at han kunne skape harmoni i levemåten mellom de to ulike folkegruppene, ettersom at de ble dømt av samme lov som var basert på det tidligere romerske lovverket.¹⁸ Dette var riktignok et felles trekk for flere av etterfølgerstatene, der de ulike monarkene lagde lovverk for å tilpasse de romerske lovverkene som allerede eksisterte. Ifølge Wolfram er dette et tegn på at goterne måtte tilpasses det romerske samfunnet, og ikke motsatt. I tillegg gjennomførte Teoderik reformer innen myntvesenet basert på de romerske solidus myntene, og lagde et nytt lovverk kalt *Edictum Theodorici* som skapte rom for ostrogoterne til å leve sammen med de allerede etablerte romerne. Teoderik sitt rike var basert på allerede etablerte romerske institusjoner og tradisjoner, ettersom han *absorberte* den eksisterende romerske administrasjonen og senatstanden inn i riket sitt.¹⁹ Dette gjorde han ved å følge en samarbeidspolitikk med den lokale senatseliten, som gjorde at de beholdt sin sentrale politiske rolle.²⁰

---

¹⁶ Wolfram 1990. S.330

¹⁷ Arnold 2014. S.127

¹⁸ Moorhead 2001. S.45

¹⁹ Petersen 2013. S.149

²⁰ Brown 1984. S.2

Den generelle overtagelsen av vest-Romerrikets tidligere provinser blir kalt for *barbarisering* av Wolfram, som er en direkte motsetning av *romanisering* og til sammen utgjør disse en dikotomi.²¹ Romanisering var en prosess som foregikk under Romerrikets ekspansjon, hvor de i ulik grad kulturelt integrerte og assimilerte erobrede områder og folkeslag til romerske. Dette er noe vi skal se nærmere på senere i oppgaven. Riktignok er det mange historikere som vil si seg uenig med denne påstanden til Wolfram. Arnold argumenterer for at i Italias tilfelle, ble Teoderik sendt som en legitim representant for keiserlig makt i vest, et av underargumentene hans for å bygge opp denne påstanden var at Teoderik og hans forhold til Italia var ganske likt det historiske forholdet mellom Italia og dets tidligere keisere.²² Dette er også en sentral historiografisk diskusjon vi ønsker å finne svar på i denne oppgaven, der vi må se konkret på hvordan den politiske kulturen ble *barbarisert*, slik Wolfram hevder eller om den i stor grad ble bevart slik Arnold presenterer det.

Etter Teoderiks død i 526, gikk det ikke lang tid før det vokste frem store interne problemer i dette multikulturelle riket. Den første tronarvingen var Teoderiks barnebarn, Atalarik. Hans regjeringstid varte kun i åtte år, der han døde svært ung sannsynligvis på grunn av alkoholisme. Etter hans død overtok Theodahad tronen gjennom systematisert eliminering av de andre som hadde krav på tronen framfor han, og legitimerte sin rett til å styre gjennom hans ekteskap med Amalasantha, Teoderiks datter. Denne elimineringen skapte sannsynligvis en gotisk opposisjon allerede før krigens utbrudd, noe som førte til en borgerkrig med formål om å styrte den nye kongen. Disse interne stridighetene eskalerte i enda større grad etter han drepte Amalasantha og endte det amalske dynastiet. Amalasantha var også en nær diplomatisk alliert av Justinian, så når han fikk beskjed om at hun var drept, ga det ham en *casus belli* til å påbegynne en gjenerobring av de Italienske områdene som lå under Ostrogoterne i prosjektet hans om å gjenetablere kontroll over områdene i vest.²³ Casus betyr årsak og belli betyr krig, noe som kan oversettes til noe slikt som *årsak til krig*, eller underforstått *årsak til å gå i krig*.

Belisarius, en av Justinians fremste generaler og en av de mest kjente generalene fra senantikken, hadde allerede gjenerobret Nord-Afrika fra Vandalene med kun 10 000 infanteri og 5 000 kavaleri til sin disposisjon. Under denne gjenerobringen hadde også Belisarius fått lov til å opprette en midlertidig base på Sicilia for å enklere kunne håndtere logistiske

---

²¹ Wolfram 1990. S.286-289

²² Arnold 2014. S.64-71

²³ Wolfram 1990. S.334-339

utfordringer til å hjelpe krigføringen. Dette ga bysantinerne et veldig godt utgangspunkt for gjenerobringen av Italia. I 535 erklærte Justinian krig mot Theodahad og det Ostrogotiske riket. Krigen viste seg å bli et langsiktig prosjekt, og varte i over 18 år på grunn av ulike faser og utfordringer som møtte Justinian og bysantinerne. Det første bysantinske felttoget var et angrep fra to fronter der Belisarius fikk ansvaret for å lede hæren fra sør hvor han først sikret seg Sicilia, før de videre invaderte fastlandet. Gjennom noen unike strategier klarte han å vinne flere strategiske viktige slag, blant annet erobret han Napoli gjennom å grave hull i akveduktsystemet og bruke det til å snike inn soldater for å overta byen. Det andre angrepet ble ledet fra øst gjennom Balkan og Dalmatia av Mundus som møtte stor gotisk motstand, og etter hvert ble erstattet av Narses. På grunn av at ostrogoterne valgte å sette majoriteten av hæren sin til å forsvare grensen på Balkan, gjorde det at Belisarius fikk fri bane til å presse helt til Roma, noe som førte til at den ostrogotiske hæren måtte trekke seg vekk fra Dalmatia og tilbake til sentral-Italia.²⁴

På grunn av hans svake legitimitet, manglende militær respons og mislykket forsvar av Sør-Italia ble Theodahad myrdet på ordre av Vitiges, som erklærte seg selv som den nye *Rex Gothorum*.²⁵ Vitiges var ektemannen til Amalasanthas eneste overlevende barn, Mathasuntha og kunne dermed legitimere makten sin gjennom det amalske dynastiet. Belisarius hadde inntatt både Napoli og Roma i 536 med minimal motstand, og forsvarte Roma suksessfullt mot beleiringen til goterne. Goterne tilbød Belisarius en fredsavtale, og lovte han å bli keiseren av Vest noen år senere, noe han takket nei til, grunnet hans lojalitet til Justinian. Etter en romer beleiret Ravenna i 539-540, marsjerte Belisarius seirende inn og tok Vitigis som fange til Konstantinopel, der han senere døde. Krigen var heller ikke over her, ettersom ostrogoterne utropte enda en ny konge, ved navn Totila. Under krigen hadde også frankerne sett muligheten til å invadere og okkupere deler av Nord-Italia, blant annet Veneto, som gjør at vi får enda en etnisk kulturell gruppe som etablerer seg på halvøya.²⁶ I perioden 541-551 klarte ostrogoterne under ledelse av Totila å suksessfullt drive tilbake bysantinerne. De hadde flere fordeler under denne perioden, der først den Justinianske pesten feide over Italia og førte til en enorm befolkningsnedgang for bysantinerne og på den italienske halvøya, som sannsynligvis fikk konsekvenser for både goterne og bysantinerne. I tillegg måtte bysantinerne flytte mer ressurser mot østfronten for å kunne kjempe imot perserne i en krig

---

²⁴ Shepard 2008. S.109-111

²⁵ Wolfram 1990. S. 342

²⁶ Shepard 2008. S. 206-208

som brøt ut i 541. Denne krigen hadde et bakteppe i at det foregikk diplomati mellom ostrogoterne og perserne, og resulterte i at ostrogoterne klarte å gjenerobre store deler av Italia, inkludert Roma.

Bysantinerne besvarte dette med å samle en langt større styrke enn tidligere, estimert til å ha vært på 20 000-25 000 mann. I 552 inntok Narses Ravenna, som var den tidligere hovedstaden til det Ostrogotiske riket og marsjerte umiddelbart videre mot Roma. Krigen endte kort tid etter slaget ved Mons Lactarius i 553, der Narses seiret over den siste ostrogotiske styrken.²⁷ Dermed var en del av Justinians drøm om *renovatio*, å gjenerobre Italia komplett, men halvøyen hadde lidd hardt under invasjon fra sør og øst av bysantinerne og frankisk ekspansjon i nord i 554, noe som førte til at økonomien nesten hadde kollapset fullstendig. Justinian startet dermed et omfattende gjenoppbyggingsprogram over hele riket nå som han hadde oppnådd fred igjen.²⁸ Etter Bysantinsk overtagelse av Italia lå fortsatt det administrative og kulturelle senteret i Konstantinopel, og Italia var kun en vestlig provins som var styrt fra en by langt unna. Makten skiftet fra den etablerte eliten til nye gresktalende nykommere som aldri hadde vært i Italia før. Til tross for den imponerende seieren i Nord-Afrika og Italia takket være Belisarius og Narses, hadde det paradoksalt nok ført til en større splittelse mellom øst og vest.²⁹ Mot slutten av goterkrigene oppstod det også en demografisk krise i Italia, der man fikk klimasjokk mot slutten av goterkrigene, og i tillegg en byllepestpandemi som fikk sannsynligvis enorme økonomiske og demografiske konsekvenser. Det er litt usikkert nøyaktig når den Justinianske pesten kom til Italia, der Maas sier at pesten ankom til Italia i ca. år 542-543 gjennom Sicilia.³⁰ Lafferty sier derimot at Pesten ankom Italia i 538, men det viktigste for oss er å vite at den ankom Italia under goterkrigene som varte fra 535-554 og sannsynligvis førte til større sosiale konsekvenser. Samtidig er det vanskelig å måle varigheten av denne pesten.³¹ Man estimerer at denne pesten tok livet av ca. 15-25% av verdens befolkning på disse om lag 30 årene, noe som svekket det Bysantiske riket enormt siden den østlige delen var det mest urbaniserte området i Europa på dette tidspunktet som førte til at smitten spredde seg enda raskere og tok livet av enda flere.³² Dette er riktignok et omdiskutert tema i historiografien, et poeng oppgaven skal ta opp tråden igjen på senere.

---

²⁷ Wolfram 1990. S.359-361

²⁸ Shepard 2008. S.109-111

²⁹ Shepard 2008. S.215

³⁰ Maas. 2005. S.135

³¹ Lafferty 2013. S.08-09

³² Maas. 2000. S.260

Ettersom at den romerske senatsadelen var svært svekket, ble de romerske institusjonene ikke vedlikeholdt i like stor grad som før, der det romerske senatet i Roma etter hvert kollapset fullstendig. De som kom fra senatsadelige familier husket ofte sine familier med stolthet, et eksempel på dette er pave Gregor den Store. Perioden jeg fokuserer på ender med Justinians død i 565. I tillegg invaderer langobardene Italia fra nord i 568, der de ekspanderer raskt i de rurale områdene rundt Milano, når de så muligheten. De valgte akkurat dette området fordi det hadde viktige strategiske knutepunkter for infrastruktur, noe som ga dem militær kontroll over veiene i regionen, og enklere kunne forhindre andre fra å invadere. De bosatte seg hovedsakelig i landbruksområder som var forlatt av goterne etter goterkrigene, og tok i 569 tok kontroll over Milano, der de fortsatte å drive en aktiv krigføring basert på mindre trefninger og plyndringer av de bysantinske områdene i sør. Den politiske kulturen til langobardene var fullstendig annerledes enn det bysantinske og ostrogotiske, der man gikk fra å ha en sentralisert monark i form av *princeps*, over til et system som baserte seg på mektige lokale hertuger, som «demokratisk» stemte fram en konge. Etter deres siste konge Clef, ble myrdet i 574, på grunn av svakt legitimeringsgrunnlag, ble det aldri utpekt noen tronarving før noen år senere. Dette resulterte i at det lombardiske politiske systemet kun var basert på ulike hertugers lokale aristokratiske makt, og dermed oppstod det en varig politisk maktkamp fram til de senere innførte et monarkisk system igjen.³³

1.2 Kilder og fortolkning gjennom historiografi

Den senantikke perioden er karakterisert som problematisk av historikere. Hovedårsaken til dette er at svært få kilder har overlevd tiden og de overlevende er i størst grad romerske historiske verk, som er et resultat av romersk historieskrivende tradisjon i perioden, noe det sannsynligvis var en mangelvare på hos andre kulturer som for eksempel hos goterne i perioden, med unntak av Cassiodorus. Dette gir oss riktignok et ensidig bilde, ettersom at den romerske historietradisjonen var dominerende for perioden, og som gir oss kildene på enten latin eller gammelgresk. Kildene ble menn som hadde lang utdanning innen retorikk og historieskriving, som ofte kom fra romerske aristokratiske familier. Det faktum at historiografien er dominert av aristokratiske menn som skrev disse kildene vi benytter oss av,

---

³³ Christie 1995. S.73-83

fører med en god del kulturell og politisk ideologisk bagasje bak disse kildene. Riktignok finnes det også noen kilder fra kirken, der kildematerialet ikke alltid kom fra aristokratene, men samtidig inneholder disse en religiøs, men også til dels politisk bagasje.

1.2.1 Kilder

Cassiodorus (485-585) var en italo-romersk statsmann som tjenestegjorde som *Magister Officiorum* først under den romerske staten, men også senere under Odovakar og Teoderik.³⁴ *Magister Officiorum* var en av de høyeste embetsstillingene en statsmann kunne ha i Romerriket, og kan i dag sammenlignes med å være statsminister. En av arbeidsoppgavene han hadde var å skrive og sende brev på vegne av Teoderik. Hans brevsamling *Variae* er en av de best bevarte brevsamlingene vi har fra perioden i Italia og en av de beste kildene vi har fra den senantikke perioden generelt. Cassiodorus kom også fra en senatsadelig familie, opprinnelig fra Syria, som hadde hatt en lang politisk innflytelse i Italia. Denne kilden kan gi oss en god innsikt på hvordan den italo-romerske senatsadelen, som blir presentert gjennom Cassiodorus egne brev, anså Teoderiks legitimering av makt. I tillegg gir den oss et innsyn på hvilke legitimeringsmidler det ostrogotiske dynastiet brukte til sine egne gotiske aristokrater og soldater, men også ovenfor den italienske befolkningen. Dette er en kilde som vil gi oss innsyn i hvor stor grad etnografi og etnogenese spilte en rolle når det kom til den politiske kulturen i Italia.

En annen svært nyttig kilde vi må ta med er Prokopios (500-570). Prokopios tjenestegjorde som en administrator under Belisarius, den viktigste bysantinske generalen fram til Narses, sitt felttog mot vandalene i Nord-Afrika og ostrogoterne i Italia. Under disse felttogene skrev han «*Ἐπὲρ τῶν Πολέμων Λόγοι, Hypèr tōn Polémon Lógoi*», også kjent som *History of the Wars* på engelsk. Prokopios skrev førstehåndshistorie på samme måte som Thukydid gjorde under Peloponneskrigen, og er dermed en ekstremt interessant kilde å benytte oss av. Prokopios kom også fra en aristokratisk familie i bysantinske Gaza, noe som gir oss et annerledes syn enn det som kommer fra Cassiodorus. For det første tjenestegjorde han som statsmann på overlappende tid med Cassiodorus, men på den andre siden av konflikten og har dermed en lojalitet til bysantinerne framfor goterne. Dette gjør at vi kan se på kildene komparativt, og vil gi oss ulike syn på hva de mente definerte den politiske kulturen i Italia,

---

³⁴ Hodgkin 1886. S.36

og over ostrogoternes legitimitet og rett til å styre over Italia.

Der romerne har en lang historietradisjon basert på skriftlige kilder og profesjonelle historikere, har vi lite kildemateriell fra ostrogotiske forfattere. Dette skyldes sannsynligvis at den gotiske historietradisjonen i stor grad var basert på muntlige historiefortelling fra generasjon til generasjon. Unntaket vi har er Jordanes, som også var en øst-romersk aristokrat som vi tror skal ha hatt en gotisk bakgrunn, og som ble en historiker senere i livet. I verket *Getica* beskriver han ostrogoternes etnogenese gjennom deres lange historie sammen som et folkeslag på vandring fra Scandza til Italia over en periode på flere hundre år. Hans historieforskning baserte seg på Cassiodorus, Ablabius og andre greske og romerske historikers verk. I tillegg benyttet han seg av gotiske muntlige historiefortellinger som ble delt gjennom flere generasjoner. Denne kilden kan være nyttig for å sammenligne det som kommer fram fra de ostrogotiske kongenes brev i *Variae* og sammenligne det med hvordan Jordanes presenterer den ostrogotiske historien og deres etnogenese.

Når det kommer til det å forstå den politiske kulturen i Italia gjennom endringene av de romerske institusjonene, er det helt klart viktig å se på lovverkene fra de ulike monarkene. For det første har vi *Edictum Theodorici* som er lovverket etablert av Teoderik rundt år 500. Gjennom dette lovverket kan vi se på hvilke endringer og tilpasninger Teoderik og den ostrogotiske adelen gjorde til det italo-romerske samfunnet. Justinian var en kjent jurist og kanskje mest kjent for å totalrenovere de gamle romerske lovverkene over til sin egen *Corpus Juris Civilis*, også kjent som *Codex Justinian*.³⁵ Det andre lovverket som blir sentralt for perioden er Justinians Pragmatiske Sanksjon. Kilden er bevart gjennom Justinians noveller og ble innført etter bysantinske seier i Italia i 554 for å reorganisere provinsene. Det finnes også lignende lovverk for dette, da han re integrerte Armenia og Nord-Afrika, og dette må sees i sammenheng med hans store ambisjon om *Renovatio Imperii* (gjenetablere imperiet).

Det som blir viktig når man benytter seg av disse lovverkene er å forstå den kulturelle og politiske konteksten og finne svar på hvorfor de ble innført, og hvilke resultater dette hadde for den politiske kulturen i Italia. En siste kilde jeg ønsker å benytte meg av er Olympiodorus (380-425). Olympiodorus var opprinnelig fra Thebes i Egypt og var opprinnelig en filosof, og ble etter hvert en historiker. Det er kun noen brudstykker av det han skrev som er bevart, og

---

³⁵ Haldon 1990. S.26

dermed er det kun hans del der han beskriver romerske hushold i Roma som skal benyttes i oppgaven. Dette er fordi den forteller oss om senatsadelens gods og rikdom, noe som er interessant i å binde sammen med utviklingen av senatsadelens rolle etter Odovakars tiltredelse som konge over Italia. De siste kildene oppgaven skal benytte er arkeologiske funn og eksisterende kunst fra Ravenna. Hovedsakelig skal vi se på hvordan ikonografi som ble brukt for å symbolisere makt og legitimitet i fra *Basilica di Sant'Apollinare Nuovo* og andre bygg i Ravenna, ettersom at dette var hovedstaten for alle styringsmaktene i Italia i perioden. Det å benytte seg av arkeologi og overlevende arkitektur og kunst kan brukes for å bygge videre på kildematerialet vi har tilgjengelig, sett gjennom historiografien. For å gjøre dette skal vi hovedsakelig benytte oss av visuell retorikk for å kunne se hva som stemmer overens med kildene og historiografien.

1.2.2 Kildekritikk

Som nevnt, mye av kildematerialet fra romerske aristokrater har mye kulturell, politisk og til dels religiøs bagasje når de skriver historie. Det er umulig for en historiker uansett tidsalder å ikke være påvirket av samtidens ideologiske og politiske fundament. Fellestrekkene for Cassiodorus, Prokopios og Jordanes er at de alle er aristokratiske menn med høy utdanning gjennom romerske og bysantinske læringsinstitusjoner. Det er hovedsakelig to metoder vi må ta i betraktning når vi skal jobbe med slike kilder. For det første blir det viktig for oss å forsøke å få en *thick description* av deres kulturelle og politiske sfære, slik at vi ikke ser oss blind på deres fremstillinger av verden. Dette kan vi gjøre først og fremst gjennom å støtte oss på sekundærkilder, skrevet av moderne historikere som er trent i kildekritikk og kildeanalyse. Når det kommer til Cassiodorus har vi O'Donnell sin kildekritikk vi kan benytte av oss her. Som O'Donnell påpeker var Cassiodorus en ekstremt velutdannet skribent innen filosofi og juss, og dette gjør at hans brev følger en senantik romersk tradisjon i stilen. Denne stilen er preget av mange retoriske overdrivelser, men dette spiller en ideologisk viktighet, ettersom at det forteller oss noe om hvordan den litterære tradisjonen var og dette gjenspeiler den politiske kulturen.³⁶ Når det kommer til Cassiodorus må vi dermed være bevisst på at mange av de retoriske poengene vi som historikere liker å analysere, kan være overdrevent i forhold til sin reelle kontekst, og vi må dermed benytte oss av komparative kilder og andre metoder for å validere disse poengene.

---

³⁶ O'Donnell 1979. S.33

Når det kommer til Prokopios, vektlegger han selv at han er rasjonell historiker, noe som stemmer ganske bra med at han erkjenner for eksempel legitimiteten Teoderik har ovenfor den italo-romerske befolkningen. Men det er viktig å ha i bakhodet at han kom fra en bysantinsk-aristokratisk familie, noe som sannsynligvis formet meningene hans til støtte for bysantinske imperialistiske ideer. Cameron sier at verkene til Prokopios preges av «*imperial glory*»³⁷, eller keiserlig ære ettersom at de er skrevet etter først en seier over vandalene i Nord-Afrika og så over ostrogoterne i Italia.³⁸ Riktignok er han ekstremt kritisk til Justinians gjenerobningsprosjekt, ettersom at han kritiserer sin egen keiser i *Secret History*. *Secret History* er et historisk verk skrevet av Prokopios og ble bevisst gjemt bort av han selv for at folk skulle finne den i senere tid etter Justinian og Theodoras død.³⁹ Prokopios skrev dermed sannsynligvis *History of the Wars*, som vi skal benytte oss av, i stor grad for de bysantinske keiserne og aristokratene. Kilden er dermed preget av den politiske sfæren og kulturen i Konstantinopel, til tross for at Prokopios sannsynligvis var mer kritisk enn det som fremstilles i hans verk.

Jordanes *Getica* er kanskje den kilden vi må være mest kritiske til av de alle. Dette er fordi den ble skrevet i Konstantinopel i ca. 550, der goterkrigene i Italia kommer mot slutten og alle piler tyder mot en bysantinsk seier. I tillegg bodde Jordanes i Konstantinopel og ble dermed påvirket av romersk historiografisk kultur, dette førte til at han ønsket å nedskrive gotisk historie og opphavet til gotisk kultur i hans verk *Getica*.⁴⁰ Ettersom at goterne ikke hadde noen særlige historiske verk og man ser dette gjennom *Renovatio*-ideologien som dominerte den politiske kulturen i Konstantinopel, er det å skape en stor og ærverdig historie og etnografi for goterne sannsynligvis i større grad et bysantinsk enn ostrogotisk behov.

Når det kommer til de juridiske kildene, ønsker jeg å benytte meg av Sean Lafferty sin *Law and Society in the Age of Theoderic the Great. A study of Edictum Theodorici* er også en kilde jeg ønsker å benytte meg av. Når det kommer til Justian, vil jeg benytte meg av J.D Miller og Peter Sarris sin oversettelse av *The Novels of Justinian, A Complete Annotated English Translation Volume I & II*. Det er viktig når man ser på disse lovverkene at man benytter

---

³⁷ Cameron 1985. S.10

³⁸ Cameron 1985. S.3-7

³⁹ Cameron 1985. S.50

⁴⁰ Mierow 1915. S.12

thick description for å forstå en bredere kulturell kontekst og politisk motivasjon bak lovverkene. Det blir dermed viktig å støtte seg på oversettelser fra Lafferty, Miller og Sarris der de også inkluderer en del informasjon om den politiske konteksten og kildekritikk. Når det kommer til å tolke ikonografi og kunst i Ravenna, må jeg lene meg på erfarne historikere som Judith Herrin og Cetty Muscolino for en tolkning av kunsten ut ifra den politiske kulturen i Italia.

1.3 Teori og metode

Ettersom at denne oppgaven skal omhandle politisk kultur, vil det være nyttig å se på hvilke samfunnsvitenskapelige teorier som kan være relevant for problemstillingen. For å løse denne oppgaven ønsker jeg å benytte meg av et tverrfaglig begrepsapparat, og når det kommer til politisk kultur ønsker jeg å benytte meg av en statsvitenskapelig definisjon først og fremst, og finne ut av hvordan den passet inn i det romerske samfunnet. Videre blir det viktige å forsøke å forstå den kulturelle settingen til romerne, ostrogoterne og bysantinerne, slik at man kan forstå de politiske motivene som lå bak handlingene. For å kunne gjøre dette og danne oss et bilde av et fullstendig annerledes politisk landskap og forstå romernes, ostrogoternes og bysantinernes politiske kultur, er det viktig at vi forsøker å forstå deres politiske kontekst ut ifra deres egne premisser og verdensforståelse. For å kunne forstå et fullstendig annerledes samfunn, er det ikke noe som er bedre for dette enn antropologi. Jeg ønsker dermed å benytte meg av Clifford Geertz sin *thick* og *thin description* for å kunne prøve å forstå kildematerialet som for eksempel Cassiodorus og Prokopios ut ifra deres egen tids kulturelle forståelse. Ifølge Prokopios spilte den romerske identiteten en viktig rolle for å forme solidaritet i den romerske hæren.⁴¹ Det er viktig å påpeke at vi har ikke muligheten til å gjenskape viktigheten etnisitet spilte i et annet sosialt landskap enn det vi har i dag. Men gjennom kilder kan vi få et innblikk i hvordan forestillingen av samfunnet var i sin tid, og det kan for eksempel gi oss hint om hvilken rolle etnisk identifisering spilte i fortiden.⁴²

Identitet spilte sannsynligvis en viktig rolle, ettersom at dette er noe som blir vektlagt i flere brev som beskriver ostrogoterne som folk i *Variae*, for eksempel når Teoderik beskriver sitt

---

⁴¹ Prokopios V.II (Dewing 1914. S.17-18)

⁴² Pohl, Gantner og Payne 2012. S.08-15

eget folk som karakteristisk *krigersk*.⁴³ Både Cassiodorus og Prokopios vektlegger i stor grad etnisitet når de omtaler et folk, og dette har ført fram til en faglig debatt for senantikke historikere, der de er uenige om hvor viktig identiteten til de ulike folkene faktisk spilte. En av de etablerte teoriene er *traditionskern*, som betyr noe slikt som tradisjonskjerne, laget av Wenskus og Wolfram. Den handler om at hver eneste etniske gruppe har en liten aristokratisk kjerne, som ofte var militæradelige når det kom til de barbariske statene, og at disse var bundet sammen gjennom sin identitet fra felles opphavsmyster og etnisk bakgrunn.⁴⁴ Uansett om man følger Wolfram sin modell eller er mer i den skeptiske siden som Halsall, og mener at identiteten til de fleste folkeslag ble forandret i senantikken der den politiske og etniske diskursen til enkelte folkeslag ble til tider totalforandret, er det viktig å se på identitets teorier fra andre fagfelt, slik at vi ikke blir for mye blendet av etnogenesedebatten.⁴⁵ Etnogenese er teorien om prosessen til ulike grupper eller folkeslag om hvordan de blir til, oppfatter og definerer seg som en særskilt gruppe fra andre. Det er også viktig å påpeke at det med etnogenese er et moderne fenomen, og et begrep som ble introdusert først innen historiebruk om ostrogoterne av Wolfram. Dermed er det viktig å forstå at dette var noe goterne ikke var bevisst på selv, men heller et begrep som moderne historieforskning bruker for å analysere hvordan identitet ble brukt instrumentelt i senantikken.

Når det kommer til kildekritikk, må vi være bevisst på at kildematerialet fra tiden er dominert av romersk historiografi på både latinsk og gresk. Dermed ønsker jeg å benytte meg av etnografi for å forsøke å forstå de ulike folkegruppernes kultur og motiv bak politiske handlinger gjennom *thick description*, for å prøve å se forbi det romerske ideologiske bakteppet som preger kildene. En tilleggsressurs for dette vil bli å benytte seg av historisk litteratur som ikke rent baseres på kildene, men også fra arkeologiske funn og rester fra fortiden. Et fellestrekk hos alle etterfølgerstatene var deres tilpassing til den romerske kulturen, dette ble gjort gjennom offentlig fremvisning av den politiske kulturen. Det blir dermed også viktig å se på ulike arkeologiske funn som mosaikk kunst, mynter og andre fremstillinger som kan fremvise oss den offentlige sfærens ideologi som formet den politiske kulturen.

---

⁴³ Cassiodorus Bok I, Brev 24 (Hodgkin 1886. S.157)

⁴⁴ Halsall 2007. S.457-458

⁴⁵ Halsall 2007. S.498

1.3.1 Politisk kultur

Ettersom at denne oppgaven omhandler den politiske kulturen i Italia fra 476, er det viktig å definere hva politisk kultur først og fremst er. Innenfor statsvitenskap defineres politisk kultur som kulturelle holdninger og atferdsmønstre hos befolkningen, og det antas at denne kulturen i stor grad definerer og bestemmes i relasjon med borgerne innenfor det politiske systemet.⁴⁶ Dette er riktignok en moderne definisjon og tolkning av hva som definerer en politisk kultur, noe som kan bli problematisk når det gjelder å bruke det for å sette rammene rundt hvordan det fungerte i Italia for ca. 1570 år siden. Riktignok synes jeg denne moderne tolkningen kan være svært relevant for et samfunn så langt tilbake i tiden, ettersom at den legger vekt på hvordan borgerne definerer seg kulturelt i grunnlag av hvilke holdninger og atferdsmønstre de hadde. En ting som er viktig å tenke på er at hva som er definisjonen av en borger er svært forskjellig fra det Ostrogotiske kongedømmet og det Bysantinske riket enn hva den moderne forståelsen er, dermed er dette noe vi må ta i betraktning. I dagens moderne samfunn er en borger alle som er bosatt innenfor grensen til et land, og vil stort sett tilhøre dette landet politisk og juridisk og har rett og slett blitt til en rettighet. Når det kommer til den romerske definisjonen *civitas*, som betyr borgerskap, var dette hovedsakelig knyttet til privilegier og rettigheter du fikk gjennom loven, og det var langt fra alle i Italia som hadde statusen som romersk *civis*, altså borger.

Romerriket fungerte i praksis som en integreringsmaskin også i den senantikke perioden, der folk fra hvilke som helst ulike deler av riket uansett kulturell, etnisk eller geografisk bakgrunn mer eller mindre betraktet og definerte seg som *romersk*. Dermed blir den identiteten og selvforståelse et sentralt element når det kommer til den politiske kulturen. Når jeg sier at Romerriket var polyetnisk så mener jeg at det var det på samme måte som man kan si USA fungerer i dagens samfunn. Man har mange ulike etniske og kulturelle forskjellige grupper som definerer seg som *amerikansk*, lignende situasjonen som eksisterte i Romerriket etter Caracalla ga alle frie innbyggere romersk borgerrett i 212. Resultatet av dette ble at romerretten går over fra en regional identitet til en felles overordnet identitet for alle frie innbyggere av imperiet, som knytter folk fra ulike bakgrunner, etnisiteter og geografiske områder sammen til noe felles.⁴⁷ Riktignok omhandler denne oppgaven den politiske kulturen i Italia, der grunnlaget ble dannet av den romerske republikken. Denne politiske kulturen var

---

⁴⁶ Ishiyama og Breuning 2011. S.02

⁴⁷ Kolb "Caracalla"

under en kontinuerlig endringsprosess i løpet av en nesten 500-års periode. Den viktigste kontinuiteten hos den romerske politiske kulturen over denne lange perioden var de romerske borgernes felles *memoria*, som betyr minne, men må forstås som et offentlig felles minne. Dette felles minne ble konstruert gjennom å skape en felles historisk forståelse for de romerske borgerne og ble ivaretatt gjennom monumenter, inskripsjoner, portretter, kunst og skriftlige kilder.⁴⁸

Symbolikken som ble skapt for offentligheten, markerte også hva som definerte den sosiale elite statusen, og den ble representert gjennom både visuelt og skriftbasert media fra generasjon til generasjon for å forsikre overlevelsen og kontinuiteten av den romerske politiske kulturen. Vergene for dette offentlige minnet var som nevnt aristokratiske menn, som ofte tilhørte den romerske senatsadelen. I 476 splittet dette offentlige minnet seg mellom øst og vest i større grad enn før, der man etter hvert får et ostrogotisk kongedømme i Italia der befolkningen virker som at de forstår sin nye konge som en kontinuitet av den romerske staten. I Konstantinopel derimot, så de det nye regimet som et brudd på den romerske staten og dermed vokste tanken om *renovatio* fram som en ideologi basert på deres ulike offentlige *memoria*. Disse minnene ble gjenskapt og gjenkonstruert for å tilpasses det politiske systemet, og samfunnsendringene for øvrig som denne oppgaven skal omhandle.⁴⁹ Dette offentlige minnet spilte også en viktig rolle i prosessen til et folkeslags *etnogenese*, som oppgaven skal gå nærmere inn på senere. Dette offentlige minnet definerte den romerske offentlige sfæren, som ble i stor grad definert av hvordan romerne selv, som forstod seg selv gjennom ideologien av at den politiske sfæren representerte overlevelsen av de romerske republikanske tradisjonene, basert på kilder, bruk og legitimering av makt.⁵⁰

1.3.2 Thick description

For å kunne forstå den politiske kulturen til romerne, ostrogoterne og bysantinerne er det viktig å kunne forstå deres politiske og kulturelle kontekst. Jeg ønsker dermed å benytte meg av Clifford Geertz sin teori om kulturell forståelse gjennom bruk av metoden *thick description*. Thick description oppstod originalt hos den britiske filosofen Gilbert Kyle, der han beskriver *thick description* som hva man tenker og refleksjonene om tanker man har.

---

⁴⁸ Flower 2011. S.276

⁴⁹ Flower 2011. S.276-277

⁵⁰ Kaldellis 2015. S.3

Dette er riktignok en veldig filosofisk og vag tilnærming for å kunne benytte det for en historisk oppgave. Slik vi må se på *thick description* i historiefaget er å forstå og bruke det kulturelle verdensbildet som ligger til grunne for de ulike folkegruppene, der vi må forsøke å forstå romernes og goternes forestilling av verden. Geertz bruker en mer antropologisk tilnærming der han sier at det Gilbert Kyle mener er at *thin description*, det er en beskrivelse av selve handlingen eller interaksjonen mellom to personer, og *thick description* er beskrivelsen eller forståelsen for handlingen eller motivet bak interaksjonen. Man kan dermed forstå *thick description* som en forståelse av grunnlag for hvorfor en handling oppstår mellom to eller flere personer, og hvordan de velger å kommunisere ut ifra sin kulturelle eller *etnografiske* kontekst.⁵¹

Clifford argumenterer for at den beste måten å kunne forstå etnografi er gjennom *thick description*, ettersom at en kultur er et offentlig konsept, akkurat på samme måte som kommunikasjon; språk og gestikulasjoner. Videre sier han at offentlig kommunikasjon varierer fra kultur til kultur, der for eksempel et blunk kan bety flere ulike ting.⁵² Noen eksempler på dette kan være fysiske reaksjoner, hvordan man hilser på hverandre, flørter med hverandre osv, som vil være avhengig av hvilken kulturell kontekst du befinner deg i. Poenget han kommer med er at kommunikasjon varierer fra kultur til kultur, noe som kan sees på i måten vi velger å kommunisere på. Et eksempel på dette er at i Norge er det ofte sett på som tabu eller uhøflig å snakke med fremmede i offentligheten, og dette kommer av at man forstår det som uhøflig å plage andre unødvendig. I andre land som for eksempel USA er det å ikke kommunisere slik sett på som uhøflig, og det høflige er å kommunisere med den fremmede. Det andre er at selv budskapet i en kommunikasjon kan variere svært fra kultur til kultur slik som Geertz er inne på.

I denne oppgaven ønsker jeg å benytte meg av *thick description* for å finne ut av hvilke motiver som lå bak politiske handlinger som Teoderiks og ostrogoternes innvandring av Italia og Justinians *Renovatio*. Det er vanskelig å finne ut motivasjonene bak handlinger som ble foretatt for 1500 år siden, men det blir min oppgave som historiker å forsøke å gjøre dette etter beste mulig evne. Jeg ønsker dermed å benytte meg av de ulike gruppenes selvoppfatning om identitet, gjennom en etnografisk tilnærming. Som Geertz sier, ser vi på ulike folkeslag som konstruksjoner av hvilke forestillinger vi skaper. Disse forestillingene er

---

⁵¹ Geertz 1993. S.5-7

⁵² Geertz 1993. S.10-13

basert på hva de har måtte leve gjennom, og hva som skjedde med dem.⁵³ Med andre ord, det første vi tenker på når det kommer til andre folkeslag er ofte basert på vår historiske kunnskap om dem, i tillegg til en stereotypifisering av vår forenklete forestilling om hvilke kulturelle trekk som tilhører det vedkommende folkeslaget. Et viktig poeng for denne oppgaven er at hvordan romerne så på ostrogoterne og andre barbarer var ofte overforenklet og hvordan italo-romerne, de lokale romerne i Italia, så på bysantinerne som noe annerledes enn det de forstod som *romere*. Dermed er en av tingene vi ønsker å bruke *thick description* til å forstå samfunnet ut ifra deres politiske kultur, og forstå hvordan de kulturelle, politiske og sosiale trekkene ble formet gjennom de ulike gruppens *ethnos*.

1.3.3 Identitetsteorier og identitetsdannelse gjennom ethnos

For å kunne få til en *thick description* for samfunnet, er det viktig å forstå romernes binære identitetsforståelse. Det italienske samfunnet i 476 var allerede multietnisk, multikulturelt og multispråklig, noe som var et fellestrekk for de vestlige provinsene og vestlige byene der Romerriket tidligere hadde eksistert.⁵⁴ Dermed blir det viktig å etablere en forståelse av hvorfor mennesker velger å skille seg i distinkte grupper, og hvordan denne prosessen foregår og fungerer hos den individuelle og i et sosialt fellesskap med gruppeidentitet. Den amerikanske sosiologen Stryker mente at identitet var et sett av ulike egenskaper og at identitet er en form for rolleforpliktelse som endres ut ifra hvilke sosiale bånd og situasjon du finner deg i.⁵⁵ Slik jeg forstår denne teorien er det at rollen din vil endres ut ifra hvilken situasjon du er i, eksempelvis som at man har lokale identiteter, regionale og nasjonale identiteter i dag. Hvis du forholder deg til en gruppe som består av ulike nasjonaliteter vil du identifisere deg som norsk, og hvis du forholder deg til en gruppe av nordmenn vil du identifisere deg ut ifra din regionale identitet osv. Amory definerer identitet som individets troskap til et fellesskap gjennom atferd og kulturelle trekk.⁵⁶ En ting Stryker er inne på er hvordan identitet formes av samspill med andre. Dette kan også trekkes inn i felles/nasjonale identiteter og kulturer; de blir formet i samspill med andre kulturer og gruppeidentiteter. Halsall tar opp denne problemstillingen rundt å definere hva identitet og etnisitet betyr. Han definerer etnisitet ut ifra røttene; det greske ordet *ethnos*, som betyr *folk*. Han konkluderer

---

⁵³ Geertz 1993 S.15

⁵⁴ Dey 2015. S.108

⁵⁵ Cote og Levine 2002. S.36

⁵⁶ Amory 1997. XIV

dermed at etnisitet er en form for medlemskap i en folkegruppe.⁵⁷

Det sentrale elementet i prosessen rundt identitetsdannelse i Romerriket må forstås som et fenomen knyttet til et ønske eller behov om økt sosial status. Ikke bare var det å være *romer* knyttet til din egen identitetsforståelse, men det var knyttet til hvilke rettigheter du hadde i riket gjennom et sosialstatushierarki. De områdene som var lydige og viktige for romerne fikk etter hvert romerrett, men som nevnt endrer dette seg under Caracalla. Det å få status som romer ga deg tilgang til alt fra å delta i det politiske livet, gunstigere skatter og til og med påvirket det din behandling i rettssystemet. Fremveksten av den romerske identiteten og identitetsoppfatningen var sentral i å lage et identitetsskille som omhandlet dem selv og *de andre*. Når jeg sier *de andre*, så mener jeg at det var viktig for romerne å generalisere de andre kulturene som *barbarer*. Når vi kommer til den senantikke perioden, har den romerske identiteten blitt fragmentert på grunn av skiftende grenser. Det er vanskelig å ha en klar definisjon av hva som er de klare skillene for en *romer* i perioden, og dette er nettopp fordi man har så mange ulike grader av romaniserte folkeslag, og geografisk distinkte kulturelle forskjeller som for eksempel mellom italo-romere i Roma og Ravenna og gresk-romere i Konstantinopel. Et av de tidligere viktigste kjennetegnene for å skille romere fra barbarer, var hvem som bodde innenfor Romerrikets grenser.

I den senantikke perioden, så var grensene ikke like fastsatte som tidligere, og det ble vanlig å la barbariske integrerte folkeslag bosette seg i grenseområdene, slik at de fungerte som buffersoner mot invasjon fra andre barbariske stater. Den skiftende fysiske fronten til *romanum solum*, som betyr det romerske landet, og utviklingen av *regna* hos de germanske lederne, som betyr kongemakten, resulterte ikke bare i endringer i hvor de fysiske grensene gikk hen, men også hvor grensen mellom hva en *romer* og en *barbar* var for noe. Til tross for at moderne historieforskning hevder at Vest-Romerriket kollapset i 476, så var det nødvendigvis ikke slik at de i samtiden så det slik. Noen eksempler på dette er at Sidonius i Gallia hevdet at Gallia fortsatte å være romersk, siden det latinske språket ble ivaretatt.⁵⁸ I tillegg hevdet Cassiodorus i Italia at republikken fortsatte å eksistere under goterne, og anså barbaren Teoderik som en redder og beskytter av republikken. Det blir vanskelig å konkretisere hvordan folk i Italia definerte seg, men ettersom at romerretten stod sentral for økonomiske og juridiske rettigheter var det dermed viktig å definere seg som romer. I tillegg

---

⁵⁷ Halsall 2007. Ch 2: Defining identities

⁵⁸ Mathisen og Sivan 1996. S.5-35

tydes det på at det fantes sterke regionale identiteter, som for eksempel i Toscana. «*Frankish Table of Nations*», gir oss en tabelloversikt over de ulike nasjonenes *gentes* sannsynligvis konstruert i det Bysantinske Imperiet eller Ostrogotisk Italia på 520-tallet definerte også regionale identiteter. Denne ble hovedsakelig brukt for å konstruere en slags forestilt bro mellom den frankiske og toskanske identitet.⁵⁹ Dette er en primærkilde som forteller oss at det definitivt fantes lokale og regionale identiteter på tvers av den romerske identiteten som var mer overordnet for hele imperiet, for å skille dem selv fra andre.⁶⁰ Derimot blir det vanskelig å gjenskape viktigheten av etnisitet i et fullstendig annerledes sosialt landskap. Men gjennom kilder som uttrykker forestillingen av samfunnet kan det gi oss gode hint om rollen til etnisk identifisering i fortiden.⁶¹ Det vi kan konkludere med er at det er generelt vanskelig å definere hva en romer er i den senantikke perioden. Identitet kan være et flytende konsept og tilpasses til ulike situasjoner slik som Stryker sin teori hevder, og i denne oppgaven skal jeg dermed fokusere på hvordan romerne i Italia og goterne gjorde akkurat dette gjennom deres tilpassing av deres etnografiske forståelse.

2 Romersk og gotisk legitimering av makt gjennom etnografi

Arven fra Romerriket definerte den politiske legitimiteten i senantikken Italia. Dette innebar den romerske verdensforståelsen, som var preget av oppfatningen av at politisk legitimitet i stor grad kom fra historien som definerte dem, og gjennom hva som definerte deres egen identitet. For å kunne forstå hvordan den politiske legitimiteten ble etablert av både gotere og bysantinere, er det viktig å forstå hvordan de definerte seg selv i den romerske verden, for å kunne få en *thick description*. Perioden som oppgaven omhandler, er i stor grad preget av gjenfødelse for etnografisk forståelse og etnografiske kilder. Identiteten til ulike folkeslag ble formet gjennom deres *etnografi*. Etnogenese kommer fra ordet *ethnos*, og ordet *gentes* og omhandler prosessen der en gruppe mennesker starter å definere seg som en særskilt gruppe. Begrepet *gentes* ble brukt i antikken for å definere identiteten og etnografien til ulike folkeslag, der en *gentes* bestod av flere *stirpes* og *genera*, som betyr klaner og familier. Samtidens forståelse av *gentes* var av de var preget av klimaet de kom fra, og det definerte

---

⁵⁹ Pohl, Walter 2013. S.273-275

⁶⁰ Pohl, Walter 2013. S.278

⁶¹ Pohl, Gantner og Payne 2012. S.7-8

oppførselen og karaktertrekkene til de ulike *gentes* i stor grad.⁶² Historikere er uenige i hvor stor rolle etnogenesisen som en historiografisk konstruksjon spilte for samfunnet i senantikken, der Wolfram mener at dette var noe som var svært utbredt blant aristokratene og befolkningen generelt, mens Amory er uenig fordi han argumenterer for at etnogenesisen og den etnografiske forståelsen stadig er under endring.⁶³

Når vi kommer til den senantikke perioden, hadde den romerske identiteten mistet sin tradisjonelle rolle også i militæret, som et resultat av fragmenteringen av den romerske identiteten generelt på grunn av de skiftende grensene, som tidligere nevnt. Det romerske militæret hadde fungert lenge som et av flere verktøy for romanisering og integrering, der en soldat ble tilbudt romersk borgerskap etter et visst antall år i tjeneste. Det var vanlig at barbarer tjente i det romerske militæret som støtteenheter til de romerske legionene. Når vi kommer til den senantikke perioden, hadde dette systemet blitt forandret på grunn av at skillet mellom hva som var en romer og barbar ikke var like klart lenger, blant annet på grunn av skiftende grenser. Dette resulterte i at den romerske hæren bestod av færre menn som definerte seg som romere enn tidligere, men var nå den romerske militære strukturen langt mer komplisert, der de benyttet seg i større grad av barbariske klientsoldater som delvis ble integrert inn i den romerske hæren. Det er riktignok viktig å påpeke at dette er en prosess som foregikk over lang tid, og at romerne stadig integrerte nye folkeslag inn i den romerske hæren gjennom praktisering av den romerske religionen og ritualer.⁶⁴ Da den romerske hæren tidligere hovedsakelig bestod av stående romerske legioner, er den senantikke perioden preget av økende bruk av klienttropper eller *foideratoi* for å supplere stående hærer. *Foideratoi* kommer fra det latinske ordet *foedus*, som betyr traktat, og var en betegnelse som romerne brukte om de romerske troppene som hadde *barbarisk* opphav.⁶⁵ Mange slike *foideratoi* hærer ble etter hvert integrert inn i den romerske hæren som regelmessige enheter og stående hærer, og baserte seg på rekruttering fra områdene de var stasjonert i.

Romerne var svært opptatt av ivaretagelsen av *civilitas* når det kom til deres politiske kultur, ettersom at de var stolte av sitt siviliserte rettssystem. Din sosiale status i det romerske samfunnet ble definert etter tre ting under den romerske loven: *libertas*, *civitas* og *familia*.

---

⁶² Amory 1997. S.19-39

⁶³ Amory 1997. S.39, 178

⁶⁴ Haynes 1993. S.157

⁶⁵ Pohl 1997. S.79

Libertas betyr frihet, og var knyttet til om du var fri mann eller en slave, dette definerte om du var regnet med som en person eller en gjenstand. Videre har du *Civitas*, som betyr borgerskap og det omhandlet dine rettigheter knyttet til det å være en romersk borger, noe som ga deg rettigheter ovenfor de andre i imperiet og var essensielt for å kunne oppnå politisk makt og innflytelse. Til slutt har vi *familia*, som betyr familie eller husstand. I det romerske samfunnet var familien eller husstanden din den primære sosiale institusjonen i samfunnet, og du ville gjerne få egne rettigheter om du kom fra en adelig familie. I tillegg var det en maktstruktur innenfor familien, der man som regel hadde en *pater familias*, altså familiens far, som var den eldste mannen i husstanden som kunne utøve *potestas*, altså makt og myndighet ovenfor de andre i familien.⁶⁶

Et av de karakteristiske trekkene ved senantikken er at identiteten til ulike folkegrupper er under varig forandring. Dette vil si at hva som definerte å være *romer* og hva som definerte å være *goter* ble uklart og ofte hadde flere betydninger. Tidligere hadde den romerske identiteten blitt ivaretatt gjennom *romerretten*, og dermed gjennom distinkte rettigheter. I perioden denne oppgaven omhandler, så har den romerske identiteten blitt fragmentert og delt opp i ulike funksjoner og geografiske områder. Det å være romer kunne knyttes til innbyggerne i Roma og den latinsktalende befolkningen i det tidligere Vest-Romerriket. I tillegg kunne det knyttes til *Rhomaioi*, som betyr romer på gresk, men referer til den gresktalende befolkningen i Øst-Romerriket, som etter historiefagets tradisjon refereres til som *Bysantinere*. Det vil si at flere folkeslag i senantikken ønsket å definere seg som romere gjennom deres *ethnos*, og mange forsøkte å bevare den klassiske romerske identiteten som eksisterte under republikken. Hovedsakelig kan det konkluderes med at identiteten til ulike folkeslag var under stadig forandring og at dette ble formet av deres egen historietradisjon gjennom å forme en forståelse for opphavet for deres *ethnos* og *gens*.

2.1 Ostrogotisk etnografi og selvforståelse

Mangel på primærkilder fra tiden har resultert i en stor faglig debatt om hvem ostrogoterne egentlig var og hvor de opprinnelig kom fra. Vi får dermed et historiografisk problem med å kunne vite hva den ostrogotiske identiteten egentlig var og hvor den oppstod. Wolfram hevder at goterne bestod av mange ulike etniske grupper som definerte seg som gotere og at de hadde

---

⁶⁶ Lafferty 2013. S.157-175

en polyetnisk struktur. Denne fungerte slik at goterne integrerte nye folkeslag gjennom å *gotisere* dem, i likhet med romerne som hadde *romanisert* andre folkeslag til å bli romere. Dette stemmer overens med Amory sin teori, som baserer seg på at goterne ikke ankom Italia som et enkelt *gens*, men bestod av flere ulike *gentes*, som vil si flere ulike gotiske folkegrupper. Der den faglige debatten oppstår er om goterne var et samlet folkeslag før eller etter at de etablerte seg i Italia. Her mener Wolfram at goterne eksisterte som et samlet folkeslag kalt *gutones* av romerne, under et etablert kongedømme allerede på 200-tallet.⁶⁷ Det som historiografien sier oss er at goterne definitivt var bosatt på Balkan og bestod av flere ulike *gens*. Noen av dem ble integrert inn i den romerske hæren som foederatoi på 460-tallet og kanskje tidligere enn det, mens en annen gruppe bestod av tidligere huniske klienter som hadde slått seg fri etter Atillas død.⁶⁸ Videre ble Teoderik elderen for ostrogoterne da de dro til Italia, som var utdannet i Konstantinopel og hadde erfaring ifra det bysantinske militæret som offiser og *Magister Militum*, et av de høyeste militære embetene i den romerske hæren.

For å kunne forstå goternes etnografi og deres selvoppfattelse av egen identitet, er den viktigste kilden på dette temaet, Jordanes verk, *Getica*, som omhandler opphavet for den kongelige amalske slekten, det gotiske folkeslaget og deres historie. Jordanes hevdet at goterne stammet fra *Scandza*, som er en øy i den arktiske regionen. Den arktiske regionen referer til dagens Skandinavia, og hvor denne øyen Scandza lå er svært omdiskutert. Flere historikere hevder at det kan ha vært Gotland i dagens Sverige på grunn av navnet. Jordanes hevdet at Goterne allerede ble samlet som et folkeslag på denne øya under kong Berig og dro over til dagens Nord-Tyskland. Mange kriger og fem generasjoner senere valgte de under kong Filimer å dra videre fra regionen til et område kalt Oium på deres språk, og som romerne kalte Scythia. Jordanes beskriver dette området til å strekke seg fra Germania i vest til Kaspiahavet i øst.⁶⁹ Videre så havnet Goterne i konflikt med alle de store og kjente sivilisasjonene i dette området fra egypterne under kong Vesosis og makedonerne og grekerne under Alexander den store. Jordanes sin hensikt var sannsynligvis å etablere en lang og stolt historie for goterne, slik at det kunne fylle et behov for romerne å slå en stor fiende, ettersom at *Getica* ble sannsynligvis ble skrevet i Konstantinopel i 551, som var mot slutten av Goterkrigene. Han er opptatt av å skape et narrativ der goterne er et ærverdig gammelt folkeslag som både har beseiret egypterne og slåss mot Alexander den store for å så bli

---

⁶⁷ Wolfram 1990. S.7-12

⁶⁸ Petersen 2013. S.150-151

⁶⁹ Mierow 1915. S.55-59

romanisert, som Jordanes referer til som «lærte filosofi og etikk» under Julius Cæsar.⁷⁰

Som historikere er det viktig å se på kilder i sin kontekst, det blir dermed viktig å fokusere på det kildekritiske. Når det kommer til *Getica* er det viktig å se den gjennom thick description, som vil si at den ble skrevet mot slutten av goterkrigene da bysantinerne var nærmest en sikker seier. Dermed virker det som at behovet for å skape en stor og ærverdig fortid for goterne i større grad lå hos Justinian og det aristokratiske hoffet i Konstantinopel, enn hos goterne selv. Dette må sees i tråd med motivasjonen bak *Renovatio* ideologien, der det vokste fram et behov for å skape en stor og ærverdig fiende som romerne seiret over til slutt. Jordanes valgte å vektlegge ødeleggelsen av goterne i vest i større grad enn den positive og stabile perioden med økonomisk vekst under Teoderik og til dels Atalarik. Ettersom at Jordanes baserte seg på Cassiodorus sine historiske verk som ikke har overlevd tiden, og gotiske muntlig historietradisjon, blir det vanskelig å finne en komparativ sammenligning for å se hvor preget *Getica* var av bysantinernes ideologiske kontekst. På grunn av dette fokuset virker det som at *Getica* i stor grad er produkt av en tradisjon opprinnelig ment for å fortelle om Goternes opphav, men preget av det bysantinske aristokratiets *Renovatio* ideologi.⁷¹

Dette skyldes samsvaret mellom vektleggingen og bevisstheten rundt det amalske kongehuset fra Cassiodorus sine brev, her kom det fram at dette er noe som Atalarik brukte som et legitimeringsmiddel når han talte til både gotere og romere:

Iste Hamalos cum generis sui claritate restituit, evidenter ostendens in septimam decimam progeniem stirpem nos habere regale.⁷²

(Denne mannen restaurerte det amalske dynastiet gjennom distinksjonen av sin egen familie, ved å helt klart å fremvise at vi hadde en kongelig blodslinje som er sytten generasjoner.)⁷³

I Teoderik sine brev kommer det fram at han selv beskrev goternes rase som karakteristisk *krigersk*, og brukte både den kristne gud, men også Mars til å tilkalle og motivere de gotiske soldatene når de gikk i krig.⁷⁴ Dette er riktignok metaforisk og ikke mente bokstavelig, ettersom at dette var et uttrykk som ble brukt i den senantikke retoriske tradisjonen, til tross

---

⁷⁰ Mierow 1915. S.63-71

⁷¹ Goffart 2006. S.67-70

⁷² Cassiodorus Bok IX, Brev 25

⁷³ Cassiodorus Bok IX, Brev 25 (Bjornlie 2019. S.386) "This man restored the Amals along with the distinction of his own family, clearly revealing that we had a royal line to the seventeenth generation"

⁷⁴ Cassiodorus Bok I, Brev 24 (Hodgkin 1886. S.157)

for at de fleste hadde blitt kristne. Det at Teoderik selv beskrev ostrogoterne som krigerske, kan få det til å virke som at Jordanes er inne på noe når han snakker om deres ødeleggelse av Italia, som passer med deres felles etnogenese om dem selv som en krigersk rase. Riktignok kommer det fram i brevet fra senatet av byen Roma til keiser Justinian at de «elsker amalen sin, og at han har vært svært snill mot romerne og ærverdig for nasjonen gjennom sin tapperhet».⁷⁵ I tillegg er det en generell overbevisning i litteraturen om at Teoderiks periode var preget av økonomisk vekst, politisk stabilitet og vedlikeholdet av *civilitas*, noe som var et av de mest sentrale elementene for den romerske offentligheten.⁷⁶⁷⁷

2.1.1 Ostrogotisk legitimering av makt

Den ostrogotiske legitimeringen av monarkisk makt i Italia foregikk i hovedsak gjennom to ulike faser. Den første fasen var legitimeringen som monark framfor goterne, der den eksisterte gjennom goternes etnografiske forståelse, hvor kongen stammet fra den amalske blodslinjen og deres felles historie som et gammelt og ærverdig folkeslag. Det andre aspektet ble grunnlagt av Teoderik, etter at han og ostrogoterne etablerte et kongedømme i Italia etter seieren over Odovakar i 493. Den amalske kongelinjen ga han legitimering hos goterne, men han måtte legitimere makten sin som rettmessig monark over Italia og befolkningen der. Ettersom Teoderik var utdannet i Konstantinopel, var han klar over hvilke legitimerende prinsipper som var sentrale i det gamle Vest-Romerriket. Resultatet var at han etablerte en kongelig politisk legitimitet som baserte seg på de allerede eksisterende prinsippene i Italia fra Vest-Romerriket. Dette gjorde han ved å etablere den nye kongemakten inn i tomrommet som eksisterte fra avsettelsen av keiseren, noe Odovakar hadde sviktet i å etablere. Gjennom å fylle tomrommet til keiseren, brukte de et viktig legitimeringsmiddel hos den romerske keisermakten som lå i konsulembetet, der konsulere i republikken og senere keisere etter Augustus, fungerte som konsulere på livstid.⁷⁸ Konsulembetet var tradisjonelt sett den høyeste rollen i den romerske republikken og hadde nærmest ubegrenset makt over administrasjonen av *res publica*.⁷⁹ Det er viktig å påpeke at konsulembetet i realiteten ikke hadde noen makt eller var et reelt embete lenger, men symbolikken spilte en viktig rolle ut ifra Cassiodorus sitt

---

⁷⁵ Cassiodorus Bok XI, Brev 13 (Hodgkin 1886. S.472)

⁷⁶ Wickham 2009. S.89

⁷⁷ Sarris 2013. S.105-106

⁷⁸ Beck 2011. S.334

⁷⁹ Beck 2011. S.2

syn på legitimering av makt.⁸⁰ Den nye kongelige legitimiteten til Teoderik baserte seg viktigst av alt på at han var beskytter av den romerske republikken, ettersom at han hadde fått tillatelse av den bysantinske keiseren Zeno til å invadere Italia og avsette usurpatoren kong Odovakar.⁸¹

Ifølge kildematerialet fra samtiden, kommer det klart frem at både ostrogoterne og bysantinerne var overbeviste om at ostrogoterne fikk legitimt rett til å styre av den bysantinske keiseren Zeno. Prokopios forteller at Teoderik fikk lov av keiseren til å invadere Italia og ta de vestlige domene for seg selv, ettersom at han hadde en senators verdighet:

For it was better for him, he said, especially as he had attained the senatorial dignity, to force out a usurper and be ruler over all the Romans and Italians than to incur the great risk of a decisive struggle with the emperor.⁸²

Prokopios bekrefter at bysantinerne anerkjente den sentrale pilaren i den ostrogotiske selvlegitimeringen til Teoderik, basert på hans sosiale status fra det Bysantinske riket og den romerske verdenen. Videre argumenterer Prokopios at Teoderik var en usurpator gjennom sitt navn, der jeg tolker det slik som at han referer til Teoderiks *barbariske* navn og at herskere med barbariske navn ble regnet som illegitime ut ifra romernes og bysantinernes syn, men skriver at han allikevel var like mye keiser som andre hadde vært før han. Han forteller at grunnlaget i dette ligger i at det både i den gotiske og italienske befolkningen vokste en stor kjærlighet til ham:

And although in name Theoderic was a usurper, yet in fact he was as truly an emperor as any who have distinguished themselves in this office from the beginning; and love for him among both Goths and Italians grew to be great, and that too contrary to the ordinary habits of men.⁸³

Både Prokopios og Cassiodorus deler et mer positivt syn på Teoderiks og ostrogoternes styringstid av Italia. Prokopios presenterer synet fra den bysantinske senatsadelen og hoffet i Konstantinopel, og Cassiodorus presenterer synet fra den etablerte lokale romerske senatseliten i Italia. Som nevnt tjente Cassiodorus som *Magister Officiorum* i det Ostrogotiske kongedømmet, og han skrev ned hva han mente legitimerte makten som konsul av det romerske folk. Han skriver at den romerske staten og det romerske folk utpekte en konsul som de *skyldte* å gi embetet. Et viktig poeng å nevne er at når Cassiodorus referer til *republikken*,

---

⁸⁰ Cassiodorus Bok VI, Brev 1 (Hodgkin 1886. S.294-295)

⁸¹ Prokopios V.I (Dewing 1914. S.05)

⁸² Prokopios V.I (Dewing 1914. S.05-07)

⁸³ Prokopios V.I (Dewing 1914. S.05-13)

så viser det til en bevissthet blant den romerske senatsadelen og aristokratiet generelt at den romerske republikken fortsatt eksisterte. For dem så betydde ikke *res publica* den statlige styreformens republikk, men heller de tradisjonelle fundamentene i det romerske samfunnet, som var de romerske institusjonene.⁸⁴

Den romerske befolkningen forstod republikken som den romerske staten, og den ble forankret gjennom ivaretagelsen av institusjonene, og disse institusjonene var sentralt for forestillingen om kontinuitet hos det romerske offentlig minnet. Teoderik administrerte riket sitt basert på de romerske lovverkene som allerede var etablert, og brukte senatsadelen som viktige støttespillere, ettersom at de var ivaretagere av den romerske republikken. Dette var også en bevissthet blant de ostrogotiske kongene, ettersom at både Teoderik og Atalarik refererte til Ostrogotiske kongedømmet som *republikken* i brevene sine, for å vise til en bevaring og kontinuitet av den romerske staten.⁸⁵ Plikten til konsulen var å gjøre det som var viktig for staten, deriblant å ivareta statens interesser gjennom å få lov til å bruke pengene fritt. Konsulen måtte gjennom flere symbolske ritualer, blant annet å motta en kappe før vedkommende gikk inn i embetet, et poeng jeg senere skal ta opp. Han mente også at krig var en nødvendighet for å sikre det romerske folk frihet.⁸⁶ I et annet brev av Cassiodorus sier han at det er skjebnen til ulike hærer å forsvare *republikken*, der han sier at mens goterne slåss, kan de romerske bønderne nyte stillheten og freden. Min tolkning av dette brevet er at Cassiodorus og den lokale romerske senatseliten er mer opptatt av fred og velstand, enn hvilket *ethnos* den som satt på tronen hadde.⁸⁷ Dette må også riktignok sees i sammenheng med den klare inndelingen av samfunnet gjennom *Edictum Theodorici* som lagde en klar definering mellom ostrogoterne som militær elite, og romerne som den sivile senatseliten, noe som passet inn med den senromerske inndelingen mellom disse to ulike klassene, men dette kommer dere mer om i et senere kapittel.

2.1.2 Det amalske dynastiets legitimering av makt

Teoderik legitimerte makten sin gjennom å symbolisere seg selv som en frigjører av den romerske staten og det romerske folk fra usurpatorkongen Odovakar. Dette gjør han gjennom

---

⁸⁴ Beck 2011. S.335

⁸⁵ Cassiodorus Bok I, Brev 1 og Bok VIII, Brev 2 (Hodgkin 1886. S.141-142 og 349)

⁸⁶ Cassiodorus Bok VI, Brev 1 (Hodgkin 1886. S.294-295)

⁸⁷ Cassiodorus Bok XII, Brev 5 (Hodgkin 1886. S.492-493)

å presentere at det var med guds nåde at han krysset elven ved Isonzo for å avsette usurpatoren Odovakar.⁸⁸ Som tidligere nevnt fikk Teoderik sin utdanning i Konstantinopel i romersk-gresk stil, der han lærte mye om den romerske kulturen, historien og sentral keiserlig symbolisme. Dette gjorde at han sannsynligvis ble kjent med de viktigste legitimeringsfaktorene for å oppnå et suksessfullt kongedømme over romere. Da han kom til makten som konge over Italia vedlikeholdt han dermed mange av de romerske tradisjonene og institusjonene, dette ser vi gjennom hans tydeliggjøring fra hans brev til det romerske senatet. Da Teoderik skrev til senatet av Roma så tydeliggjør han for oss, at flere romerske institusjoner ble ivaretatt, som pretorianerprefekten fortsatte å eksistere under Odovakar og Teoderik.⁸⁹ Under Teoderiks innsettelse som *Gothorum Romanorumque Rex*⁹⁰, (konge over gotere og romere) var han ikledd en purpur kappe, noe som symboliserte den romerske keisermakten, men dette er et poeng jeg kommer nærmere innpå senere.⁹¹

Ut ifra Cassiodorus og Prokopios sine syn om legitimeringen av makt, kan det konkluderes med at det synes som at Teoderik var populær blant både de etablerte romerne og sin egen ostrogotiske befolkning. Dette kan konkluderes ettersom at Cassiodorus og selv Prokopios som er en del av aristokratiet i Konstantinopel erkjenner hans popularitet. I tillegg skrev en som kaller seg Anonymous Valesianus; «Hans arvtagere arvet fred fordi han hadde gjort en så bra jobb i hans 30 år i Italia. Han gjorde aldri et angrep mot den katolske religionen til tross for at han var ariansk» og at «Goterne erkjente han som den beste kongen de hadde hatt».⁹² Denne kilden regnes med å ha blitt skrevet i Ravenna under bysantinsk styre, noe som tyder på at det ikke var en anti-gotisk mentalitet blant romerne selv etter å blitt gjenerobret av bysantinerne.⁹³ Det er et skille og debatt i historiografien på hvorvidt den romerske senatsadelen og den italo-romerske befolkningen anså Teoderik som en legitim monark som fylte tomrommet til konsulrollen i Italia. Her mener Brown at den romerske senatsadelen ikke nødvendigvis støttet Teoderik som en beskytter, men heller at de støttet hans illegitime styre for å utnytte den økonomiske situasjonen til deres egen vinning, som sikret en kontinuitet av senatsadelens rolle lengere i Italia enn de andre tidligere provinsene i Vest-Romerriket.⁹⁴

---

⁸⁸ Cassiodorus Bok I, Brev 18 (Hodgkin 1886. S.154)

⁸⁹ Cassiodorus Bok I, Brev 4 (Hodgkin 1886. S.145)

⁹⁰ Cassiodorus Bok X, Brev 16 (Hodgkin 1886. S.429)

⁹¹ Arnold 2014. S.96

⁹² Hen 2007. S.29-30

⁹³ Hen 2007. S.30

⁹⁴ Brown 1971. S.128

Et annet syn blir presentert av Arnold, som er villig til å gå så langt at han påstår at befolkningen i Italia i samtiden så på Teoderik som den legitime etterfølgeren av keiseren og en form for gjenfødelse av prinsipatet. Hovedargumentet han legger grunn for denne påstanden, er gjennom Teoderiks offentlige *image*. Med image mener han hvordan han framstod foran det offentlige, for eksempel ved å kle seg som senatorene og gi inntrykk av at hans styre kun var en forvaltning for republikken, slik som Augustus gjorde da han initierte full maktovertagelse.⁹⁵ Monarken *ikonografi* var svært viktig for å tilknytte dem romersk kultur og romersk suksess. Ikonografi vil si bruken av symboler eller bilder og lignende for å representere en ide eller et ikon, ofte brukt av religiøse eller politiske grupper.⁹⁶ Riktig ikonografi var viktig for å presentere seg som romersk aristokrat og leder, et poeng jeg kommer tilbake til senere i kapittel fire. Teoderik hevdet ikke at verken han selv eller goterne var romerske, men heller at det er Guds vilje som fikk dem til å frigjøre og beskytte det romerske folk. Dette samsvarer med Teoderiks syn som blir filtrert gjennom Cassiodorus på hva som trengtes for å bli en konsul, der det å beskytte den romerske republikken og dens interesser er viktigst, og at det er skjebnen til ulike hærer å forsvare den romerske staten.⁹⁷

Teoderik ble dermed forankret i den romerske politiske kulturen som en monarkisk etterfølger av konsulene av republikken, og keiserne av imperiet gjennom sin rolle som beskytter. I et brev Teoderik skriver til den bysantinske keiseren Anastasius, sier han at den bysantinske keisermakten er et forbilde for andre monarker, at herskere burde se opp til han med dyp respekt. I brevet mellom Teoderik og den bysantinske keiseren Anastasius, sier han at den bysantinske keisermakten er et forbilde for andre monarker, at herskere burde se opp til han med dyp respekt.⁹⁸ Teoderik refererer også til deres to kongedømmer som *res publicas*⁹⁹(republikkene) der han forteller om at han ønsker fred mellom deres to riker. Dette brevet beviser hovedsakelig to ting. Det første er at Teoderik var opptatt av å opprettholde en ytre fasade av den romerske staten og at det var viktig å vise at den ble ivaretatt under hans styre. Den andre tingen er at han passivt velger å referere til dem som to stater, dermed at han styrer sin egen selvstendige stat. Dette skyldtes nok Teoderiks egen interesse for å ivareta det Ostrogotiske kongedømmets rikssikkerhet gjennom å appellere til romernes felles historiske minnet om kontinuiteten av *res publica* og dermed forhindre fiendtlige holdninger og en

---

⁹⁵ Arnold 2014. S.96-97

⁹⁶ (*Cambridge Dictionary*. "Iconography".)

⁹⁷ Cassiodorus Bok XII, Brev 5 (Hodgkin 1886. S.492-493)

⁹⁸ Cassiodorus Bok I, Brev 1. (Bjornlie 2019. S.36)

⁹⁹ Cassiodorus Bok I, Brev 1. (4)

eventuell invasjon fra det Bysantinske riket i øst. For det andre så viser det at Teoderik selv tror på at republikken ble ivaretatt gjennom hans beskyttelse, og dette samsvarer med Cassiodorus, som presenterer Teoderik sitt syn på at republikken ennå eksisterer. I tillegg argumenterer Halsall for at at Cassiodorus og andre romerske aristokrater i vest så på Teoderik som en visekonge og etterkommer av Augustus.¹⁰⁰ Det er viktig å påpeke at Teoderik aldri ønsket en keiserlig tittel, der Sarris sier dette skyldtes at han ikke ønsket å utfordre keiseren i øst, i tillegg var han avhengig av den lokale senatseliten som et administrativt organ for innsamling av skatt og generelt drift av kongedømmet. Til tross for dette var det enkelte av hans undersåtter som refererte til ham som *princeps* og en romersk senator ved navn Decius Basilius tiltalte ham som *augustus*.¹⁰¹

Etter Teoderiks død i 526 ble hans barnebarn Atalarik utpekt som etterfølger. Det kommer tydelig frem i Atalarik sine brev at han benytter seg av maktgrunnlaget som Teoderik etablerte når det kom til å legitimere sin rett til å styre. Da Atalarik tiltrådte som konge, var det første han gjorde å legitimere retten til å styre den romerske staten i Italia gjennom hans tilhørighet som gotisk konge av å være etterkommer av den amalske kongelinjen. Dette gjorde han ved å påpeke at Teoderik var hans bestefar og at både romerne og goterne i Ravenna støttet hans arverett til å bli konge. I dette brevet bruker han noen sentrale begreper som er interessant for oss. For det første bruket han *res publica*¹⁰²(republikken) og *regnum*¹⁰³ (kongedømme) om hverandre.¹⁰⁴ Dette tyder på at han prøver å appellere til både det romerske og gotiske publikumet, og at dette er en form for hybrid løsning basert på den romerske kulturen og deres egen kultur de ønsket å integrere inn i det italo-romerske samfunnet. Han påpekte også at goterne gav sin ed til romerne, og at romerne bekreftet goternes ed gjennom *sacramentum* om å ha en felles overordnet konge.¹⁰⁵ Han legitimerte sin makt til senatet i Roma, som enda representerte de lokale romerske aristokratene gjennom å presentere gotisk historiografi. Dette gjorde han ved å fortelle at hans amalske familie har vært kongelig i 17 generasjoner og argumenterer for at opphavet til det gotiske folk tilhørte romersk historie.¹⁰⁶ Videre informerer han alle goterne som er bosatt i Italia om at bestefaren

---

¹⁰⁰ Halsall 2007. S.290

¹⁰¹ Amory 1997. S.59

¹⁰² Cassiodorus Bok VIII, Brev 2. (2)

¹⁰³ Cassiodorus Bok VIII, Brev 2. (4)

¹⁰⁴ Cassiodorus Bok VIII, Brev 2 (Bjornlie 2019. S.314-315)

¹⁰⁵ Cassiodorus Bok VIII, Brev 7 (Hodgkin 1886. S.352)

¹⁰⁶ Cassiodorus Bok IX, Brev 25 (Hodgkin 1886. S.412)

er død og at han gjennom gudommelig befaling har blitt arvingen av kongeriket.¹⁰⁷

Det gotiske kongelige dynastiet som etablerte seg i Italia var sannsynlig svært bevisst på sin identitet gjennom deres etnografiske selvforståelse som amalske. Både Teoderik og Atalarik synes å vektlegge dette når det kom til legitimering av makten, der de var svært stolte av sin historie som ostrogotere av amalsk ætt. Identiteten spilte en stor rolle da Atalarik skulle bli etablert som ny konge, der det oppstod en stor splittelse blant det gotiske aristokratiet.

Datteren til Teoderik og moren til Atalarik, Amalasantha, ønsket at sønnen skulle få en romersk utdanning slik at han lignet de tidligere romerske konsulene. Ifølge Prokopios førte dette til at noen av de ostrogotiske aristokratene konfronterte henne ved å si at de ønsket en leder med *barbarisk* stil, noe som henter til en mer militærrettet utdanning og ikke romersk. De fryktet at Atalarik skulle miste mannligheten sin når han ble opplært av gamle menn som ville gi han en feig og underdanig ånd. Dette førte til at Amalasantha gikk med på å overgi sønnen til gotiske læremestere som skulle ta seg av utdanningen hans i stedet. Disse gotiske læremesterne introduserte ham til alkohol og kvinner i en tidlig alder, og flere av dem forsøkte å overbevise Atalarik at moren hadde planer om å drepe han, og gifte seg med en ny mann slik at hun fikk sikret makten selv.¹⁰⁸ Det er viktige at vi er kildekritiske til Prokopios når han forteller om Atalariks overgang til barbarisk-militær utdanning, ettersom at dette sannsynligvis ble formet av Prokopios ideologiske og politiske bagasje.

Riktignok tyder dette på en stor splittelse blant det gotiske aristokratiet, der det virker som at den gotiske identiteten spilte en stor rolle når det kom til lojaliteten til Amalasantha, der hun baserte seg på Theodahad som en viktig lojal støttespiller.¹⁰⁹ Hun ønsket at hennes sønn skulle få en lignende utdanning som Teoderik fikk, og endte opp med å splitte det gotiske aristokratiet, der noen startet et komplott mot henne. Ifølge Prokopios så oppdaget Amalasantha at det var et komplott mot henne, derfor sendte hun et brev der hun ba om hjelp til å rømme fra Italia til Justinian, der hun vektla at hun var Teoderiks datter. Riktignok begynte Amalasantha å forlate Italia samtidig som hun sendte ut ordre til sine lojale menn om å myrde sine politiske motstandere. Resultatet ble at tre av hovedaktørene i komplottet ble drept, som førte til at hun heller valgte å returnere til Ravenna, der Atalarik døde kun 18 år gammel. Ettersom at en kvinne ikke ble ansett som kvalifisert til å styre alene, valgte hun å

---

¹⁰⁷ Cassiodorus Bok VIII, Brev 5 (Hodgkin 1886. S.350-351)

¹⁰⁸ Prokopios V.II (Dewing 1914. S.17-19)

¹⁰⁹ Wolfram 1990. S.336

gifte seg med Theodahad.¹¹⁰ Theodahad kunne ikke legitimere makten sin gjennom den kongelige amalske slekten på samme måte som Teoderik og Atalarik hadde gjort tidligere. Ut ifra kildemateriellet tilgjengelig fra Cassiodorus sin brevsamling, virker det tilsynelatende som at Theodahad ikke var like opptatt av å legitimere makten, slik som de to tidligere gotiske kongene var. Dette kan skyldes at han ikke ble utpekt som konge gjennom sin *gens*, men heller fordi han ble giftet inn som en konge gjennom Amalasintha. Det kommer ikke noe tydelig fram i kildene hvorfor Theodahad valgte å drepe Amalasintha, men ifølge Wolfram skjedde det på grunn av langsiktige interne stridigheter innad i det ostrogotiske aristokratiet. Etter mordet på hennes søster Amalafrida, som var inngiftet i den vandalske kongefamilien, ga Amalasintha bysantinerne rettigheter til å benytte Sicilia som en base for deres invasjon av Vandelene. Ifølge Wolfram gjorde dette de interne stridighetene hos det gotiske aristokratiet verre.¹¹¹

Da Theodahad inntok rollen som konge, hevder Hodgkin sin oversettelse at han presenterte at hans jobb var å være en verge over den generelle velferden.¹¹² Dette fant jeg til å ikke stemme overens med det som stod i *Variae*:

Potestatis nostrae censuram rerum volumus esse modestiam, ut, quantum divina beneficia perceperimus, tantum aequabilia plus amemus.¹¹³

(Vi vil være moderate i offentlig kontroll av vår styrke, for at, slik at vi sikrer så mange hellige rettigheter, bare for at vi for så mye mer elsker vi rettferdighet.)¹¹⁴

Dette brev forteller oss riktignok noe om at Theodahad bruker legitimeringen gjennom ivaretagelsen av de romerske rettighetene og at han ønsket rettferdighet. Videre forteller også brevet oss at han ønsket at romere og gotere skulle bruke rettssystemet hvis de hadde en tiltalelse mot noen andre, og dermed kan vi se på dette som et tegn på ivaretagelsen av det romerske *civilitas* og at Theodahad ivaretok den romerske statens institusjoner.¹¹⁵

Etter drapet på Amalasintha, viser kildene tydelig en periode der Theodahad startet å miste kontrollen over sitt eget kongedømme. Senatet i Roma nektet å delta i hans politiske møte i

---

¹¹⁰ Prokopios V.II (Dewing 1914. S.21-23)

¹¹¹ Wolfram 1990. S.338

¹¹² Cassiodorus Bok X, Brev 5 (Hodgkin 1886. S.421)

¹¹³ Cassiodorus Bok X, Brev 5 (1)

¹¹⁴ Min egen oversettelse, sett i tråd med Bjornlie 2019. S.395

¹¹⁵ Cassiodorus Bok X, Brev 5 (2) (Bjornlie 2019. S.396)

Ravenna like etter at drapet skjedde.¹¹⁶ Videre uttrykte han stor frustrasjon over at det romerske folk ikke er lojale til han, når deres historie er preget av at de alltid har vært lojale til sine herskere.¹¹⁷ Ut ifra å tolke brevene som Theodahad sendte til det senatet i Roma, kommer det fram tydelige bevis på at han mistet lojaliteten til den romerske senatsadelen, som var de viktigste økonomiske og politiske spillerne en regent kunne ha i Italia. Theodahad forsøkte dermed å kreve lojaliteten til senatet av Roma, og at de skulle være til gjeld til han og ikke av fri vilje.¹¹⁸ Historiografien tyder på at både det romerske og det gotiske aristokratiet anså drapet på Amalasintha som slutten på den kongelige amalske slekten.¹¹⁹ Gjennom både Prokopios og Cassiodorus nevnes viktigheten av den amalske slekten for legitimitet ovenfor den romerske og gotiske befolkningen i Italia. Da Theodahad valgte å drepe Amalasintha førte dette til en intern forakt hos store deler av den gotiske militæradelen som var lojal til henne, i minnet av Teoderik som var svært populær hos både goterne og romerne. Dette skyldtes sannsynligvis ostrogoternes etnografiske forståelse, der de forstod seg selv som et folk som hadde blitt formet sammen under det amalske dynastiet, og gått inn i en form for storhetstid under Teoderik. Det er vanskelig å vite nøyaktig hvor mye det amalske dynastiets legitimitet eksisterte som viktig i det ostrogotiske offentlige minnet, selv om brevene fra Teoderik og Atalarik i *Variae* tyder på dette. Heather argumenterer derimot for at alle goterne som var over 50 år må ha innsett at fortellingen om det amalske dynastiet ikke var legitimt. Dette gjorde han gjennom å drive en aktiv propaganda der han framstilte den amalske familien som et unikt gotisk dynastisk keiserlig dynasti.¹²⁰

Som en oppsummering på goternes legitimitet av makt, kan det konkluderes med at Teoderik var hovedaktøren når det kom til dette. Hans intellektuelle bakgrunn fra Konstantinopel gjorde at han hadde en dyp forståelse for det romerske samfunnet, slik at han kunne fremstå som en frigjører av det romerske folk og en beskytter av republikken. Teoderik ble sannsynligvis inspirert av romersk historie og keiserlig makt under sin tid i Konstantinopel, ettersom at han dyrket Augustus Cæsar som et forbilde, og refererte til han som «*herren over verden*».¹²¹ Maktgrunnlaget som ble etablert først av Julius Cæsar og fullført av Augustus Cæsar lå i deres *gens* og lenge etter deres tid måtte de romerske keiserne bevise at de var

---

¹¹⁶ Cassiodorus Bok X, Brev 13 (Hodgkin 1886 S.426)

¹¹⁷ Cassiodorus Bok X, Brev 14 (Hodgkin 1886 S.427)

¹¹⁸ Cassiodorus Bok X, Brev 16 (Hodgkin 1886 S.429)

¹¹⁹ Wolfram 1990. S.339

¹²⁰ Heather 1996. S.239

¹²¹ Cassiodorus Bok III, Brev 51 (Hodgkin 1886. S.226)

beslektet med Augustus fordi alle de rettslige privilegiene lå i hans navn.¹²² Med andre ord, Teoderik opprettholder en form for ytre fasade av republikken. Petersen forklarer at den ostrogotiske staten som formet seg først på Balkan var en germansk konglomeratstat, formet av en romersk-balkansk militærkultur og leder av en romersk-utdannet konge. Dette førte til at når Ostrogoterne migrerte videre til Italia, absorberte de overlevende romerske administrative strukturene og valgte å støtte den allerede etablerte romerske senatsadelen. Dette gjør han gjennom å beholde styringssystemet, og ostrogoterne ivaretok de romerske institusjonene; det romerske klientsystemet, det komplekse økonomiske systemet og den urbaniserte levestrukturen.¹²³

Atalarik virker som å ha fulgt legitimeringsgrunnlaget til Teoderik, ettersom at han brukte mange av de samme ordene som *res publica*¹²⁴ og *regnum*¹²⁵, som uttrykk i brevene sine til både det gotiske og det italo-romerske folk. Han brukte også sin *gens* der han påpekte at han var Teoderiks rettmessige etterkommer av den amalske kongefamilien når han tiltalte både det romerske senatet og ostrogoterne i Italia. Da Amalasintha ønsket at Atalarik skulle få en romersk utdanning, førte dette til en fragmentering av lojaliteten til det gotiske aristokratiet, på grunn av at den gotiske identiteten ble truet av å få en konge som ville blitt mer romersk enn gotisk. Dette ville sannsynligvis også ha ført til at balansen mellom de to ulike gruppene av samfunnet ble enda skjev, ettersom at goterne allerede var i langt mindretall. Det spekuleres om at overgivelsen av Atalarik til de gotiske læremesterne førte til en tidligere død enn om han hadde gått til de romerske, ettersom at helsen hans ble svært påvirket av alkoholismen som de eldre ostrogoterne påførte han. Amalasinthas giftemål til Theodahad, var sannsynligvis hans eneste ordentlige legitimeringsgrunnlag, ettersom at hun var Teoderiks datter. Da han drepte henne forsvant hele det legitime maktgrunnlaget han hadde med unntak av noen lojale støttespillere, som resulterte i bysantinsk invasjon og sivil ulydighet blant de lokale romerske aristokratene og enkelte gotiske aristokrater. Et annet viktig poeng som Cassiodorus kommer med er at den viktigste rollen til en konsul var å forsvare republikkens interesser, og da Theodahad lot store deler av sør-Italia gå tapt uten stor militær motstand, førte dette til total ulydighet hos alle hans lojale støttespillere.¹²⁶ Da han hadde mistet sine siste støttespillere blant goterne, ble han drept i 536 og Vittiges ble erklært som den nye *Rex*

---

¹²² Novels of Justinian S. 5

¹²³ Petersen 2013. S.149-151

¹²⁴ Cassiodorus Bok VIII, Brev 2. (2)

¹²⁵ Cassiodorus Bok VIII, Brev 2. (4)

¹²⁶ Prokopios V.III (Dewing 1914. S.81-83)

2.2 Renovatio, nika og pandemi. Justinian og den bysantinske politiske konteksten

For å kunne forstå den politiske motivasjonen bak Justinians *Renovatio*, er det viktig å etablere et dypere innblikk i den etablerte politiske kulturen i Konstantinopel. Dette er viktig for å kunne utrede og forsøke å forstå den politiske konteksten Justinian arvet da han kom til makten gjennom *thick description*. Justinian kom til makten da han ble utpekt av sin onkel Justin I på sitt dødsleie i 527. Det første han gjorde var å tiltrå i tittelen som *Augustus*, som jeg har nevnt var et av de mest sentrale legitimeringsmidlene i den romerske og bysantinske politiske kulturen.¹²⁸ Da Justinian tar over rollen som *Basileus* av det Bysantinske riket, så var allerede riket multietnisk, multikulturelt og multispråklig.¹²⁹ *Basileus* var den greske tittelen for monarken av Øst-Romerriket og det Bysantinske riket. Da Justinian arvet tronen fra sin onkel, arvet han også deres store erkefiende; Perserriket som grenset til bysantinerne i øst og påførte et stadig politisk og militært press mot de bysantinske provinsene i Anatolia, Syria og Egypt. Disse provinsene i Midtøsten og Nord-Afrika var de mest ressurssterke provinsene og enormt viktige for å kunne forsyne det bysantinske urbaniserte økonomiske system.¹³⁰ Det utbrøt krig mot perserne både i 527-532, og 540-562, der den siste skjedde samtidig som goterkrigen i Italia, og resulterte i at goterkrigen ble dratt ut over en langt lengere periode enn det bysantinerne hadde håpet på. Dette resulterte også i større ødeleggelse av den italienske halvøyen, og dermed ville det kreve lengere tid for økonomisk og strukturell gjenoppbygging. Perserne påla det Bysantinske riket et såpass stort press i øst, at det forhindret noen form for videre planer for gjenerobring av Justinian og bysantinerne. I tillegg så oppstod det klimatiske endringer og naturkatastrofer som den Justinianske pesten.¹³¹

Man regner med at ca. 250 000 i Konstantinopel, altså halvparten av byens befolkning døde som et resultat av pesten. Svært få av de som fikk sykdommen overlevde, med unntak av Justinian selv. Det blir vanskelig å definere den konkrete ødeleggelsen av den justinianske pesten, ettersom at dette er et svært omdiskutert tema blant historikere. En side argumenterer

---

¹²⁷ Wolfram 1990. S.342

¹²⁸ Shepard 2008. S.106

¹²⁹ Maas 2005. S.34

¹³⁰ Shepard 2008. S.221

¹³¹ Shepard 2008. S.119-120

for at pesten hadde enorm påvirkning på det økonomiske livet til det Bysantinske riket, mens andre hevder at det hadde begrensede skader slik som svartedøden hadde på 1300-tallet, der det var en tendens til å overestimere effektene av en slik byllepestpandemi.¹³² Nyere forskning fra Princeton University hevder at utfallet av den justinianske pesten var minimal, og den sannsynligvis ikke spredde seg over hele Europa en gang.¹³³ Jeg må stille meg kritisk til deres forskningsmetoder, som hovedsakelig har vært analysering av tekster etter ord relatert til pandemien, og de selv erkjenner at den sannsynligvis kom helt fra Kina men ikke spredde seg over hele Europa. Mens jeg sitter og skriver om dette midt oppe i en pandemi selv, vil jeg si meg mer enig med den siden som hevder at pesten hadde en stor effekt på økonomien, og spesielt i et samfunn uten sykehus, vaksiner og biologisk forskning slik vi har i dag. Som tidligere nevnt var hele det Bysantinske rikets økonomiske system basert rundt bysamfunn, og en byllepest ville spre seg og drepe flere i en by enn ute på landsbygden. Når halvparten av befolkningen dør, vil det sannsynligvis føre til økonomisk kollaps av samfunnet. Selv Princeton-forskerne anerkjenner at den påvirket Konstantinopel i relativt stor grad, og dermed kan det konkluderes med at det må ha påvirket det Bysantinske riket relativt mye, ettersom at det var det mest urbaniserte samfunnet i Europa på denne tiden, og smitten ville dermed spre seg enda fortere og ta liv av enda flere.¹³⁴ Denne pesten påvirket også andre enn bare romerne, ettersom at man estimerer at pesten tok livet av ca. 15-25% av hele verdens befolkning over 30 år.¹³⁵

Bjornlie hevder at den bysantinske senatsadelen i Konstantinopel promoterte en agenda for å gjenerobre områdene de tapte områdene i vest etter avsettingen av Romulus Augustus i 476. Dette førte til at keiseren Zeno brukte Teoderik som en støttespiller til å gjenerobre Italia i vest. Etter Teoderiks seier over Odovakar, oppstod det en splittelse mellom ostrogoterne og bysantinerne som tidligere var allierte. Goterne hadde en lang historie med å tjenestegjøre i høye stillinger innen det romerske militæret, som for eksempel Fravitta og Gainas som begge tjente som *magister militum*, som var det høyeste militære embetet i den romerske hæren, med unntak av keiseren selv, under Theodosius I (379-395).¹³⁶ Den romerske keisermakten var under stadig konkurranse og internt press fra ulike fraksjoner innad i det romerske aristokratiet. I det kinesiske historiske verket *Xīn Tángshū* påpekes det at; «Deres konger er

---

¹³² Shepard 2008. S.122-123

¹³³ Mordechai, Lee, Merle Eisenberg, Timothy P. Newfield, Adam Izdebski, Janet E. Kay og Hendrik Poinar. 2019

¹³⁴ Maas 2000. S. 260

¹³⁵ Rosen 2007. S.2

¹³⁶ Herrin 1987. S.30

ikke menn som varer. De velger den mest kapable og plasserer han på tronen; men dersom eller noe utenfor det vanlige skjer i imperiet, eller hvis vinden eller regnet kommer i feil årstid, erstatter de umiddelbart keiseren og finner en annen til hans posisjon». ¹³⁷ Bysantinske keiserdynastier hadde også en tendens til ofte å ikke vare over mange generasjoner, og var preget av ustabilitet og indre politiske stridigheter om keisermakten. ¹³⁸ Når Teoderik fikk stillingen som *magister militum*, er det flere historikere som hevder at dette var et bevisst valg av Zeno for å holde ostrogoterne i under politisk kontroll for å heve lojaliteten hos ostrogoterne til det Bysantinske riket. ¹³⁹

Disse ostrogoterne som tidligere hadde vært foederatoi i den romerske hæren bestod av en rekke høyt utdannede og veletablerte gotere fra den romerske hæren, som dannet et eget militært aristokrati. Disse mennene var lojale til Teoderik og valgte å bli et selvstendig kongedømme som beholdte en viss lojalitet og vennskap med det Bysantinske riket. I tillegg erklærte Teoderik seg konge over Italia etter Zenos død, og her argumenterer Sarris for at han bevisst gjorde dette for å unngå politiske stridigheter i Konstantinopel. ¹⁴⁰ Det at Teoderik valgte å beholde makten framfor å sverge troskap til keiseren, ble sett på som et svik hos det bysantinerne og ble oppfattet som en direkte trussel mot den legitime keisermakten i Konstantinopel. Dette baserer Bjornlie på at Teoderik legitimerer seg i de allerede eksisterende kulturelle og politiske elementene som var etablert fra Romerriket i Italia, og at han bevisst går inn for å framstå som en beskytter av republikken, der han bruker den lokale senatsadelen som støttespillere og en kilde for politisk makt og innflytelse. ¹⁴¹ Moorhead argumenterer også for at senatsadelen i Konstantinopel anså ostrogoterne før deres utvandring til Italia, som en konstant trussel mot det Bysantinske riket og deres egne interesser, og at de så etter en mulighet for å kunne svekke deres makt og innflytelse. ¹⁴²

2.2.1 Bysantinsk legitimitet på Italia

Dermed kan vi konkludere med at bysantinerne sannsynligvis delte det samme synet med ostrogoterne om deres legitimering av makt som beskyttere av republikken. Prokopios

---

¹³⁷ Dagron 2003. S.13 (Xin T'ang shu. Ch 198, ed. Zhongua shuju, Beijing, 1975)

¹³⁸ Dagron 2003. S.14-15

¹³⁹ Herrin 1987. S.35

¹⁴⁰ Sarris 2013. S.102

¹⁴¹ Bjornlie 2013. S.16

¹⁴² Shepard 2008. S.199-201

forteller at da ostrogoterne forsøkte å beleire Roma som var underlagt Bysantinsk styre, etter Belisarius vellykkede forsvar av byen, forsøkte ostrogoterne å inngå en fredsavtale. Den gotiske budbringeren presenterte her et narrativ om at romerne og goterne var venner, og at romerne hadde gått i krig med dem på urettferdig grunnlag. Dette begrunnes i goternes argumenter for retten til å styre Italia ifølge den gotiske legitimeringen av makt som oppstod under Teoderik. For det første sa han at goterne ikke tok Italia fra romerne med makt, men heller at Teoderik fikk lov av Zeno til å frigjøre landet fra tyrannen Odovakar. Videre påpeker han at goterne ivaretok de romerske lovene og rettighetene til romerne og at de er beskyttere av republikken.¹⁴³ Dette støtter det som er nevnt over med at Teoderik og goterne etter han anså seg selv som frigjørere av republikken og en venn av det Bysantinske riket. Dette stemmer også overens med Cassiodorus sitt syn på Teoderik og goterne som legitime styrere over Italia, ettersom at de fylte kravene for hans *Formula of the Consulship*.¹⁴⁴

Da Belisarius skal svare i fredsforhandlingen, svarer han at det stemte at Teoderik ble sendt for å få en slutt på tyrannstyret under Odovakar, men at han skulle frigjøre Italia for å bli lydige til keiseren igjen, men ikke ta herredømmet til seg selv, der han spurte om hvorfor skulle keiseren sende en tyrann for å bytte ut en tyrann.¹⁴⁵ Etter dette sammenlignet Belisarius det goterne hadde gjort med Italia som å rane noen med vold, og til slutt avsluttet han dialogen med forhandleren ved å si at han nektet å gi opp keiserens land til noen andre.¹⁴⁶ Belisarius sitt svar her, tyder på at bysantinerne ikke delte det samme synet på gotisk legitimering av makt. De delte ikke det samme synet om at goterne hverken var frigjørere eller beskyttere av republikken, og det virker derimot som at de så på dem som forrædere av deres tidligere militære allianse, som ble fremprovosert av Amalasanthas mord. Når Belisarius refererer til *keiserens land* her, virker det som at Italia er keiserens rettmessige land ifølge han selv, noe som også tyder på at han ikke ser på goternes krav på landet som legitimt og mener at de har stjålet det fra romerne. Det er viktig å se denne dialogen gjennom thick description, der vi må ha den bysantinske renovatio ideologien i bakhodet. Sannsynligvis spilte dette ideologiske bakteppet for hvordan måten Prokopios fremstilte denne ideologien, ettersom at dette var et historisk verk som skulle bli anerkjent og publisert i Konstantinopel. Dette har nok sannsynligvis påvirket hans fremstilling av hva som skjedde og hans retoriske

---

¹⁴³ Prokopios VI.VI (Dewing 1914. S.339-341)

¹⁴⁴ Cassiodorus Bok VI, Brev 1 (Hodgkin 1886. S.294- 295)

¹⁴⁵ Prokopios VI.VI (Dewing 1914. S.343)

¹⁴⁶ Prokopios VI.VI (Dewing 1914. S.343-345)

valg som å benytte seg av ord som *keiserens land* for å legitimere retten til bysantinerne over å styre Italia.

Den bysantinske legitimiteten av makt var basert på de samme prinsippene som i Romerriket, der den keiserlige makten lå i konsulembetet, som hadde blitt omgjort til et arvelig embete i Italia etter Teoderik. I Konstantinopel var dette riktignok et mer politisk embete, som var dominert av politikere og generaler, som for eksempel Belisarius. I tillegg var det viktig å opprettholde det romerske offentlige minnet av *res publica*. Som de fleste moderne historikere påpeker så var det Bysantinske riket i større grad ett monarki eller et keiserrike enn en republikk i realiteten. Men den gresk-romerske befolkningen i øst så det kanskje ikke nødvendigvis slik som vi gjør det. Som Kaldellis påpeker, hva romerne definerte som keiserriket, var heller en fase av historien til den romerske *res publica* og ikke nødvendigvis et skifte av det politiske regimet. Dette er fordi den bysantinske staten var bygget på republikkens institusjoner der man hadde en keiser i rollen for å gjennomføre de samlede beslutningene på vegne av det romerske folk. Cicero mente også at *res publica* var eiendommen til den romerske *populus*, som betyr den romerske befolkningen.¹⁴⁷ Kaldellis kommer med noen interessante poeng, slik som at kanskje ikke den bysantinske befolkningen nødvendigvis anså deres egen stat som et keiserrike, og at deres offentlige minne fortsatt anså staten som en republikk. Riktignok er det vanskelig å skille mellom om dette var realiteten eller om dette kun var en retorisk tradisjon, og i tillegg hadde senatet ikke i realiteten noe makt over keiseren og deres politiske rolle minsket stadig over den senantikke perioden, et poeng jeg kommer tilbake til senere.

Det er viktig å påpeke at bysantinerne definerte seg selv som *romere*, til tross for at de hovedsakelig brukte gresk som sitt administrative språk og *lingua franca* i de østlige provinsene av Romerriket. Som tidligere nevnt hadde den romerske identiteten blitt fragmentert i den senantikke perioden, og vi har mange ulike etnisiteter og geografiske områder som definerte seg som romere. Dette kunne føre til konflikter basert på deres ulike identiteter og forståelse av hvilke kriterier som definerte det å være romer. Under pave John III, kommer det fram at innbyggerne av Roma skal ha svart til den bysantinske keiseren, at det var bedre å tjene goterne enn *grekerne*. Det at de refererte til det Bysantinske riket som grekere, var ifølge Prokopios brukt som et fiendtlig ord av folk fra vesten, som brukte det om

---

¹⁴⁷ Kaldellis 2015. S.21-37

bysantinerne for å framstille dem som legitime romere.¹⁴⁸ Dette vil si at den lokale befolkningen i Italia ikke nødvendigvis så på bysantinerne som sine egne folk og kanskje ikke som romere i det hele tatt, til tross for at bysantinerne var en romersk stat og definerte seg selv som romere. Det historiske uttrykket *Byzantium*, eller *det Bysantinske riket* eksisterte ikke i deres tid, og er et navn som fikk sitt opphav av den tyske historikeren Hieronymus Wolf i 1557. De definerte seg helt klart som romere, og refererte til seg selv som Romerriket, til tross for at de hovedsakelig snakket gresk til tross for at de bodde i Anatolia, Balkan eller Egypt osv. Som Maas påpeker, var hovedsakelig kriteriene for å definere seg som *romer* basert ut ifra konvensjoner og lover, altså institusjoner og ikke nødvendigvis etnisitet eller geografisk tilhørighet.¹⁴⁹

Under ostrogoternes tid i Italia, lå maktsenteret i Ravenna og i Italia, men etter bysantinsk seier i 554 ble maktsenteret flyttet tilbake til Konstantinopel. Dette førte til en endring gjennom at den keiserlige makten i Italia kom gjennom de lokale provinsielle elitene, altså den gamle senatsadelen. De få av den italienske senatsadelen som overlevde goterkrigene, og den nye med bysantinske militære adelen, fikk nå forhandle med den keiserlige administrasjonen i Konstantinopel gjennom deres lokale politiske makt.¹⁵⁰ De måtte også forhandle frem hvordan deres lokale maktforhold skulle fungere med administrasjonen i Konstantinopel, der de forsøkte å forhandle frem mest mulig autonomi.¹⁵¹ Den keiserlige legitimiteten i Konstantinopel lå i tittelen som *Augustus*. Som Louth påpeker, måtte Justinian samle de ulike kristne fraksjonene i Konstantinopel på sin side for å kunne sikre seg tittelen som *Augustus*. Å samle de kristne fraksjonene under seg var viktig fordi etter kristningen av Romerriket, ble keiseren ansett som Guds visegerent.¹⁵² Keiseren var dermed et statsoverhode som styrte basert på guds vilje, ettersom at han var en representant for Gud i et kristent samfunn, der hvor guddommeligheten spilte en sentral rolle i legitimiteten for makt. I tillegg tiltrådte han i rollen som *Augustus* som var et navn som ble adoptert av Oktavian Cæsar når han ble den første romerske keiseren. Som nevnt dyrket senatsadelen i Konstantinopel ideen om å bringe tilbake Romerrikets storhetstid, og dette var deres sentrale politiske agenda i samtiden. De dyrket den tidligere storhetstiden fra Augustus (27 f.kr) til Trajan 117) som et ideal for sine politiske ambisjoner og dermed formet i stor grad deres politiske kultur. Denne

---

¹⁴⁸ Shepard 2008. S.214-215

¹⁴⁹ Maas 2005. S.430

¹⁵⁰ Brown 1984 S.45

¹⁵¹ Bjornlie 2013. S.9

¹⁵² Shepard 2008. S.106-107

ideologien blir kalt for *Renovatio* som betyr fornyelse. Den bysantinske senatsadelen ønsket dermed en keiser som kunne *fornye* Romerriket tilbake til deres storhetstid, vil det si at en keiser som kunne oppnå disse politiske ambisjonene ville vinne deres legitimitet.

Renovatio omhandler en søken etter å gjenetablere storhetstiden som gikk tapt i fortiden i hendene til barbarene. De politiske ambisjonene lå i ønsker om å gjenetablere de gamle grensene og en keiserlig ære. Denne keiserlige æren ble forankret gjennom «*keiserlig autoritet*», noe som var det viktigste legitimeringsmiddelet for makt i Romerriket.¹⁵³ Keiserlig autoritet kan forklares til å ligge forankret i hans *gens* på samme måte som etterfølgerne til Teoderik forsøkte å legitimere sin makt. Deres *gens* måtte kunne kobles tilbake til å være den rettmessige etterkommeren av Augustus Cæsar, ettersom at Augustus hadde blitt gitt alle de rettslige privilegiene i hans navn.¹⁵⁴ Dette reflekteres i når Belisarius svarer den ostrogotiske budbringeren med å nekte å gi opp keiserens land til noen andre, som jeg nevnte tidligere.¹⁵⁵ Dette stemmer også overens med Justinians Novelle nr. 75 der han omtalte hva som skulle skje med Sicilia etter gjenerobringen. Justinian skrev at det var uverdigg for en quaestor å ta Sicilia under sin myndighet og at den dermed skulle bli konstituert som en egen personlig eiendel til Romerriket.¹⁵⁶ Gjennom den politiske konteksten rundt *Renovatio* i Konstantinopel, anså ikke den bysantinske senatsadelen i Konstantinopel hverken Theodahad eller Vigitis som legitime herskere over Italia. Dette er fordi hverken noen av disse kongene kunne legitimere sin *gens* til det amalske dynastiet som var essensielt for legitimitet først og fremst blant ostrogoterne, men ikke minst blant romerne som knyttet dette dynastiet opp imot Teoderik og den gode regjeringstiden hans over Italia. Når slutten på det amalske dynastiet endte ved mordet på Amalasantha, ga det en mulighet for Justinian å fremme det bysantinske synet om på dem selv som legitime herskere over Italia, at de som romere var de rettmessige eierne skulle gjenerobre de tapte provinsene å gjenreise Romerriket til sin storhetstid gjennom *Renovatio*.

---

¹⁵³ Bjørnlie 2013. S.329-330

¹⁵⁴ Miller og Sarris 2018. S.05

¹⁵⁵ Prokopios VI.VI (Dewing 1914. S.343-345)

¹⁵⁶ Miller og Sarris 2018. S. 533, Justinian Novel No. 75

2.3 Oppsummering av legitimering av makt gjennom ethnos

For å kunne danne en *thick description* av samfunnet i 500-tallets Italia, er det viktig å forstå hvilke elementer som lå til grunn for å kunne danne politisk legitimitet. Både Odovakar og Teoderik benyttet seg i stor grad av legitimeringen som allerede var grunnlagt fra Vest-Romerriket, ettersom at de begge var foederatoi og generaler fra den romerske hæren. Som tidligere nevnt var romerne svært opptatt av etnografi når det kom til å skille seg selv fra andre. Dette blir også reflektert i hvordan historien stort sett ble skrevet på den tiden, som ofte var preget av etnografiske fremstillinger. Det blir dermed viktig for etterfølgerstatene å legitimere sin rett gjennom å appellere til den etnografiske fortellingen som dominerte den romerske verdenen. I tråd med dette har vi sett hvordan Teoderik grunnla en ny form for politisk legitimitet for den ostrogotiske kongefamilien. Dette ble hovedsakelig gjort gjennom deres etnografiske fortelling av dem selv som folkeslag, for å vise at de var et kongelig og ærverdig folk gjennom deres amalske familiestamme til å styre Italia. Det virker som at etnografien var et svært dominerende kulturelt og ideologisk element som la grunnsteinene for hvordan ulike grupper, etnisiteter og kulturer skulle passe inn i det romerske samfunnet.¹⁵⁷ Dette kommer også fram i flere av brevene til Cassiodorus i *Variae*, der både Teoderik og Atalarik er opptatt av å legitimere sin rett til å styre gjennom deres amalske kongerett. Dette stemmer også overens med presentasjonen av goternes historie i *Getica*, der Jordanes fremhever viktigheten av dem amalske slektslinjen som stammer fra gudene.

Videre legitimerte Teoderik sin makt gjennom å være en frigjører og beskytter av *republikken*, som refererer til den romerske staten og det romerske folket i Italia. Dette spilte en viktig rolle for romerne, ettersom at Cassiodorus anså dette som de viktigste legitimeringskriteriene for en konsul, i hans *Formula of the Consulship*.¹⁵⁸ Atalarik forsatte å benytte seg av maktgrunnlaget som ble grunnlagt av Teoderik, ettersom at han var hans utpekte og rettmessige etterkommer. Dette gjorde han ved å benytte seg av legitimeringen gjennom den amalske slektslinjen når han tiltalte både ostrogoterne og romerne i Italia, der han fortalte at hans bestefar hadde vært frigjøreren av den romerske staten og det romerske folket. Dette kan sammenlignes med hvordan etterkommerne til Augustus Cæsar brukte grunnlaget han la for keiserlig makt, der de må legitimere makten gjennom sin slektslinje til

---

¹⁵⁷ Amory 1997. S.314

¹⁵⁸ Cassiodorus Bok VI, Brev 1 (Hodgkin 1886. S.294- 295)

han. Da Theodahad kom til makten og drepte Amalasantha, mistet han for det første legitimeringen gjennom den amalske slekten. Theodahad mistet først sin legitimering gjennom å kutte båndet sitt til den amalske slektslinjen gjennom dette drapet. Videre mistet han også sin legitimitet hos det romerske senatet og det romerske folk, som beskytter av den romerske staten, da han sviktet i å mobilisere et forsvar av sør-Italia fra bysantinerne, på grunn av sin mislykkede militære strategi på å forsvare Italia fra en invasjon. Disse to hendelsene resulterte i at Theodahad mistet all form for legitimeringsgrunnlag av makt, som resulterte i at han ble kastet av tronen av sitt eget folk.

Da Justinian og bysantinerne hadde gjenerobret Italia, hadde dermed ikke legitimeringen av makten endret seg i noe stor grad. Det som stod sentralt var fortsatt ivaretagelsen av de romerske institusjonene, som først hadde blitt ivaretatt av Odovakar, men også under ostrogoterne, og dette hjalp Justinian å gjenfinne den politiske legitimiteten fra Romerrikets arv. Det er umulig å vite nøyaktig hva den lokale befolkningen i Italia tenkte når de ble underlagt Romerriket igjen, men i brevene til pave John III viser det seg at ikke alle nødvendigvis anså bysantinerne som romere, eller nødvendigvis følte noe behov for å bli en del av republikken igjen.¹⁵⁹ Dette kan ha vært fordi flere kilder tyder på at den romerske staten fortsatte å overleve under Teoderik og ostrogoterne. Teoderik selv refererte til sin egen stat som *republikken* i flere brev, og ut ifra Cassiodorus sine egne brev tyder det på at han ikke nødvendigvis så på ostrogoternes monarki som et brudd på den romerske statens kontinuitet. Kildene tyder på at det var svært ulike tolkninger og syn på hvordan det Ostrogotiske kongedømmet ble ansett som legitime herskere. Sannsynligvis var mange fornøyde under Teoderik, ettersom at både Cassiodorus og Prokopios, og sannsynligvis flere anså han som en likeverdige hersker til de tidligere romerske keiserne.

Dette er riktignok bare en antagelse, fordi ifølge Lafferty beskriver Cassiodorus ostrogoterne kun som *barbarer* to ganger, Jordanes fornektet at de var barbarer mens både pave Gelasius I og Prokopios beskrev dem mer barbariske enn de andre kildene. Hvordan goterne definerte seg selv i forhold til barbarspørsmålet, finner man svar på i *Edictum Theodirici*, som jeg skal gå nærmere innpå i neste kapittel. Her brukes *barbarus* både som et synonym for å referere til gotere, eller for å spesifisere soldatene i Teoderiks hær. Med andre ord, de definerte seg helt klart som barbarer selv.¹⁶⁰ Men som Amory påpeker, førte goterkrigene til skiftende

---

¹⁵⁹ Shepard 2008. S.214-215

¹⁶⁰ Lafferty 2013. S.42

tilhørighet, troskap og identiteter hos den lokale befolkningen i Italia. Den lokale befolkningen ble hovedsakelig splittet i to, der man hadde de som beholdte lojaliteten til goterne og de som anerkjente den nye styringsmakten, det Bysantinske riket og Justinian. Det er eksempler der gotiske landeiere som ble tvunget til å skifte identitet fra *gotisk* til *romersk* da bysantinerne tok kontrollen, noe som skapte et skifte i deres etniske identitet.¹⁶¹

Det som er sikkert, er at senatsadelen i Konstantinopel ofte refererte til dem som barbariske fram til de begynte å nærme seg en seier i Italia. Jordanes skrev *Getica* i Konstantinopel i denne perioden, og fornektet at de var barbarer, og dette skyldes nok i stor grad den politiske kulturen i Konstantinopel, der de fabrikerte et narrativ for å oppnå sitt politiske mål; *Renovatio*. Som Amory påpeker har alltid det historiske narrative vært preget av å sammenligne goterne med andre barbariske stammer, og ikke sammenligne det med det Bysantinske riket. Som han påpeker, er de kulturelle trekkene ved gotiske Italia utbredt i andre samfunn rundt Middelhavet, inkludert det Bysantinske riket. Det er en del felles likhetstrekk mellom Teoderik og Justinian som herskere og som personer. Deres oppvekst formet deres identiteter ulikt, begge fikk en relativt lik klassisk romersk utdanning, begge hadde militære familier fra Balkan og begge var svært ambisiøse herskere. Der den store forskjellen mellom dem er ligger i hvordan de valgte å definere seg, der Justinian valgte å definere seg som *romersk* og Teoderik valgte å definere seg som *gotisk*. Det er viktig å påpeke at etnografien påvirket hvordan samfunnet fungerte, og at den formet kulturell oppførsel for både individer, men i aller størst grad fellesskapet.¹⁶² I neste kapittel skal vi se dypere på samfunnets påvirkning av endringene av den politiske kulturen som hovedsakelig skjedde i de etablerte romerske institusjonene.

3 Romerske institusjoner, brudd og kontinuitet

I forrige kapittel så vi hvordan den politiske legitimeringen av makt foregikk hos det Ostrogotiske kongedømmet under Teoderik fram til Theodahad, og etter gjenerobringen av det Bysantinske riket under Justinian. I dette kapitlet ønsker jeg å se på hvordan de ulike romerske institusjonene ble bevart og hvilke endringer de gjennomgikk, ettersom at både

---

¹⁶¹ Amory 1997. S.168-174

¹⁶² Amory 1997. S.290-314

Cassiodorus og Teoderik hevdet at den romerske staten eksisterte. Ifølge Goffart er de to viktigste endringene for samfunnet i perioden kristningen av Europa og en *barbarisering* av samfunnet. Det han mener med dette er at man bruker barbariske generaler i større og større grad utover perioden, som resulterer i at man får dynastiske mektige generalfamilier og at dette legger grunnlaget for det man kaller *føydalisme* innen marxistisk historiografi.¹⁶³ Det blir dermed viktig å se på utviklingen av senatsadelens rolle, for å få et svar på hvorfor de ble *barbarisert* eller *militarisert*, som er en foretrukket formulering for denne oppgaven.¹⁶⁴ Etter Teoderiks invasjon av Italia, bosatte goterne seg hovedsakelig i nord og sentral Italia. Dette skyldtes nok hovedsakelig at Italia hadde to kulturelle og politiske hovedseter; Ravenna i nord og Roma i sentral Italia.¹⁶⁵ Riktignok var det Ravenna som var hovedstaten i Vest-Romerriket under Honorius i 402, og det fortsatte å være hovedstaden under ostrogoterne som på sitt høydepunkt under Teoderik var den mest suksessfulle etterfølgerstaten.¹⁶⁶ Det at Teoderik velger Ravenna som hovedsete for sin makt viser kontinuitet av byen som et viktig administrativt og institusjonelt senter i Italia.

Videre skal vi også se på andre romerske institusjoner som ble vedlikeholdt av Teoderik og senere av bysantinerne. Det første vi skal se på er hvordan Teoderik og ostrogoterne bevarte den romerske senatsadelen gjennom en samarbeidspolitikk, og så hvordan goterkrigene påførte en militarisering av senatsadelen under bysantinsk styre. Senatsadelens makt i den senantikke perioden kom hovedsakelig fra deres landområder og inntektene de brakte dem, jeg ønsker derfor å se litt på hvordan den økonomiske situasjonen utviklet seg i Italia under goterkrigene for å få en *thick description* av endringen av senatsadelens rolle.¹⁶⁷ Den andre institusjonen som var sentral for den politiske kulturen i Italia var de keiserlige lovverkene, så vi skal se på hvordan lovverkene ble bevart under Teoderik og senere fullstendig endret under Justinian. Kirken vokste også frem som en av de nye sosiale og økonomiske institusjonene i samfunnet og overtok etter hvert mye av den politiske rollen og innflytelsen til senatsadelen, og er dermed den siste institusjonen vi må inkludere.¹⁶⁸

---

¹⁶³ Goffart 2006. S. 9-229

¹⁶⁴ Goffart 2006. S. 9-229

¹⁶⁵ Bjørnlie 2013. S.10

¹⁶⁶ Petersen 2013. S.149

¹⁶⁷ Brown 1984. S.2 og 32

¹⁶⁸ Brown 1984. S.35

For å kunne se endringen i den politiske kulturen, er det viktig å se dette i tråd med hvilke institusjoner som var sentrale for politisk makt og legitimitet. Det virker som at både goterne og bysantinerne var opptatt av å bevare en form for klassisk identitet og tradisjoner. Monarkene var bevisste på å representere en forvaltning av klassiske antikke tradisjoner, der den juridiske tradisjonen var sentral, dette kan vi se i eksempler som Teoderiks *Edictum Theodorici* og Justinians *Renovatio* og *Pragmatiske sanksjon*.¹⁶⁹ Et av kjennetegnene for å bevare klassiske tradisjoner er hvordan styringsmaktene over Italia, både ostrogoterne og bysantinerne var opptatt av å bevare og modernisere enkelte institusjoner. De romerske institusjonene ble først ivarettatt under Odovakar i stor grad, som for eksempel pretorianerprefekten, det romerske senatet og de romerske lovene.¹⁷⁰ Cassiodorus beskriver derimot at Odovakar manglet det han forbandt med *keiserlig pryd*, som han mente var den purpurfargede kappen og en keiserlig insignia. I brevet til Theon, viser Teoderik at han er bevisst denne viktige symbolikken, og uttrykker at de purpurfargede kappene var viktig som tradisjon for monarken av Italia.¹⁷¹ Dette med symbolikk og ikonografi var viktig for å vise keiserverdigheten, og omhandlet hovedsakelig hvordan en keiser eller monark plasserte seg i forhold til den etablerte tradisjonen, men dette er et poeng jeg kommer tilbake til i neste kapittel. Dermed blir senatsadelen den første institusjonen som kapitelet skal omhandle. Senatsadelen i seg selv kan virke som at ikke direkte var en institusjon, men rent sosiologisk og formelt sett var de det gjennom deres rettslige og definerte privilegier gjennom de romerske lovverkene. Etter hvert overtok den romersk-katolske kirken i Italia over den romerske senatsadelens politiske rolle i større og større grad, noe vi skal se på i dette kapitlet.

3.1 Senatsadelens roller i senantikken

En av de kulturelle og politiske kjerneelementene for Romerriket var senatsadelen, som dominerte den politiske og militære plattformen under den romerske republikken. Den romerske senatsadelen var først og fremst de som avgjorde de viktigste politiske avgjørelsene i den romerske republikken (510-27 f.kr), men de ble fratatt mye makt under innføringen av prinsipatet under Augustus Cæsar. Senatsadelens rolle fortsatte å miste politisk makt og innflytelse de neste 300 årene fram til Konstantin I. Senatsadelen og den keiserlige makten

---

¹⁶⁹ Bjørnlie 2013. S.329

¹⁷⁰ Cassiodorus Bok I, Brev 4 (Hodgkin 1886. S.145)

¹⁷¹ Cassiodorus Bok I, Brev 2 (Hodgkin 1886. S.143)

var to direkte motsetninger innen politisk makt og innflytelse, dermed ønsket de romerske keiserne fram til Diokletian å stadig innskrenke makten senatet hadde helt til de kun hadde seremonielle funksjoner igjen. Dette forandret seg da Konstantin I kom til makten, ettersom at ytre press fra barbariske stammer var stadig økende i denne perioden så endret senatsadelens rolle seg. Da den tidligere rollen deres var å gjøre politiske avgjørelser for republikken, fikk de nå to nye funksjoner som ga dem politisk makt. Den første var deres rikdom og landområde, noe som ikke var nytt ettersom at senatsadelen var de som eide mest jord i Romerriket, men forskjellen som ble utgjort nå var at de bygde større og flere forsvarsverk langs grensene mot det barbariske presset. Disse store villa-eiendommene endret seg over de neste årene over til det vi i større grad forbinder med middelalderen, der man har store slott (eller festninger) som beskytter bøndene rundt. I tillegg fungerte de nå i større grad som selvstendige selvforsynte økonomiske systemer, og de fikk en stor makt over den lokale befolkningen ettersom at de var avhengig av deres beskyttelse. Dette kan på mange måter bli sett på som en kontinuitet og videreføring av patrisier og plebeier systemet fra tidligere, bortsett fra at det nå kan minne mer om en «føydal» versjon.¹⁷²

Året 476, som blir forbundet med fallet av Vest-Romerriket var et viktig brudd for rollen til senatsadelen og maktforholdet mellom den sentrale romerske regjeringen. I senantikken var Romerriket avhengig av å integrere barbariske generaler og soldater i større grad enn tidligere, der prosessen av å assimilere stod sentralt for å bygge lojaliteten til disse foederatohærene til den romerske staten. Fellestrekkene i etterfølgerstatene til Vest-Romerriket generelt sett, var at man hadde et brudd på dette lojalitetssystemet, der man fikk store endringer i hvordan hæren ble administrert og i det økonomiske systemet. Ettersom at det store handelssystemet kollapset sammen med Vest-Romerriket, ble det nå mindre handel og mindre utveksling i form av penger enn før. Mindre regional handel resulterte i fremveksten av lokalsamfunn som egne mindre økonomiske systemer som var avhengig av å drive selvforsyning. Det ble dermed vanskeligere å betale lønn til store stående hærer, og monarker ble avhengig av lojaliteten til lokale aristokrater som skulle sende soldater når det trengtes. Den romerske senatsadelen hadde lenge vært først og fremst en sivil aristokratisk elite som deltok i senatet og var opptatt av den politiske sfæren i Roma og Ravenna.

---

¹⁷² Arnheim 1972. S.4-7

Disse senatorene eide store villaer og landområder som de leide ut til bønder og soldater, som ga dem inntekt gjennom skatt, som de videre skattet til den romerske statskassen.

Arkeologiske funn på Hispania, viser en endring av villa-økonomiene, der man går over til å drive med mindre industriområder, som glass og leireproduksjon, framfor å kunne drive jordbruk som tidligere. Lojalitet spilte fortsatt en rolle når det kom til maktforholdet, men forskjellen var at det lokale maktforholdet ble forsterket, der de lokale aristokratene fikk større innflytelse gjennom sin posisjon som *dominus*.¹⁷³ En annen generell trend for etterfølgerstatene, var at det kom et skifte også i senatselitens kultur, som et resultat av kulturell påvirkning av de nye adelsgruppene som etablerte seg rundt kongenes ulike hoff. Ustabiliteten i de nye etterfølgerstatene var preget av stadige kriger, konflikter, plyndringer og skiftende grenser. Dette førte til at store villaer ble forandret til mindre bosetninger, som var bedre rustet med forsvarsverk til å kunne forsvare seg på kortere tid. Senatsadelen ble dermed militarisert på grunn av sosiale, politiske og økonomiske endringer, som var et viktig brudd for deres sosiale status; det militære hierarkiet ble mere viktig enn den sivile adelen fra midten av 500-tallet, mot slutten av den gotiske regjeringstiden over Italia.¹⁷⁴

Under ostrogotisk styre over Italia ble den politiske tradisjonelle rollen til senatsadelen bevart i langt større grad enn for eksempel på Hispania under visigotisk styre. Odovakars maktovertagelse symboliserte det som kom til å bli fremtiden for senatsadelen i Italia, at de nå måtte samarbeide med lokale militære aristokrater i større grad enn tidligere, noe som ga dem større spillerom for lokalt maktinnhav som tidligere nevnt.¹⁷⁵ I tillegg var deres andre maktfunksjon at de var fortsatt svært viktige for inntekt i form av landskatt og administrativt apparat for å organisere blant annet forsvaret av de ulike provinsene.¹⁷⁶ Dette fortsatte de også med under de ostrogotiske kongene og bysantinske keiserne etter Vest-Romerrikets fall. Den romerske senatsadelen var et av de sentrale elementene som la grunnlag for urbanisering og økonomisk velstand i riket. Et av de sentrale elementene for den politiske kulturen er senatsadelens hushold, ettersom at de er bærebjelkene for den romerske økonomien og administrasjonen. Når det kom til senatsadelens velstand, forteller Olympiodorus oss at en romersk senatsadelig familie hadde en inntekt på ca. fire tusen pund gull hvert år fra sitt gods. Dette var uten å inkludere sin inntekt innen korn, vin og andre produkter de produserte som

---

¹⁷³ Webster, Brown 1997. S.24-44

¹⁷⁴ Wickham 2009. S.105-106 og 561

¹⁷⁵ Hen 2007. S. 27

¹⁷⁶ Arnheim 1972. S.7

stod for ca. 1/3 av inntekten til husholdet. Han beskriver også de store villaene i Roma til å inneholde alt en mellomstor by hadde, hippodrome, et forum, templer, fontener og ulike bad. Som han beskriver, var Roma full av gjemte titusener bygder.¹⁷⁷

Den politiske kulturen ble dominert av aristokratiets identitetsforståelse og deres behov for sosial distinksjon. Senatsadelen var sentrale i å finansiere offentlige utgifter, ofte gjennom donasjoner av offentlige bygg og festivaler. Riktignok under Teoderik, ankommer det en ny type adel til Italia, nemlig den gotiske militæradelen. Under Teoderiks styre fungerte de som viktige politiske støttespillere, blant annet Cassiodorus, for å legitimere makten hans som en verdig hersker over Italia. Brown mener at den romerske senatsadelen utnyttet den økonomiske situasjonen til de nyrike gotiske aristokratene og bruker Cassiodorus som et eksempel der han støtter det *illegitime* styret til Teoderik gjennom å presentere Teoderik som en filosofkonge og mener at han valgte denne retningen fordi han ikke kunne presentere han som en legitim konge.¹⁷⁸ Ut ifra Cassiodorus' presentasjon av Teoderik som hersker, kan det argumenteres med at han kanskje gjorde det for egen gevinst. Likevel er det viktig å påpeke at Cassiodorus allerede var *Magister Officiorum* under Vest-Romerriket, og kun beholdte stillingen under Teoderik.¹⁷⁹ I tillegg hevdet Prokopios at befolkningen i Italia var svært glad i Teoderik, og dette er en viktig skildring som tyder på at det sannsynligvis lå en sannhet i dette ettersom at han skrev historie på vegne av bysantinerne og tilhørte den bysantinske adelen. Måten Teoderik sikret seg politisk makt og innflytelse i Italia var gjennom å utpeke sine egne tjenestemenn til de ulike administrative stillingene. Formålet med disse stillingene var å sørge for at loven ble opprettholdt og vedlikeholdt, der han hovedsakelig benyttet seg av den romerske senatsadelen for å ta seg av dette. Teoderik var dermed opptatt av å ivareta den romerske senatsadelens maktposisjon i samfunnet, slik at han kunne benytte seg av de som viktige politiske støttespillere, samt unngå interne opprør og et frigjøringsønske fra romernes side. Til slutt valgte han å benytte seg av de de var dyktige i, nemlig organisere provinser, skattelegging og diverse andre administrative oppgaver. I tillegg brukte han den gotiske eliten som var hans støttespillere under krigen mot Odovakar i de viktige stillingene i hæren, både som generaler og i den militære administrasjonen.¹⁸⁰

---

¹⁷⁷ Blockley 1981. S.205

¹⁷⁸ Brown. 1971. S.128

¹⁷⁹ Hodgkin 1886. S.36

¹⁸⁰ Lafferty 2013. S.101

Det at Teoderik lot senatsadelen beholde sine administrative stillinger, gjorde at man fikk en kontinuitet av senatsadelens politiske og økonomiske rolle i Italia, i motsetning til andre etterfølgerstatene. Dette kan også ha vært på grunn av at ostrogoterne var for få til å lage en stor nok opposisjon mot senatseliten i Italia, slik som det hadde skjedd i noen av de gamle provinsene.¹⁸¹ Teoderik valgte en annen tilnærming, der han brukte *Edictum Theodorici* som et etablert lovverk basert på romerske prinsipper. Viktigheten dette lovverket hadde for senatsadelens rolle var at den etablerte klare skiller mellom den gamle romerske senatsadelen og den nye gotiske militæreadelen. Samtidig ga den nærmest et maktmonopol på militære stillinger for det gotiske militæret, noe som i prinsippet gjorde at senatsadelen ikke trengte å gå inn i militære stillinger, slik at de beholdte sin sivile administrative rolle som under Vest-Romerriket. Dette betyr at det var minimale endringer for senatsadelens rolle i Italia under ostrogoterne, i motsetning til andre steder av det gamle imperiet.¹⁸²

Det synes som at Teoderik lyktes i å vinne over senatsadelen lojalitet, ettersom at flere kilder, som både Cassiodorus og Prokopios antyder hans popularitet blant den romerske senatsadelen, og tyder på at de anså han som en frigjører av det romerske folk. Det som endret seg med senatsadelens rolle var fremveksten av to ulike politiske karrierer senatsadelen kunne gå inn i. De kan bli sett på som to ulike politiske fraksjoner, der den første var den tradisjonelle og *konservative* senatsadelen som hadde Roma som politisk fokus og sentrum. Denne fraksjonen ønsket å etablere kontroll og innflytelse over det ostrogotiske hoffet i Ravenna fra utsiden. Eksempel på senatorer som var den del av denne fraksjonen var Boethius, som tjente blant annet som Magister Officiorum, og var en viktig politisk figur i Ostrogotisk Italia. Den andre fraksjonen var de romerske senatorene som valgte å etablere seg i Ravenna direkte under Teoderiks styre og delta i politikken på hans vegne. Eksempel på senatorer fra denne fraksjonen er Cassiodorus, som har vært en av de sentrale kildene for oppgaven, som direkte tjente under Teoderiks hoff, både han og Boethius var de to mest lærde mennene som var under Teoderiks tjeneste.¹⁸³

Goterkrigene varte til sammen over 18 år og fikk enorme konsekvenser for økonomien i Italia, men også den romerske senatsadelens politiske rolle. Dette må sees i tråd med den demografiske krisen som oppstod i Italia. Den demografiske krisen skyldtes hovedsakelig to

---

¹⁸¹ Brown 1984. S.25

¹⁸² Brown 1984. S.1-2

¹⁸³ Hen 2007. S.40-51

ulike hendelser, den første var klimasjokket i 535-536, som blir nevnt av både Prokopios og Cassiodorus. Cassiodorus beskriver at sollyset var for svakt, som gjorde at avlingene slo feil.¹⁸⁴ Noen år senere kom den justinianske pesten til halvøyen, og selv om det er vanskelig å estimere den faktiske påvirkningen ser vi med dagens pandemi at den sannsynligvis hadde ganske stor påvirkning på de økonomiske og demografiske faktorene i samfunnet. Det hadde dermed oppstått en demografisk krise i Italia utenfor bysantinernes kontroll, mens halvøyen også var lagt i ruiner etter 18 år med krig frem og tilbake mellom de ulike faksjonene.¹⁸⁵ Det er riktignok viktig å påpeke at senatsadelens politiske rolle allerede var i nedgang etter Konstantin I, og at de stadig mistet makt. De fikk midlertidig mer makt under Teoderik og ostrogotisk styre, ettersom at de var mer avhengig av deres lojalitet for å kunne styre landet enn det romerne selv, og bysantinerne ble. Bortfallet av den romerske senatsadelen i Italia må dermed sees som en gradvis prosess, og et resultat av militariseringen av adelen som skjer under og etter goterkrigene. Etter bysantinernes seier, ble Roma omgjort til en provinsiell by, og mistet dermed mye av sin betydelige rolle i Italia ved å bli underlagt av Konstantinopel. Etter langobardenes invasjon i 568, ble Roma farlig å reise til på grunn av ustabile grenser, plyndringer og krig. Dette skjer samtidig med at det er en fallende rekrutteringsprosess til senatet, ettersom at de i realiteten hadde mistet mesteparten av makten sin, og etter som at den langobardiske invasjonen satte en fullstendig stopp for å reise inn til Roma førte dette samlet til kollapsen av senatet som institusjon i Italia.¹⁸⁶

3.1.1 Edictum Theodorici

Hovedformålet til Teoderik med Edictum Theodorici var å sammensmelte den romerske verdenen sammen med den *barbariske* eller ostrogotiske. Dette skulle han gjøre ved å juridisk skille goterne fra romerne, basert på romernes binære identitetsforståelse gjennom lovverk som skulle spesifisere de ulike rettighetene til de ulike folkegruppene i Italia. Som tidligere nevnt ble ordet *barbarus* brukt i lovverket som et synonym for å referere til den gotiske befolkningen, eller spesifisert som Teoderiks hær. Ettersom at de ostrogotiske kongene legitimerte seg som beskyttere av republikken, ble det dermed viktig å ivareta institusjonene som definerte ideen republikken. Den romerske staten var bygget på gamle institusjoner og tradisjoner, blant annet var de svært stolte av sine lovverk og sitt rettssystem. En av de

---

¹⁸⁴ Cassiodorus Bok XII, Brev 25. (Hodgkin 1886. S.518-520)

¹⁸⁵ Brown 1984 S.1-10

¹⁸⁶ Brown 1984. S.17-27

politiske kulturelle trekkene ved Romerriket var at lovverkene deres sjeldent ble endret, men i stedet ble det laget nye supplerende lovverk. Teoderik lagde dermed sitt eget lovverk; *Edictum Theodirici* fordi han var opptatt av å legitimere sin makt gjennom å bevare de romerske institusjonene. Nøyaktig når lovverket ble skrevet er usikkert, men man tror det skal ha blitt skrevet i perioden mellom 511 og 523.¹⁸⁷ Hensikten med lovverket var at det skulle definere de juridiske og sosiale utfordringene som kunne oppstå mellom ostrogoterne og italo-romerne. Teoderik var også utdannet i Konstatinopel og hadde sannsynligvis allerede god kjennskap når det kom til eksisterende rettssystem og lovverk. Dermed er det viktig å påpeke at romerretten ble ivarettatt under det ostrogotiske regimet, det vil si at romerne på ingen måte ble fratatt sine privilegier. I tillegg fikk senatsadelen beholde sitt monopol innenfor den sivile administrasjonen gjennom lovverket, noe som var viktig for legitimere makten hans ovenfor den romerske befolkningen. Dette var også et generelt trekk hos etterfølgerstatene til Vest-Romerriket, der man hadde lignende lovverk som *Lex Burgundum* hos burgunderne, den saliske lov hos frankerne og *Codex Euricianus* hos visigoterne.

Å ha to store folkeslag som definerte sin identitet forskjellig, skapte en ny og annen form for polyetnisitet enn tidligere. Dette må sees i sammenheng med Romernes binære identitetsforståelse, ettersom at ostrogoterne ikke definerte seg selv som romere, slik som andre folkeslag som hadde blitt integrert inn i Romerriket tidligere hadde. Tidligere hadde man hatt en stor overordnet felles identitet der omtrent alles primæridentitet var romer, og hadde lokale eller andre religiøse sekundæridentitet, men unntaket av jødene. Dette skapte et behov for å tilpasse de gamle lovene til det nye samfunnet. *Edictum Theodirici* var et lovverk som både gotere og romere kunne benytte og henvende seg til når det oppstod uenigheter der det trengtes avklaring når det gjaldt lån, eiendomsfordeling, grenser, statusen til slaver, arv, salg, gaver og så videre. Da goterne kom til Italia hadde de generelt ikke tidligere erfaring med skriftlig lovverk med unntak av Teoderik.¹⁸⁸ Lovverket skulle fungere som et supplement til de allerede eksisterende lovene, og skulle skape oppklaring der det oppstod forvirring. Teoderik var riktignok klar over senatsadelens innflytelse og viktighet som institusjon i Italia, og sørget for å etablere klare skillelinjer mellom det nye gotiske militæraristokratiet og den gamle og etablerte romerske senatsadelen. Dette gjorde Teoderik ved å personlig styre alle privilegier og jurisdiksjon som omhandlet hæren, og dermed det gotiske aristokratiet selv. Dette vil si at *Edictum Theodorici* ikke bryter den romerske klassiske tradisjonen for lovverk.

---

¹⁸⁷ Lafferty 2013. S.35

¹⁸⁸ Mathisen 2001. S.35

Dette mener han basert i at den bygges på prinsipper som allerede eksisterer i Italia og som eksisterte i det romerske samfunnet fra før.¹⁸⁹

Teoderik bygde på de tidligere romerske lovverkene, som for eksempel *Codex Theodosianus* som var et lovverk de aktivt brukte i samtiden. Edictum Theodorici behandlet *crimina* strengere enn tidligere, som er et begrep romerne brukte som generelt omhandler straffbare forhold. Han fortsatte også å benytte slaveri som en legitim straffemetode, noe som var det dominerende straffesystemet i antikken og tidlig middelalder. I tillegg anerkjente lovverket de sosiale ulikhetene og diskrimineringen som eksisterte i Italia. Det er vanskelig å vite om dette var noe Teoderik forsøkte å rette opp i samfunnet, men han manglet sannsynlig byråkratiet for å forsikre integriteten til likestilling i kongedømmet hans. I det Ostrogotiske kongedømmet var lovene, domstolene og offiserer de ansvarlige for å ivareta integriteten til det juridiske systemet, noe som er en kontinuitet av Vest-Romerriket. En annen viktig kontinuitet var at lovverket var spesifisert rundt de samme juridiske prinsippene som det Romerriket tidligere hadde med *paterfamilias* som var samfunnets primære sosiale institusjon. I hver *familia* hadde man en patriark, som var den eldste mannen i husstanden eller storfamilien, og han kunne utøve *potestas* over sin egen *familia*. *Potestas* betyr makt, eller å styre, og er et begrep romerne brukte når de refererte til juridisk makt innad i en familie.¹⁹⁰ Alt dette tyder på en bevaring og ivaretagelse av de romerske juridiske tradisjonene, noe som også spilte en viktig rolle i forestillingen om ivaretagelsen av den romerske staten.

Hensikten med Edictum Theodorici var dermed som nevnt å slå den romerske og den gotiske verdenen sammen. Løsningen Teoderik hadde for dette var å spesifisere lover som skulle løse konflikter mellom det romerske og gotiske aristokratiet hovedsakelig basert på romerske premisser. Lovverket definerte klare skiller mellom *barbarus* og *romanus*, der det ble etablert klare monopoler basert på det romerske samfunnets forståelse av de ulike folkeslagene *etnogenese*. Romernes binære identitetsforståelse gjorde at de anså seg selv som siviliserte, og Teoderik ga dem dermed monopol på de sivile administrasjonstillingene, og goterne var barbarer og var flinke til å drive krigføring, som gjorde at de fikk monopol på militære stillinger. I tillegg dekket loven hvordan de skulle løse juridiske konflikter innen områder som uenigheter om lån, eiendomsfordeling, grenser til eiendom, statusen til slaver, arv, salg, gaver og så videre. Den hadde også til hensikt å begrense lokale krigsherrers makt, det vil si

---

¹⁸⁹ Lafferty 2013. S.55-119

¹⁹⁰ Lafferty 2013. S.97-175

hovedsakelig andre fra den ostrogotiske militæradelen ettersom at samfunnet hadde blitt i større grad et bygdesamfunn enn i den klassiske antikken og den geografiske politiske maktfordelingen hadde skiftet betydelig siden de gamle lovverkene var skrevet. Et av de viktigste trekkene for dette lovverket var at det ble også brukt til å grunnlegge og legitimere makten til Teoderik og hans kongefamilie, ettersom at romerne levde i et samfunn som var svært definert av lovverk.¹⁹¹

3.1.2 Justinians pragmatiske sanksjon

Justinian kan bli sett på som en av de viktigste juristene i sin tid, ettersom at et av de første tiltakene han gjorde etter å ha kommet til makten i Konstantinopel var å reorganisere de romerske lovene. I 529 skrev han Codex Justinian, der hensikten var å forene og harmonisere de tidligere aspektene ved de romerske lovverkene og gi alle lovene som hadde blitt skrevet siden Hadrian (117-138) et nytt fokus. Fokuset han ønsket å etablere var at den romerske lovtradisjonen skulle representere Justinians mening og reflektere hans ideologiske rammeverk. Dette innebar blant annet reformer av romerretten, som fungerte som en sentral ideologi og en rettslig tilhørighet. Det Justinian i tillegg gjør nytt er at han bryter den romerske tradisjonen, som omhandlet å ivareta gamle lovverk og bygge videre på dem, i stedet fjernet han alle de tidligere lovverkene og gjorde Codex Justinian til det eneste rettmessige lovverket å benytte seg av i det Bysantinske riket.¹⁹²

Justinians første steg for å realisere sine politiske ambisjoner om å gjenetablere Romerriket basert på *renovatio*-ideologien i Konstantinopel, var å reformere den juridiske utdanningen og måten man skrev juridiske tekster på. For han var lovverkene fra alle de tidligere keiserne en hindring for keisermaktens potensiale, og den spiste imperiet innenfra og bidro til et fremtidig forfall av resten av det romerske riket. Den tidligere romerske juridiske tradisjonen var preget av å lage nye lovverk som bygger på tidligere lovverk, men bysantinerne hadde enkelte lover og hele lovverk fra tidligere keisere, som for eksempel *Codex Theodosianus*. Dette gjorde at det juridiske systemet ble svært ineffektivt, ettersom at det var så mange motsiende lover i ulike lovverk at det var umulig å holde kontroll. Løsningen han kom fram til for dette var å overhale fullstendig den administrative strukturen av den romerske staten og fjerne alle de

---

¹⁹¹ Lafferty 2013. S.241-242

¹⁹² Miller og Sarris 2018. S. 1-5

tidligere lovverkene.¹⁹³ Denne tanken Justinian hadde om å reorganisere lovverket til å reflektere det daværende samfunnet er noe han også overfører til Italia, i likhet med Teoderiks *Edictum Theodorici*. Bjornlie argumenterer for at bysantinerne var svært opptatt av å bevare den klassiske romerske identiteten og tradisjonene på 500-tallet, som fører til at monarker også ble mer bevisst og avhengig av å representere en forvaltning av klassiskantikke tradisjoner, som for eksempel Justinians Renovatio.¹⁹⁴

Etter den bysantinske gjenerobringen av hele Italia i 554, innførte Justinian lovverket sitt kalt *Constitutio Pragmatica*, eller Pragmatiske Sanksjon på norsk.¹⁹⁵ Formålet med dette lovverket var et det skulle reorganisere Italia etter goterkrigene og forsøke å reversere *barbariseringen* av halvøya. Justinian virker tilsynelatende å ha en respekt for Teoderik, Amalasantha og Theodahad her, ettersom at han skrev at alle privilegier og eiendom som hadde blitt gitt av de tre, skulle bli ivaretatt i aller største grad. Dette var nok et bevisst valg av Justinian, for å opprettholde hans egen legitimitet ved å anerkjenne det amalske dynastiets styrerett over Italia, for å unngå motstand blant den italo-romerske senatsadelen og den ostrogotiske befolkningen. Når det kom til Totila så bestemte han for at alle privilegier og eiendom som var gitt av han skulle regnes med som ugyldige. Grunnlaget for dette ligger i at han ble sett på som en usurper på samme måte som Odovakar og dermed en direkte fiende av bysantinerne. Alle ting som hadde blitt gjennomført av Totila skulle trekkes tilbake til sin originale stand, og hvis man ønsket å få tilbake det som var sitt, måtte man gå gjennom det romerske rettssystemet ved å ta en rettsak foran en utdannet jurist.¹⁹⁶

Når det gjaldt avtaler og kontrakter som ble undertegnet under goterkrigene mellom lokale romere og gotere, ble de også definert som ugyldige på samme måte som Totila sine. Argumentet Justinian og bysantinerne brukte var at Roma og andre byer ble beleiret av «fiendtlig villskap», noe som er en barbarisk stereotypi. Dette skapte dermed panikk og gjorde at folk kanskje ikke handlet ut ifra rasjonalitet, men heller etter overlevelse. I tillegg ble det innført lover om at både kvinner og menn som hadde vært slaver og giftet seg med frie ektefeller, måtte returnere til sine rettmessige eiere, og at de frie ektefellene hadde rett til å dra fra ekteskapet. Hvis de ønsket å fortsatt holde ekteskapet gyldig, så fulgte barnet morens

---

¹⁹³ Sarris 2013. S.148

¹⁹⁴ Bjornlie 2013. S.329

¹⁹⁵ Bjornlie 2013. S.14

¹⁹⁶ Miller og Sarris 2018. S.1117-1120

status, med andre ord; om moren var en slave vil barnet bli en slave, men om moren var en fri person ville barnet bli født fri. Denne loven legitimerer de også ved å beskrive tiden alt dette skjedde som «goternes villskap», og det synes til at bysantinernes syn på tiden under Teoderik og hans etterkommere var en kaotisk og barbarisk tid i Italia.¹⁹⁷

Den generelle trenden når det kommer til den pragmatiske sanksjonen, er at den er preget av *renovatio*-ideologien fra Konstantinopel. Dette vil si at den er preget av å forsøke å reversere samfunnet i Italia tilbake til slik den var før Odovakar. Den bysantinske keiseren var også den øverste dommeren og lovgiver i det bysantinske juridiske rettssystemet.¹⁹⁸ Justinian ønsket å fundamentalt rekonstruere den klassiske juridiske tradisjonen, formet på bakgrunn av hans personlige politiske agenda. Dette vil si at i stor grad forsøkte lovverket å rekonstruere den klassiske fortiden under Augustus Cæsar, ved å romanisere eller latinisere samfunnet igjen som de nå anså som barbarisert av ostrogoterne.¹⁹⁹ En interessant observasjon når det kommer til de pragmatiske sanksjonene, er at Justinian valgte å erkjenne Teoderik og Atalariks avtaler, noe som er motstridende mot *Renovatio* ideologien fra Konstantinopel. Dette reflekteres i at samfunnet ikke nødvendigvis var så svart-hvitt slik som det blir fremstilt i kildematerialet.

Det primære eksempelet på akkurat dette vil være Germanus, Justinians fetter. Germanus var en av de mest innflytelsesrike av Justinians slektninger og tjenestegjorde som general under Justinian og var en etablert figur i det keiserlige dynastiet. Det som er interessant med Germanus var at han var gift med Matasuntha, en ostrogotisk prinsesse som var et familiemedlem av den gotiske amalslekten, som Teoderik, Atalarik og Amalasantha også stammet fra. I 549 ble Germanus sendt av Justinian til å seire i det siste slaget over Totila, den siste ostrogotiske kongen. Han ønsket dermed å bruke Germanus som en støttespiller i Italia for å vinne over ostrogoternes lojalitet gjennom at han var gift med en fra det amalske gotiske dynastiet.²⁰⁰ Det kommer ikke fram i kildematerialet nøyaktig hvilke konkrete planer for hvordan Justinian tenkte å bruke Germanus sin relasjon til den ostrogotiske kongeslekten gjennom hans kone Matasuntha, men det tyder på at Justinian selv var bevisst over hvor viktig legitimeringen hos den amalske slekten var ikke bare for ostrogoterne, men også for befolkningen i Italia for øvrig. Riktignok døde Germanus i år 550, som var fire år før slutten

---

¹⁹⁷ Miller og Sarris 2018. S. 1120-1124

¹⁹⁸ Shepard 2008. S.108

¹⁹⁹ Brown 1971. S.154

²⁰⁰ Martindale 1980. S.505-507

på goterkrigene, men det går an å spekulere seg frem til at Justinian ønsket å bruke han som en regent i Italia.

3.2 Italias økonomiske utvikling

Som nevnt hadde Romerriket et enormt kompleks økonomisk system som baserte seg rundt infrastruktur og handel internt i riket gjennom etablerte handelsnettverk over land, men viktigst av alt på tvers av Middelhavet. Romerne refererte til Middelhavet som *Mare Nostrum*, som betyr *vårt hav*, og det var den viktigste faktoren for økonomi, kommunikasjon og transportering av ressurser og tropper i Romerriket.²⁰¹ Dette la gode grunnleggende forutsetninger for etterfølgerstatene som skulle oppstå etter kollapsen av Vest-Romerriket, der tilsynelatende nærmest alle statene ivaretok i stor grad det romerske administrative systemet med unntak av Storbritannia. Som nevnt var den romerske senatsadelen og det administrative systemet bærebjelkene for den romerske økonomien som samlet skatt og sørget for bygging av infrastruktur osv. Det tyder på at den økonomiske situasjonen i Italia før Ostrogoternes ankom, hadde vært i nedgang fra starten av 200-tallet, da Italia hadde begynt å slite økonomisk som førte til en overskating av senatsadelen for å kompensere for manglende handel og andre skatteinntekter.²⁰² Riktignok tyder flere kilder på at Teoderik klarte å gjenopprette økonomien i Italia, og gjenbygde mange gamle romerske bygninger som hadde forfalt mot slutten av Vest-Romerriket, dette begrunnet av både Cassiodorus og Prokopios som påpeker hans popularitet hos befolkningen i Italia.

Riktignok har vi arkeologiske funn som viser at Teoderik ikke bygget alle bygningene som Cassiodorus påstår, da flere har vært bygget tidligere og bygget oppå allerede eksisterende bygninger. Det blir dermed svært vanskelig å vite nøyaktig hvordan den ostrogotiske økonomien foregikk, om det var et vellykket prosjekt som Cassiodorus påstår eller om det var en forenklet sannhet.²⁰³ Wickham argumenterer for at det skjedde et stort økonomisk skifte i Vest, der man går fra skatteleggingen som den viktigste inntekten, over til en form for landeier økonomi. Dette er riktignok en utvikling han argumenterer for skjedde over tid, men i år 550, like før goterkrigenes slutt tyder arkeologiske funn i Italia på et simplifisert

---

²⁰¹ Herrin 1987. S.20

²⁰² Lafferty 2013. S.1-225

²⁰³ Lafferty 2013. S.205-239

økonomisk system.²⁰⁴ Lafferty argumenterer for at den økonomiske nedgangen i Italia lenge hadde vært i en nedgangsperiode, helt fra 200-tallet der halvøyen hadde lidd av en overskating av senatsadelen for å kompensere for dårlig økonomiske forhold.²⁰⁵ En ting vi kan vite sikkert, det er at Goterkrigene førte til en omstrukturering av det sosiale, økonomiske og politiske landskapet av Italia.²⁰⁶ Dette skyldtes i stor grad krigføringens ødeleggelse, men også den Justinianske pesten som ankom halvøyen i 538.²⁰⁷ Bosetningsmønsteret på den italienske landsbygden endret seg sannsynligvis i noen grad under ostrogotisk styre. Der bygdesamfunnet tidligere var dominert av store landeiere i villaer, var disse avhengige av en handel på tvers av Middelhavet. Vest-Romerrikets kollaps resulterte i en minskende handel på tvers av Middelhavet, og dette førte til at de konsentrerte urbaniserte markedene forfalt, og man ble avhengig av å drive handel på landsbygden i større grad igjen.²⁰⁸

Det Bysantinske riket fulgte det økonomiske systemet til Romerriket i alle største grad, men det oppstod allikevel økonomiske forskjeller mellom øst og vest tidligere enn dette. I tillegg var det Bysantinske riket en jordbruksproduksjonsøkonomi som var avhengig av infrastruktur og et veletablert økonomisk handelsnettverk for å kunne drifte sine urbaniserte områder og byer. Infrastruktur var kjernen for å kunne frakte tropper, mat og forsyninger rundt. Generelt var de østlige provinsene i det tidligere Romerriket de mest utviklede når det kom til urbanisering og infrastruktur. I tillegg var riket deres allerede svært polyetnisk, og deres militære struktur var som nevnt bestående av ulike integrerte barbariske stammer som foederatoi.²⁰⁹ Etter hvert som bysantinerne stadig erobret større områder i Italia under Goterkrigene, var de avhengig av en midlertidig økonomisk løsning for å kunne finansiere krigføring i Italia lokalt. Dette løste Justinian ved å effektivisere skattingen av senatsadelen framfor å øke skattene, ettersom at dette kunne vende den lokale makteliten mot hans favør. Som nevnt var den italienske senatsadelen en av de viktigste faktorene for legitimeringen av makten, men i tillegg den viktigste faktoren når det kom til økonomiske forhold. Videre hevder Brown at mesteparten av senatsadelen døde ut i vest gjennom krigene som herjet over Italia, sammen med den Justinianske pesten. De som ikke døde ut ble byttet ut med andre familier av romersk-gotisk opphav under gotisk styre, og biskoper i større og større

---

²⁰⁴ Wickham 2009. S.104

²⁰⁵ Lafferty 2013. S.1

²⁰⁶ Bjørnlie 2013. S. 5

²⁰⁷ Lafferty 2013. S. 8-9

²⁰⁸ Bjørnlie 2013. S.9

²⁰⁹ Maas 2005. S.30-34

grad.²¹⁰ Hvis man benytter *thick description*, gjennom å benytte seg av Justinians politiske kontekst, hadde han tidligere hatt store interne problemer med senatseliten i Konstantinopel, og ifølge Miller og Sarris anså den lokale senatseliten som «den indre fiende», på grunn av Nika-opprøret.²¹¹

Etter den bysantinske gjenerobringen av flere vestlige områder i Italia, Spania og Nord-Afrika, førte dette til at handelen i Middelhavet ble gjenopprettet til en viss grad. Om økonomien i Italia ble styrket i av dette er vanskelig å si. Vi vet at økonomien må ha blitt styrket til en viss grad ettersom at bysantinerne fikk større kontroll på Middelhavet, og at afrikansk keramikk og andre handelsvarer ble tilgjengelig i Italia igjen. Riktignok hadde økonomien i Italia blitt svært dårlig på grunn av goterkrigene som foregikk i nesten 20 år, og den justinianske pesten som foregikk. Shepard mener at dårlig økonomi og korrupt bysantinsk aristokrati, førte til dårlige holdninger for keiserlig styring i Italia. Dette argumenterer han med at den lokale senatsadelen hadde fått beholde sine sterke maktposisjoner under ostrogoterne, men nå som Italia var underlagt et stort rike, ble aristokratiet kun en liten del av imperiet uten reelt mye makt lenger.²¹²

3.3 Fremveksten av kirken som samfunnsinstitusjon og biskopenes politiske makt

Kristendommen var som nevnt en av de største samfunnsendringene for den senantikke perioden, og den transformerte og samtidig arvet mye av den greske og romerske kulturen. Kirken var riktignok ikke en gammel institusjon i den romerske verdenen sammenlignet med de andre jeg har nevnt tidligere. Det var en institusjon som stadig var under vekst i den senantikke perioden, og fikk et stort løft da Konstantin I ble den første kristne romerske keiseren 312. Det er umulig å måle fremveksten til kristendommen, men vi vet at de neste to hundre årene i fram til perioden oppgaven omhandler, var kristendommen under stor vekst i hele den romerske verdenen. Det er viktig å påpeke at kirken ikke bare fylte den tidligere rollen til romersk og andre mytologier i samfunnet som i stor grad var styrt av individers initiativ, men at det er en institusjon som vokser frem som noe større enn selve religionen i seg selv. Med kirken vokste det fram et nytt administrativt system for å organisere kirkene, og

---

²¹⁰ Brown 1971. S.155-174

²¹¹ Miller og Sarris. 2018. S.42

²¹² Shepard 2008. S.210-215

kirkene krevde landområder for å få inntekt til å kunne drive sine virksomheter. Fremveksten av kirkens makt resulterte i at de stadig overtok andre institusjoners rolle, og ble i større og større grad en del av en form for sekulær administrasjon.²¹³ Når det kommer til kristendommen og kirken som institusjon, så er det viktig å forstå at selv om Romerriket hadde kristendom som offisiell religion i litt over 200 år før Justinian kom til makten, var det svært mange ulike versjoner av kristendommen på dette tidspunktet og langt flere enn det som eksisterer i dag. Kirken vokste først og fremst frem som en administrativ funksjon for å ta seg av religiøs praktisering, men fikk også makt til å sende hedninger til eksil av Romerriket.²¹⁴

Kirkens administrasjon vokste stadig under den senantikke perioden, og la røttene til dets fremvekst som den viktigste samfunnsinstitusjonen i middelalderen. En av de viktigste funksjonene som vokste frem var kirkens økonomiske og administrative system. Den primære økonomiske og administrative enheten i Romerriket var *Civitas*, som betyr by.

Kristendommen oppstod som et fenomen i byene først og fremst fordi byene fungerte som de administrative enhetene til kirkene. Embetet som styrte kirkeledelsen i disse byene, var biskopene. Som jeg tidligere har nevnt så var hele det bysantinske økonomiske systemet sentralisert rundt byer og infrastrukturene rundt som muliggjorde denne urbane økonomiske modellen mulig. Dette førte dermed til at biskopene fikk en enorm økning av makt i perioden og i stor grad overtok senatsadelens administrative oppgaver og lokale makt.²¹⁵ Videre førte dette til at kirken vokste frem som en institusjon som fikk et overlappende ansvar med den keiserlige administrasjonen som førte til at biskopembete kom i nærmere relasjon til romerske administratorer.²¹⁶

Et viktig brudd som skjer etter Vest-Romerrikets fall er at man får en endring av maktbalansen mellom den geistlige adelen til den romersk-katolske kirken i vest, og den landeieende og etablerte senatsadelen. Dette fører til en autonomi av kirkens doktrine, en utvikling vi ikke får i den østlige kirken.²¹⁷ Autonomien i kirken førte til at senatorene brukte penger til å drive lobbyvirksomhet i pavevalget, og vi får starten på en politisk kamp mellom aristokrater over de geistlige embetene som kommer til å prege tiden senere i den vestlige

---

²¹³ Herrin 1987. S.21-59

²¹⁴ Herrin 1987. S.59

²¹⁵ Shepard 2008. S.102

²¹⁶ Herrin 1987. S.59

²¹⁷ Maas 2005. S.226

kirken.²¹⁸ Kirken påvirket også store endringer innen akademia og undervisningssystemet i senantikken. Justinian gjorde finansiering av *hedensk undervisning* ulovlig, og det resulterte i at de klassiske undervisningsinstitusjonene som for eksempel *akademia*, som stammet fra Athen begynte å slite med å få tilgang på inntekt. Dette gikk utover deres evne til å kunne drive vedlikehold og undervisning, samtidig fremhevet dette kirken i større grad som en dominerende pedagogisk undervisningsinstitusjon enn tidligere. En av de som var opptatt av klassisk akademia var Cassiodorus som holdte en sentral rolle i Italia for å drive klassisk undervisning, der han for eksempel leste klassiske tekster til kristne munkene i Vivarium.²¹⁹

I tillegg til kristendommen kom det et stort brudd i legitimeringen av keisermakten, ettersom at keiserkulten hadde blitt en religion for mange romere etter Augustus Cæsar og frem til innføringen av kristendommen under Konstantin I.²²⁰ Dagron er her villig til å gå så langt med sin argumentasjon om å hevde at kirkens fremvoksende makt var så stor at den i realiteten overgikk keisermakten, og at den bysantinske keiseren bare fungerte som en lekmann som fylte en formell stilling, og ble i realiteten styrt av patriarken. Han baserer argumentasjonene sine på Marc Blochs studie av konger som fungerte som lekmenn for det geistlige aristokratiet.²²¹ Hovedsakelig argumenterer Dagron for at fremveksten av kristendommen fører til at den reelle makten til keiseren forsvinner totalt under den geistlige administrasjonen, og han begrunner dette i at *Augustinianismen*, altså den romerske keiserkulten forsvinner når Romerriket blir konvertert til kristent. Riktignok er dette en forenklet framstilling ettersom at dette var en prosess som skjedde over lengere tid.

I tillegg hadde man unntak som Theodosius II som ble referert til som en gud av mange. Det stemmer at generelt forsvant den gudommelige statusen for de romerske keiserne med innføringen av den kristne doktrinen om at det kun finnes en ekte gud. Det er vanskelig å definere påvirkningen dette hadde på den politiske kulturen i Italia, men det vi kan si er at keiserens maktposisjon i større grad enn tidligere forbundet med militære seier og triumf, som forble en varende ideologi selv etter vest-Romerrikets fall.²²² Riktignok argumenterer selv Dagron for at Justinian utøvde «ekte makt over en viss tid».²²³ Dette vil si at han dermed

---

²¹⁸ Maas 2005. S.274-277

²¹⁹ Herrin 1987. S.77-80

²²⁰ Wickham 2009. S.69

²²¹ Dagron 2003. S.8

²²² Wickham 2009. S.69-70

²²³ Dagron 2003. S.60

erkjenner at Justinian faktisk ikke var en form for lekmann for det geistlige aristokratiet, og det ville være vanskelig å argumentere for noe annet ut ifra Justinians håndtering av de ulike kirkene i Konstantinopel. I tråd med dette mener Brown at mange romere i Italia anså bysantinerne og Justinian som beskyttere av den katolske kirke.²²⁴ Dette er interessant ettersom at andre historikere peker på at Teoderik ble utnevnt som den katolske kirkens verge av Pave Symmachus.²²⁵ Dette vil si at begge monarkene var opptatt av å opprettholde et godt forhold med den geistlige administrasjonen, paven og den katolske kirken generelt.

3.4 Legitimering av makt gjennom ivaretagelse av romerske institusjoner

Som vi nå har sett, var 476 et brudd for den romerske verdenen innenfor flere politiske og sosiale områder av samfunnet i Italia. Når det kommer til endringene av de romerske institusjonene etter Odovakars tiltredelse som konge, resulterte det i en midlertidig stans på senatselitens minskende politiske rolle. Dette var fordi den lokale senatseliten fikk større maktinnflytelse over sine geografiske områder, ettersom at de nå ikke var underlagt en sentralisert romersk administrasjon lenger, samtidig med at de nye herskerne var avhengig av deres støtte for legitimering av den monarkiske makten. Dette ser vi når Teoderik og de ostrogotiske kongene var opptatt av å ivareta de romerske institusjonene for å legitimere seg som rettmessige herskere. Formålet med dette var sannsynligvis å bevare institusjonene, ettersom at disse definerte det romerne anså som deres stat; *res publica*. Ettersom at det romerske offentlige minnet var sterkt knyttet til dette var monarkene avhengig av dette for å ha en stabil regjeringstid over Italia. Som tidligere nevnt var dette et felles politisk kulturelt trekk for mange av etterfølgerstatene, de beholdte i aller største grad det romerske administrative vesenet, og lagde supplementerende lovverk for de romerske lovene som allerede eksisterte. Som tidligere nevnt er det en del fellestrekk med de personlige bakgrunnene til Justinian og Teoderik, ettersom at de begge ble utdannet i Konstantinopel hadde de begge sannsynligvis en forståelse av Renovatio ideologien gjennom sin oppvekst. Da de begge erobret Italia, innførte de også nye lovverk for å etablere sitt overordnede ideologiske system over Italia, dette gjorde de begge med å bruke Renovatio ideologien med å spille på gamle romerske lovverk for å lage en forestilling om kontinuitet av det romerske imperiet og republikken.²²⁶

---

²²⁴ Brown 1971. S.134

²²⁵ Hen 2007. S.32

²²⁶ Amory 1997. S.142-143

Et fellestrekk for de politiske kulturene hos etterfølgerstatene til Romerriket var at de beholdte rollen som patroner gjennom å beholde de romerske og keiserlige tradisjonene vedlike, slik vi har sett at Teoderik gjorde. I tillegg holdt de i stor grad den romerske kulturen vedlike gjennom å arrangere offentlig underholdning ved amfiteatrene og sirkus.²²⁷ I tillegg vedlikeholdt mange av de monarkiske etterfølgerne den romerske juridiske tradisjonen, for eksempel kong Gundobad som opprettet *Lex Burgundionum* på lik linje som Teoderik opprettet *Edictum Theodorici*.²²⁸ Odovakar, Teoderik og Justinian var alle opptatt av det samme når det kom til å etablere en stabil makt over Italia, og det var å ivareta institusjonene og fremme seg selv som legitime keisere. Senatsadelen var viktige politiske støttespillere som hadde lokal makt, men fungerte også som den administrative kjernen under alle tre styringsmaktene. Riktignok skjer det en endring over tid, nemlig en militarisering av senatsadelen som allerede var påbegynt helt tilbake til Konstantin I, men sannsynligvis akselererte det i Italia ettersom at det var mye konflikt over en kort periode. Senatsadelens rolle ble dermed militarisert og deres fokus skiftes til å drifte lokalsamfunn i større grad, og kirken tok over den sivile administrasjonen i større grad enn før. I tillegg fikk senatsadelen en nedgang, på grunn av assimileringen av nye militære aristokrater. Det ble dermed enda viktigere for styringsmaktene å ha gode relasjoner til paven og den katolske kirken i Italia, og dette har vi sett ettersom at både Teoderik og Justinian som ikke er katolikker, valgte å gå inn som en beskytter rolle av den katolske kirken for å legitimere makten sin ovenfor de geistlige. Ettersom at disse institusjonene var sentrale for å ivareta av alle de ulike styringsmaktene og viktig for legitimeringen av makten, definerer de den politiske kulturen i Italia.

4 Politisk kultur gjennom fremstillingen som imperator

Forestillingen av at den romerske staten ble ivaretatt, var et av de viktigste elementene hos den politiske kulturen i Italia fra innføringen av prinsipatet frem til Vest-Romerrikets fall. Dette kommer tydelig fram i *Variae*, ettersom at både Cassiodorus uttrykker en ide om at den romerske staten ble ivaretatt under Teoderik, og at han og goterne var beskyttere av staten og det romerske folk.²²⁹ I tillegg har vi sett i forrige kapittel at Romerriket var et samfunn bygget på tradisjoner og institusjoner. Når det kommer til institusjoner, var ofte forestillingen av at de

---

²²⁷ Hen 2007. S.178

²²⁸ Hen 2007. S.5-6

²²⁹ Cassiodorus Bok VII, Brev 3. (Hodgkin 1886. S.321)

ble ivaretatt viktigere enn selve institusjonens funksjon, som var i stor grad var tilfellet med senatsadelen. Tradisjonen var dermed det viktigste elementet, og denne forestillingen om ivaretagelsen av den romerske staten var et av de viktigste legitimeringsmidlene for en monark i Italia. De første romerske keiserne under prinsipatet, fremstilte seg selv kun som en *princeps*, av senatet.²³⁰ Princeps betyr noe slikt som «den første», som kan oversettes til norsk, «fremst blant likemenn». Disse princepsene brukte det gamle rammeverket til republikken for deres etablering av makt og fremstillingen av keisermakten som en forankret princeps, som grunnstenene for den politiske kulturen. En av de sentrale ideologiene rundt keisermakten var deres rolle som *imperator*, som opprinnelig referer til en med militær kommandorett. Under republikkens fall under Cæsar og Augustus, så hadde den keiserens maktgrunnlag blitt grunnlovsfestet som en *imperator*, der keiseren fikk øverste kommando over de romerske legionene, som kan sammenlignes med rollen som en *commander-in-chief* i dagens moderne forstand.²³¹

Dette ble i stor grad gjort gjennom ikonografi og andre offentlige fremstillinger fra både ostrogoterne og bysantinernes side. Den romerske verdenen var preget av ulike typer ikonografi, som ble brukt både i offentligheten og i private hjem, dette kunne for eksempel være dekorative objekter som malerier, statuer eller tapetmalinger i aristokratiske hus. Disse gjenstandene var preget av ikonografi som ofte bar politiske, kulturelle og essensielle beskjeder som gjenspeiler den offentlige diskursen av samfunnet i tiden. Vi kan bruke ikonografien til å danne en *thick description* av den politiske kulturen i Italia gjennom å forstå betydningene til de ulike kunstneriske aspektene.²³² Den romersk-keiserlige monarkiske makten ble forankret gjennom ulike typer ikonografi som ble forbundet med makten selv. Det vil si når du ser et bilde av et kors, så vil du sannsynligvis tenke kristendom eller Jesus, mens den du kanskje forbinder først og fremst med den romerske keiseren er den keiserlige purpurfargede kappen. Andre typer ikonografi som ble brukt var for eksempel mynten, som var et viktig symbol for keiserlig makt.²³³

Ikonografien gjenspeiler samfunnets interessesfære fra fortiden. Et av de viktigste kulturelle trekkene for keisermakten var fremveksten av *seiersideologien*. Seiersideologien hadde sitt

---

²³⁰ Arnold 2014. S.71

²³¹ McCormick 1986.S.4

²³² Cadario "Iconography in the Roman World"

²³³ Arnold 2014. S.85

opphav i den klassiske republikken, der en princeps eller en imperator fikk triumftog dersom han oppnådde militær suksess og kom tilbake som seierherre fra et felttog og krig. Den klassiske triumfen foregikk hovedsakelig i tre steg, der den først startet utenfor *pomerium* i Campus Martius, der den tok form som en militær begivenhet. Neste steget var *triumphus*, som vil si selve paraden fra *porta triumphalis* til kapitolhøyden i Roma, og dette var den selve offentlige feiringen for det romerske folket. Den siste delen tok plass på selve kapitolhøyden og var religiøse seremonier for de romerske gudene, som Jupiter og Mars.²³⁴ Etter hvert utviklet seiersideologien seg til å bli en form for propaganda for å gjøre den romerske keiseren udødelig, som ble forankret gjennom den keiserlige kulten. Det er en tendens hos den historiografien å plassere Odovakar og Teoderik i den samme konstitusjonelle konteksten, ettersom at både Teoderik og Odovakar gjennomførte en lik politikk i Italia, der de benyttet seg av å ivareta de romerske institusjonene og senatsadelens politiske rolle, som politiske støttespillere ved å vinne over deres lojalitet.²³⁵ Som vi skal se i dette kapittelet var det en god del likheter, men også forskjeller mellom hvordan Odovakar, Teoderik og Justinian fremstilte seg selv som imperator eller monark foran den romerske befolkningen.

4.1 Den visuelle maktretorikken i Ravenna

Ravenna viser til en viktig kontinuitet for den politiske kulturen og monarkiske makten, ettersom at byen var hovedsetet først for Vest-Romerriket men også senere for både Odovakar, Teoderik og de bysantinske provinsguvernørene i Italia deretter. I tillegg inneholder byen mye av det beste bevarte arkeologiske materiellet for tiden, dermed er det viktig å se nøyer på akkurat denne byen for å kunne bygge en ramme rundt ikonografien som ble laget der og eksisterer i dag. Ravenna i tillegg til Roma, er på mange måter de beste eksemplene på kontinuitet for den romerske urbaniserte livsstilen fra den klassiske antikken. Ravenna ble først utbygget som en keiserlig by under Honorius i 402, etter han valgte å flytte hovedstaden i Vest-Romerriket til en mer strategisk posisjon. Byens geografiske posisjon gjorde at den fungerte som et viktig knutepunkt mellom øst og vest, der den fungerte som et kommunikasjonssenter mellom Vest-Romerriket og Øst-Romerriket, men også senere for etterfølgerstatene og det Bysantinske riket. Nærme byen lå *Classis*, en viktig strategisk havn som originalt hadde blitt grunnlagt av Julius Cæsar, og var en av de viktigste havnene i Italia som sørget handel til og fra Egypt, Palestina, Sicilia og øyene rundt Egeerhavet. Dette var en

---

²³⁴ McCormick 1986 S.11-14

²³⁵ Arnold 2014. S.61

av grunnene til at Honorius valgte å flytte hovedstaten hit, fordi den lå strategisk til for å drive handel og kommunikasjon med Konstantinopel.²³⁶ Dette gjorde at Ravenna og Konstantinopel ble knyttet tett sammen gjennom økonomiske forhold, men også gjennom kommunikasjon. Som vi skal se er dette en av grunnene til at kunst, arkitektur og ikonografi ble utvekslet mellom disse to byene under perioden som oppgaven omhandler.

Siden 400-tallet, har mosaikkene vært kjennetegnet for den kunstneriske kulturen i Ravenna, og symbolisert byens identitet. Dette er fordi i den senantikke perioden var mosaikk den mest populære kunsten når det kom til kirkelig dekorasjon, og vedvarte helt fram til 1200-tallet, der kirkene begynte å benytte seg av veggmaleri i stedet, ettersom at det var langt billigere enn å dekorere med edelstener. Symbolikken i Ravenna er et svært omdiskutert emne, og er et åpent og pågående forskningsfelt, noe som gjør det vanskelig å tolke det for en som sitter i Norge og skriver dette.²³⁷ Riktignok er symbolismen som blir presentert gjennom ikonografi som disse mosaikkene presenterer for oss for det første en subjektiv tolkning, men vi kan bruke kunnskapen av den politiske sfæren for å danne oss et bilde av hvilken symbolikk som var viktig gjennom thick description. Til forskjell fra Odovakar, valgte Teoderik å benytte seg av den romerske keiserlige fremstillingen ved å bruke den keiserlige utsmykningen med den purpurfargede kappen og gullfarget klavus.²³⁸

Både Odovakar og Teoderik valgte også å etablere sine administrasjoner og kongelige hoff i Ravenna. Da Teoderik kom til makten i 493, ønsket han å transformere Ravenna til et høyere nivå. Dette skulle han gjøre gjennom store oppussingsprosjekt av hele byen, inkludert infrastruktur og nye flotte kirker som skulle være fulle av mosaikk-kunst. Hans barndom og oppvekst i Konstantinopel var sannsynligvis hans store inspirasjon, ettersom at ønsket å omforme Ravenna til en ærverdig hovedstat og ikke en annenrangs by i forhold til Konstantinopel, der topografien og ikonografien som ble brukt skulle være «triumfverdig for en keiser».²³⁹ Teoderik hadde flere store byggeprosjekt når det kom til byen, og et av de mest kjente byggene er *Basilica di Sant'Apollinare Nuovo*, som skulle fungere som både et palass for han og de fremtidige amalske kongene, og i tillegg en kirke for offentligheten i Ravenna.²⁴⁰ Palasset hadde også som formål å feire det amalske dynastiet ovenfor

---

²³⁶ Herrin 2016. S.1

²³⁷ Herrin 2016. S.53

²³⁸ McCormick 1986. S.270

²³⁹ Dey 2015. S.119

²⁴⁰ Dey 2015. S.110-121

offentligheten i Ravenna.²⁴¹ Gjennom å analysere ikonografisk fremstilling av ulike arkeologiske gjenstander, skal vi se hvilke andre forskjeller som ble vektlagt. En av de viktigste kulturelle trekkene når det kom til den romerske og gotiske hovedstaden Ravenna, var at den var svært preget av en katolsk-kristen stil og ikonografi.²⁴² En av de mest kjente kunstneriske trekkene ved byen, er dens mange ulike kirker med mosaikk-kunst. Videre ønsker jeg å benytte noen ulike eksempler på mosaikker som finnes i Ravenna i dag, og forklare hvordan ikonografien brukt i disse kunstverkene representerer den politiske kulturen i den gamle hovedstaten.

Legitimiteten til både Odovakar og Teoderik ovenfor italiensk-romerske befolkningen ble grunnlagt av hvordan de framstilte seg selv som gjennom det romersk-ideologiske rammeverket som keiserlige etterfølgere. Dette måtte de gjøre ved å appellere til den romerske befolkningen gjennom ikonografisk symbolikk, slik som de tidligere keiserne hadde gjort. Ikonografien forbundet med keisermakten var så viktig at både Odovakar og Teoderik var bevisst på dette når de regjerte Italia. Arnold mener den italiensk-romerske senatsadelen som Cassiodorus og Ennodius anså Odovakar som en rettmessig etterfølger av Romulus Augustus, fordi han brukte den keiserlige ikonografien for å fremstille seg slik de tidligere romerske keiserne gjorde. Odovakar hevdet riktignok aldri at han var keiser, og skal bevisst ha unngått å bruke purpurfargen fordi han ikke ønsket å utfordre den keiserlige makten i øst. Teoderik valgte derimot å bruke purpurfargen, og vi kan antyde dette ut ifra den politiske konteksten om hans forståelse av «retten» til å styre Italia han fikk av Zeno.

Ifølge Arnold representerer Teoderik en gjenfødelse av prinsipatet, ettersom at han tiltok tittelen *Princeps Romanus*. *Princeps Romanus* er teknisk sett den romersk-keiserlige tittelen, og dermed argumenterer Arnold for at den italiensk-romerske befolkningen må ha ansett Teoderiks regjeringstid som en gjenfødelse av prinsipatet.²⁴³ Dette stemmer overens med det vi har sett på med utviklingen av senatsadelens rolle i Italia, ettersom at de fikk større lokal makt under Teoderik. I tillegg stemmer det overens med Cassiodorus sin fremstilling av Teoderik som legitim hersker over Italia. Til tross for dette må vi se kritisk på Arnold sine argumenter. Argumentasjonen hans er interessant og kaster på mange måter et nytt søkelys på hvor viktig ikonografi spilte en rolle for den politiske kulturen i Italia. Riktignok er det viktig

---

²⁴¹ Bjørnlie 2013. S.1

²⁴² Herrin 2016. S.55

²⁴³ Arnold 2014. S.61-62-97

å påpeke her, var at den offisielle tittelen som Teoderik brukte var *Gothorum Romanorumque Rex*, «goternes og romernes konge», og poenget med denne tittelen var å hevde at han var konge over begge folkeslagene, og nødvendigvis ikke en ny form for keiser eller romersk princeps.²⁴⁴

Figur 1. Jesus. Ravenna. Basilica di Sant'Apollinare Nuovo.

Figur 1 viser Jesus som skiller de gode sauene fra de onde. Dette er veggmosaikk fra Basilica di Sant'Apollinare Nuovo i Ravenna, og er sannsynligvis bygget rundt år 505 og dermed under Teoderiks regjeringstid i byen. Det som er interessant med denne mosaikken, er at mye av den symbolikken og ikonografien vi kanskje forbinder med den romerske keiseren, er representert her. Jesus har på seg en purpurfarget kappe, noe som var et ikonografisk fellestrekk mellom Ravenna, Konstantinopel og andre romerske byer, og var en referanse til den keiserlige fargen. Kappen har også en gyllen *klavus*, som er stripen på kappen, for å symbolisere hans kongelige og gudommelige status.²⁴⁵ Det som er interessant med dette, er at det forteller oss hva samfunnets politiske og religiøse diskurs rundt Jesus var, og hvorfor de valgte å symbolisere han lignende en keiser. Sannsynligvis ligger dette i at den keiserlige

²⁴⁴ Hodgkin 1886. S.16

²⁴⁵ Herrin 2016. S.64-66

tittelen allerede ble forbundet med guddommelighet under fremveksten av keiserkulten under Augustus.

Figur 2. Justinian og biskop Maximianus. Ravenna. Basilica di Sant'Apollinare Nuovo.

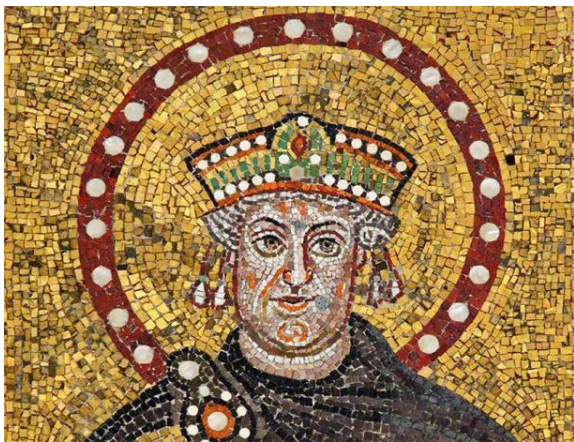
Denne mosaikken skal forestille Justinian og biskopen Maximianus. Det er mange likheter med ikonografien som blir brukt for å representere Justinian her, som Jesus i Figur 1. For det første er det den purpurfargede kappen med gullfarget klavus. Symbolikken bak denne purpurfargede kappen var svært viktig, ettersom at den symboliserte keisermakten. Teoderik var bevisst på den viktige symbolske tradisjonen og ikonografien, for romerne brukte han dette som et symbol for å vise en form for kontinuitet for keisermakten.²⁴⁶ Både Jesus og Justinian er sentralisert i mosaikken, det vil si at det er de du først vil legge merke til når du ser på verket, i tillegg har både Justinian en glorie rundt hodet for å symbolisere deres hellighet. En annen viktig detalj er at keiseren fulgte etter biskopen, fordi man ser føttene er vendt mot høyre siden av mosaikken, og dette fører da mot alteret i Basilica di Sant'Apollinare Nuovo. Biskopen man ser på Figur 2 er presentert som en selvsikker og uavhengig geistlig aristokrat her, noe som henger sammen med separasjonen mellom kirken i Ravenna og Roma i samtiden.²⁴⁷ En av de generelt viktige tendensene for ikonografien i Ravenna under ostrogoterne, var at de hentet mye inspirasjon fra den bysantinske kunsten fra

²⁴⁶ Cassiodorus Bok I, Brev 2 (Hodgkin 1886. S.143)

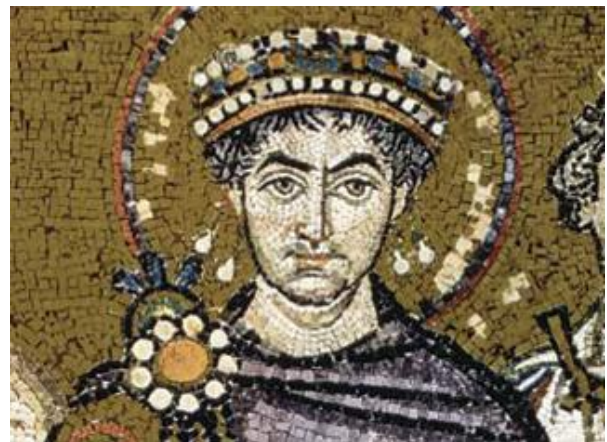
²⁴⁷ Herrin 2016. S.94-95

Konstantinopel. Dette må som nevnt sees i sammenheng med først og fremst forestillingen om ivaretagelsen av republikken, men også Teoderiks bakgrunn og oppvekst i Konstantinopel, der han ble belært om hvilken type symbolisme som var viktig for å fremstille keiserlig makt.

Da Justinian og bysantinerne gjenerobret Ravenna, var en av de første tingene de gjorde å fjerne all symbolikk som representerte Teoderik og den amalske dynastiet. Dette skal de ha gjort sannsynligvis i løpet av slutten av 560-tallet ved å forsiktig fjerne *tessera* i Basilica di Sant'Apollinare Nuovo, og ved å fjerne flere titalls portretter av enkeltpersoner. Tessera er navnet på de små glassbitene som til sammen skaper en mosaikk. Et av mest kjente mosaikkbildene de skal ha fjernet var den på sørveggen av palasset av amalkongen Teoderik. Sannsynligvis skal det ha eksistert flere mosaikkbilder av Teoderik, der den ene skal ha vært ved byporten til Ravenna, og en annen ved palasset. I tillegg valgte Agnellus, biskopen av Ravenna å omredigere kirken til å omhandle og feire St Martin.²⁴⁸

Figur 3. Antatt bilde av Teoderik den store. Ravenna. Basilica di Sant'Apollinare Nuovo.

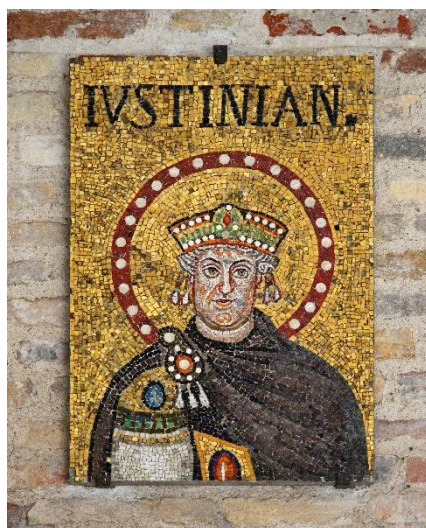
Figur 4. Justinian. Ravenna. Church of San Vitale.

Da Odovakar kom til makten, benyttet han bevisst seg ikke av tittelen som *imperator*, men heller den ikke-romerske tittelen *rex*. Han valgte heller ikke å benytte seg av ikonografi for å fremstille seg som en keiserlig skikkelse. I motsetning til Odovakar, valgte Teoderik å adoptere den keiserlige symbolikken gjennom utsmykningen som den romerske befolkningens offentlige minne symboliserte med den keiserlige makten, som var den

---

²⁴⁸ Bjornlie 2013. S.1-2

purpurfargede kappen og kronen.²⁴⁹ «*Romanus miser imitatur Gothum et utilis Gothus imitatur Romanum*».²⁵⁰ Dette sa Teoderik, som betyr «en fattig romer vil imitere en goter, en rik goter vil imitere en romer». Dette henter til at det gotiske aristokratiet, inkludert Teoderik selv ønsket å fremstå som romerske når det kom til hvordan de fremstilte seg selv i ikonografien. Teoderiks utsagn stemmer overens med de arkeologiske funnene fra gotiske aristokratiske graver, der de mest typiske gjenstandene som har blitt funnet er ørnebrosjer, beltespinner og flerfargede glass. Ørnen representerte jo Romerriket og dermed virker det som at goterne skal ha tilpasset seg det romerske samfunnet, siden de ble opptatt av ikonografi som representerte romere og Romerriket.²⁵¹

Figur 5. Antatt bilde av Teoderik den store. Ravenna. Basilica di Sant'Apollinare Nuovo

Over Figur 3 står det *IVSTINIAN* (Justinian), hvis du ser det hele bildet av mosaikken på Figur 5. Dette vil riktignok si at bildet er hevdet til å representere Justinian, men du ser tydelige forskjeller mellom ansiktstrekkene mellom Figur 3 og Figur 4, at det er noe som ikke stemmer helt. Dette er sannsynligvis fordi bildet originalt var av Teoderik, og har blitt omgjort til et bilde av Justinian i etterkant.²⁵² Det som riktignok er interessant er at de ikonografiske fremstillingene er preget av mange av de samme symbolske framstillingene som legitimerte den keiserlige, eller monarkiske makten i Italia. Begge bærer purpurfargede kapper, eller tunikaer med krone, som representerer den keiserlige monarkiske makten. Både Teoderik og

²⁴⁹ McCormick 1986. S.267-269

²⁵⁰ Arnold 2014. S.139 (Anonymus Valesianus 61)

²⁵¹ Halsall 2007. S.336-337

²⁵² Heather 1996. S.224

Justinian har også en glorie rundt hode, noe som er en symbolikk som stammer fra den ortodokse kirkens doktrine når det kom til å fremstille kirkens helgener. Glorien symboliserer deres indre prakt og representerer den høyeste glorifisering, som vil si tilsvarende gudommelig glorifisering på samme måte som Jesus er representert i Figur 1. I tillegg er begge bakgrunnene av mosaikkene gullfarget, og gull er fargen som siden oldtiden har representert stabilitet og lyse tider gjennom dens symbolske verdi.²⁵³

Det er store uenigheter hvorvidt Teoderik og hans etterfølgere ble ansett som keiser av den italo-romerske befolkningen. Som tidligere nevnt argumenterer Arnold for at den italo-romerske befolkningen må ha sett på Teoderik som en gjenfødelse av prinsipatet på grunn av hans ikonografiske fremstilling slik vi har sett over. Argumentet hans ligger i at Teoderik fremstilte seg selv som en keiserlig skikke, og den keiserlige ikonografien ble koblet til den romerske seiersideologien som var sentral i det felles romerske offentlige minnet.²⁵⁴ Til tross for at Teoderik framstilte seg i større grad som en keiser enn det Odovakar gjorde, mener McCormick at ingen i Italia kan han ansett ham som en romersk keiser. For det første var Teoderik ariansk kristen, og det ble ansett som feil type kristendom av den italo-romerske katolske befolkningen, for det andre hadde han og hans aristokratiske gotere et annerledes morsmål enn latin. For det tredje skal Teoderik sannsynligvis ha hatt langt hår og en mustasje, noe som ble assosiert med barbariske konger, og fremstod som desidert ikke-romersk.²⁵⁵

En ting vi kan konkludere med er at Teoderik viste en bevissthet over den romerske seiersideologien som et av de viktigste offentlige minnene. Dette gjorde han for det første da han bygget opp Ravenna til å bli en verdig hovedstad, som var preget av statuer og mosaikker som skulle fremstille seg selv som en ubeseiret og mektig hersker framfor den italo-romerske befolkningen. Under feiringen av at han hadde vært konge over Italia i 30 år, holdt han en stor feiring for offentligheten ved å holde en parade utenfor palasset i Ravenna og hesteløp på sirkus. Ifølge McCormick var dette bevisste handlinger av Teoderik, basert på hans oppvekst i Konstantinopel så hadde han lært om den romerske seiersideologien, og han kunne benytte denne som et ideologisk *våpen* for å drive propaganda og gi den offentlige befolkningen en falsk følelse av kontinuitet.²⁵⁶ Om Teoderik brukte dette som propaganda eller ikke lyktes han

---

²⁵³ Muscolino 2019. S.120-121

²⁵⁴ Arnold 2014. S.93

²⁵⁵ McCormick 1986. S.269

²⁵⁶ McCormick 1986. S.273-283

uansett i å fremstille seg selv som en ærverdig konge over den romerske og den gotiske befolkningen i Italia. Dette gjorde han ved å benytte seg av de ulike elementene av det romerske offentlig minnet, den ikonografiske fremstillingen gjennom statuer og mosaikker fungerte som en form for offentlig media for befolkningen. Justinian og bysantinerne var sannsynligvis bevisste over dette også, ettersom at det første de valgte å gjøre etter gjenerobringen av Ravenna, var å systematisk fjerne all ikonografi og symbolikk som kunne bli assosiert med makten til Teoderik og de ostrogotiske kongene. Riktig nok ble andre elementer også forbundet med keisermakten, som for eksempel gullmynten som ble direkte forbundet med keiserens makt.

4.2 Gullmynten, en ikonografisk kontinuitet for politisk kultur

En av de største endringene som blir assosiert med fallet av Vest-Romerriket var bruddet på det handelsdrevende økonomiske systemet. Som tidligere nevnt foregikk det en overgang der man tidligere hadde drevet en handel på tvers av Middelhavet og over landegrenser, til en stor nedgang til det romerske handelssystemet. Dette var riktignok startskuddet til en langsiktig prosess, der det romerske økonomiske systemet etter hvert kollapset fullstendig. Riktignok er det funnet arkeologiske funn av afrikansk keramikk i Vest-Europa som daterer til ca. det 700-århundre. Forskjellen ligger riktignok i at man har langt mindre i kvantitet enn tidligere tider og at kvantitetsmengden varierer, noe som tyder på at handelen var mindre konsis enn før. Generelt var det nedgang i perioden 200-700 i det romerske økonomiske systemet, men det fantes riktignok områder og perioder som var unntak.²⁵⁷ En av endringene var mangel på kopper og sølvmynter, noe det ikke ble produsert nok av i perioden, og etter Vest-Romerrikets fall tyder det på at for liten penge og myntproduksjon fortsatte i Vest-Europa, og dette resulterte i en total kollaps av pengesystemet. Riktignok fortsatte produksjonen av de romerske myntene, som ble et viktig symbol for kontinuitet av det romerske økonomiske systemet og den keiserlige makten for enkelte steder som for eksempel Italia. Til tross for mangel på mynter, er det interessant at gull og sølvmynter allikevel fortsatte å bli produsert i flere av de gamle romerske provinsene. Dette skyldes i stor grad at de administrative apparatene, altså den lokale senatsadelen i etterfølgerstatene, valgte å vedlikeholde produksjonen av gullmynter. Dette var også i stor grad fordi gullmynter var fortsatt et viktig

---

²⁵⁷ McCormick 2001. S.29-30

betalingsmiddel til soldater, noe som var essensielt for samfunnet.²⁵⁸

Teoderik åpnet gamle gravkammere til romerske aristokrater for å finne gull og sølv, slik at han kunne dele dem ut til offentligheten. Grunnen til at han gjorde dette var hovedsakelig basert på to årsaker. For det første var Teoderik klar over mangelen på mynter i Italia, og han ønsket at flere mynter skulle komme tilbake i sirkulasjon med formål om å øke pengehandelen og dermed løfte den italienske økonomien. Den andre årsaken er nok for å skape popularitet hos befolkningen, ettersom at dette også var et viktig legitimeringsmiddel for makt. Det er vanskelig å måle Teoderiks økonomiske situasjon, men kildene fra samtiden tyder på at det skal ha vært en økonomisk stabil tid i Italia, og de fleste historikere baserer også sine argumenter rundt Cassiodorus, Anonymous Valesianus og selv Prokopios. Riktignok havnet mesteparten av gullet som kom i sirkulasjon tilbake hos de rikeste senatsadelige familiene, fordi mange av bøndene brukte det til å nedbetale lån til de rike.²⁵⁹

Etter Vest-Romerrikets fall i 476, fortsatte produksjonen av de romerske gull og sølvmyntene i flere av de gamle romerske provinsene med unntak av Storbritannia. Disse myntene hadde varierende bruk i samfunnet, som ble definert ut ifra de ulike etterfølgerstatenes økonomiske system og juridiske statusene myntene hadde.²⁶⁰ Hovedsakelig var det tre områder som fortsatte å bruke det romerske myntsystemet og fortsatte en kontinuitet av det romerske økonomiske systemet etter Vest-Romerrikets fall. Dette var vandalene i Nord-Afrika, visigoterne i Sør-Iberia og ostrogoterne i Italia.²⁶¹ Myntene som ble produsert i disse etterfølgerstatene er såkalte pseudo-bysantinske mynter. Dette er fordi de hadde en tendens til å dele likhetstrekk med symbolikken som ble brukt på myntene. Likheten mellom myntene som ble produsert i disse områdene, var fortsettelsen av å bruke keiseren som symbol, og dette var hovedsakelig for å skaffe økonomisk legitimitet hos det Bysantinske riket, som var den viktigste økonomiske staten i Europa på dette tidspunktet. Riktignok var det kun i Italia og Burgund der myntene fikk en formell og offisiell anerkjennelse av keiseren selv.²⁶²

De beste arkeologiske funnene vi har for gullmyntens rolle etter Vest-Romerrikets fall er fra ostrogotiske Italia. Gjennom Cassiodorus sine brev kommer det fram at gull var essensielt

---

²⁵⁸ Naismith 2014. S.273

²⁵⁹ Naismith 2014. S.277-278

²⁶⁰ Grierson 1982. S.77

²⁶¹ Grierson 1982. S.4

²⁶² Grierson 1982. S.77

viktig som skatteinntekt og for å dekke store utgifter, som for eksempel utbyggingen av Basilica di Sant'Apollinare Nuovo og andre bygg i Ravenna og gjenreising etter krigene. Den viktigste funksjonen gullmynten hadde, var å betale for militære utgifter i form av lønn og utstyr. Som tidligere nevnt var det under det Ostrogotiske riket den romerske senatsadelen i størst grad ble bevart framfor de andre etterfølgerstatene, der de forsvant eller ble militarisert. Vedlikeholdelsen av senatsadelen og det administrative apparatet førte til at myntsystemet ble ivaretatt i Italia i større grad enn i de andre tidligere romerske provinsene, slik vi for eksempel har sett på Iberia. I følge Prokopios var gullmynter et symbol som ble assosiert med keiserens navn, og den keiserlige ikonografien på mynten.²⁶³ Gullmyntene som ble produsert under Odovakar fortsatte å bære avbildningen til Zeno, til tross for at man kan anse hans avsettelse av Romulus Augustus som et direkte brudd fra Konstantinopel.²⁶⁴

Det estimeres at Justinian økte også antall mynter i sirkulasjon med tre ganger så mange som det hadde eksistert under Anastasius til den bysantinske økonomien, mye på grunn av pengene de samlet fra de gjenerobrede områdene i Nord-Afrika, Italia og Iberia. Dette var som nevnt mulig fordi det fortsatte en sirkulering av mynter i disse områdene der det fortsatte å eksistere en form for økonomisk system basert på mynter. Riktignok er det viktig å påpeke at dette varierte fra område til område. Som vi tidligere har sett ble det økonomiske systemet på Iberia generelt veldig forenklet over til en lokal økonomi basert på varehandel og ikke nødvendigvis mye myntbasert handel. Ut ifra økonomiske funn, viser det at myntene i Italia sannsynligvis ble produsert i Ravenna og ikke så mange i Roma. Dette er også et arkeologisk funn som viser at Roma hadde mistet sin rolle som det økonomiske og politiske hovedsetet i Italia til Ravenna. Det som også er interessant er at sølvmyntene som ble produsert i Ravenna hadde bysantinske keisere som Zeno og Justinian avbildet på dem.²⁶⁵

Under det ostrogotiske styre fortsatte de også å lage mynter som delte likhetstrekk med de som ble produsert i Det bysantinske riket. Keiserne som ble symbolisert på myntene var først Anastasius og Justin I, men etter hvert ble det også produsert mynter med Justinian. Sølvmyntene som ble produsert i Italia i Ravenna og Roma hadde også inskripsjonen SC, som stod for *Senatus Consultu*.²⁶⁶ Dette var en referanse til det romerske senatet, og betyr noe slikt

---

²⁶³ Naismith 2014. S.279-285

²⁶⁴ Grierson 1982. S.78

²⁶⁵ Grierson 1982. S.47-57

²⁶⁶ Grierson 1982. S.78

som konsulert av senatet. De romerske gull og sølvmyntene fungerte først og fremst som en valuta for handelsvarer, betalingsmiddel til soldater og kritisk viktig for utbygging av bygninger og infrastruktur. Ettersom at både Odovakar og Teoderik valgte å beholde stilen til de romerske myntene framfor å symbolisere seg selv på myntene, viser dette til noe større enn kun mynten som en form for valuta. Dette viser for det første at de begge var opptatt av å opprettholde kontinuiteten av de romerske myntene, hovedsakelig av to hovedgrunner. Den første grunnen var den økonomiske viktigheten av den romerske mynten, ettersom at den lenge hadde fungert som den mest legitime formen for betaling i den antikke verdenen. Legitimiteten til myntene var det som skapte verdiene, og de romerske myntene fungerte som en betalingsform uansett hvor du befant deg i Europa. Den andre hovedgrunnen var fordi det ville gjøre det vanskelig for etterfølgerstatene å drive handel med det Bysantinske riket dersom de ikke beholdte deres standardiserte valuta. En tredje årsak til at de ønsket å beholde kontinuiteten av den romerske mynten var fordi den også symboliserte en kontinuitet av den romerske politiske kulturen.

Som tidligere nevnt representerte de romerske gull og sølvmyntene den romerske og bysantinske keisermakten. Grunnen til dette er at symbolikken og ikonografien som ble brukt på de romerske myntene fungerte som et media for offentligheten som viste til en kontinuitet av *res publica*. Dersom Odovakar og Teoderik hadde forsøkt å endre på dette, ville for det første sannsynligvis handelen generelt, og spesielt med Konstantinopel blitt betraktelig forverret. Den romerske senatsadelen synes også å ha spilt en viktig rolle for den romerske myntens ikonografiske rolle, ettersom at sølvmyntene som ble produsert under Teoderik fremviste deres legitimering av mynten. Dermed kan vi også bekrefte det vi tidligere har sett når det kom til at senatsadelen fortsatt hadde en politisk rolle. Riktignok hadde de ikke nødvendigvis den politiske makten de tidligere hadde, som innebar å utnevne konsulere og drive politikken på vegne av det romerske folk. Allikevel hadde de en viss politisk innflytelse over Teoderik og de ostrogotiske kongene, som måtte spille på deres lojalitet når det kom til å legitimere sin makt ovenfor det romerske folk. Det vi også ser gjennom de ikonografiske tegnene på myntene, er at senatsadelens også hadde en betydelig rolle for legitimeringen av pengene som ble produsert under ostrogoternes styre, fordi dette ga en validering ovenfor det bysantinske aristokratiet.

5 Konklusjon

Gjennom denne oppgaven har vi undersøkt hvilke endringer som skjedde i den politiske kulturen i Italia på grunn av Vest-Romerrikets fall og fram til den bysantinske gjenerobringen. Den første tingen som definerte den politiske kulturen, var hvordan de ulike styringsmaktene legitimerte makten sin ovenfor den romerske befolkningen i Italia. For å kunne forstå hvorfor Odovakar, Teoderik og Justinian dannet sine legitimeringsgrunnlag er det viktig å se på den politiske konteksten som eksisterte i Italia. For det første var Italia allerede et multikulturelt og multietnisk samfunn når vi kommer til den senantikke perioden, etter hundrevis av år med kulturell utveksling på tvers av Romerriket. Det er i denne konteksten vi ville se hvordan disse ulike gruppene tilpasset seg det romerske samfunnet som eksisterte der da de kom til makten. Her kommer Wolframs teori om *etnogenese* inn, som er et omdiskutert tema blant historikere som jeg tidligere var inne på.

I *Variae* finner man flere referanser til det amalske dynastiet i brevene som ble utvekslet, både fra Teoderik og Atalarik selv, men også blant annet fra det romerske senatet til Justinian, noe som tydeliggjør viktigheten det spilte når han formidlet seg på et offentlig administrativt nivå i sin rolle som *magister officiorum*.²⁶⁷ Jordanes påpeker også viktigheten av det amalske dynastiet for samlingen av det gotiske folket.²⁶⁸ Dette stemmer overens med Wolframs teori om at etnogenesen var et dominerende politisk og kulturell instrument i den senantikke verdenen. En ting vi må ta i betraktning er at det er vanskelig å skille for oss historikere på hva som er rent retoriske poeng i kildene, og hvordan den romerske befolkningen faktisk så på dette i realiteten. For det første var det ikke nødvendigvis slik at man alltid hadde klare kulturelle og etniske definisjoner slik som etnogenese-konseptet omhandler. Det har vi sett når det kommer til de ulike romerske *ethnos*, der det var tilfeller av at italo-romere refererte til gresk-romere som bare *grekere*.²⁶⁹ Dette var også tilfellet som Vittigis, som refererte til bysantinerne som grekere for å undergrave deres legitimitet som romere.²⁷⁰

Odovakar var den første monarken til å ende det Vest-Romerske riket, men gjennom thick description har vi sett at de kulturelle og politiske kontekstene ikke nødvendigvis var slik at

---

²⁶⁷ Cassiodorus Bok X, Brev 13 (Hodgkin 1886)

²⁶⁸ Jordanes S.61 (Mierow 1915)

²⁶⁹ Shepard 2008. S.214-215

²⁷⁰ Prokopios V.XXIX (Dewing 1914. S.275)

alle i Italia så på hans maktovertakelse som et direkte brudd. Det er i moderne historiografi og historieforskning at vi lager slike klare skiller, til tross for at den romerske befolkningen sannsynligvis ikke var bevisst over dette «bruddet». Odovakar var en general som tjenestegjorde i den romerske hæren, og hadde blitt integrert inn i den romerske hæren som foederatus. Cassiodorus beskrev Odovakar som en som manglet keiserlig pryde, dermed kan vi sannsynligvis regne med at han bevisst valgte å benytte seg av ikonografien for å fremstille seg som en romersk keiser. Dette lå sannsynligvis i at han ikke ønsket å fremstille som en direkte trussel mot keisermakten i Konstantinopel, men hans regjeringstid varte ikke lenge ettersom at interne politiske stridigheter i øst resulterte i at Teoderik ble sendt til å avsette han. Riktignok tyder Cassiodorus på at republikken fortsatte å eksistere under Odovakar, ettersom at han beskriver at de romerske tradisjonene og institusjonene ble holdt vedlike.²⁷¹

Når det kom til ostrogoternes legitimering av makt, kan vi konkludere med at Teoderik var hovedaktøren når det kom til å etablere den. Det er en stor historiografisk debatt om hvor ostrogoterne kom fra, og hvordan de egentlig ble til som et folkeslag, men det vi kan ganske sikkert vite om deres etnogenese, er at den amalske kongelinjen var en viktig nøkkelfaktor for maktgrunnlaget til de ostrogotiske kongene ovenfor deres egen befolkning. Videre måtte Teoderik legitimere sin egen makt ovenfor den romerske befolkningen i Italia. Med å bruke *thick description* å se på hans politiske bakgrunn, så vet vi at han vokste opp og ble utdannet i Konstantinopel og at dette sannsynligvis etablerte en forståelse av den romerske verdenen. Gjennom hans erfaring i stillingen som *magister militum* lærte han sannsynligvis hvordan han skulle fremtre som en leder ovenfor det romerske folket. Dermed valgte Teoderik å fremstille seg selv som en beskytter av republikken, som kom for å redde det romerske folk fra usurpatorkongen Odovakar.

Dette gjorde at han presenterte seg selv i rollen som konsul, ettersom at Cassiodorus fremstilte den viktigste rollen for dette embete var å beskytte og ivareta den romerske staten og det romerske folk. Teoderik klarte å oppnå legitimiteten sin ovenfor det romerske folket ved å opprettholde fasaden av *res publica*, der de romerske institusjonene ble i stor grad ivaretatt. Hans suksesskriterier når det kom til dette var vedlikeholdelsen av den romerske senatsadelens politiske rolle, slik at han kunne benytte dem som politiske støttespillere for å bygge opp sin legitimitet. Det andre var opprettholdelsen av *civilitas*, som var det romerske

---

²⁷¹ Cassiodorus Bok I, Brev 4 (Hodgkin 1886. S.145)

siviliserte rettstaten og dermed de romerske lovverkene og dette var en viktig faktor for å skape følelse av kontinuitet hos den romerske senatsadelen og det romerske folk. Den siste faktoren var at han lyktes i å gjenetablere og stabilisere den italienske økonomien, og brukte disse pengene til å investere i utbygging av infrastruktur, bygninger og sentral ikonografi for å fremstille sin og det amalske dynastiets legitimitet. Vi kan se rollen disse legitimeringsfaktorene spilte inn da Theodahad kuttet sitt bånd til det amalske dynastiet gjennom drapet på Amalasantha og feilet på å forsvare den romerske staten og det romerske folket, som resulterte i en fullstendig kollaps av hans regime.

Da Justinian og det Bysantinske riket seiret i goterkrigene og fikk gjenetablert kontrollen over Italia, ønsket de å gjenetablere samfunnet slik det var før avsettelsen av Romulus Augustus og ostrogoternes invasjon gjennom renovatio. De bysantinske ambisjonene viste seg å være umulig å realisere, ettersom at goterkrigene hadde påbegynt samfunnsendringene som hadde skjedd i de andre tidligere romerske provinsene. Selv Justinian var sannsynligvis klar over at ambisjonene fra det bysantinske hoffet i Konstantinopel var i realiteten umulig. For det første anerkjente han avtalene som hadde blitt gjort under og på vegne av Teoderik og Atalarik. For det andre hadde han sannsynligvis planer om å innsette sin fetter Germanus som regent i Italia, fordi han var gift med Matasantha som hadde tilknytning til det amalske dynastiet. Dette viser hovedsakelig at Justinian var klar over legitimeringsgrunnlaget som Teoderik hadde dannet i Italia, og var påpasselig for å bryte den opp direkte. Riktignok benyttet Justinian seg av en annen måte å fjerne det offentlige minnet om Teoderik og det amalske dynastiet ved å fjerne deres symbolikk og ikonografi i Ravenna, et poeng vi kommer tilbake til senere.

Når det kommer til de romerske institusjonene, var dette det som definerte den romerske staten og dermed en sentral rolle i den politiske kulturen. Som nevnt spilte den romerske senatsadelen en sentral rolle i å ivareta det romerske memoria, og var en sentral institusjon som gjennom deres lokalpolitiske makt i Roma, definerte den politiske kulturen i Italia. Gjennom Romerrikets historie var den utviklende tendensen for det romerske senatet preget av minskende politisk makt og innflytelse. Dette fikk midlertidig en stopp, ettersom at Odovakar og Teoderik lot det romerske senatet beholde sin tradisjonelle makt under deres regjeringstid over Italia. Dette skyldtes at de hadde en svakere maktposisjon ovenfor senatet enn det de tidligere romerske keiserne hadde, som ikke var like avhengig av de lokale aristokratene for deres legitimering av makt. Italia er et interessant område, ettersom at dette

var det eneste området der den lokale senatsadelen beholdte en relativt sentral politisk rolle, i forhold til for eksempel Hispania og Frankerriket. Dette vil si at senatsadelen beholdte en kontinuitet i deres politiske rolle under ostrogotiske styre og at de var med å definere den politiske kulturen under det Ostrogotiske kongedømmet.

Riktignok skulle senatsadelens rolle følge den generelle trenden til de andre etterfølgerstatene i Vest-Europa da goterkrigene brøt ut på halvøyen. For å kunne forstå endringene av den politiske rollen til senatsadelen i Italia, er det viktig at vi gjør dette gjennom *thick description* og ser på de ulike faktorene som påvirket deres ulike roller som institusjon. Som tidligere nevnt så var senatsadelen avhengig av inntekt for sin politiske makt. Samtidig som goterkrigene herjet, oppstod det også en demografisk krise på grunn av ekstremværet og den Justinianske pesten. Dette er et tema som er veldig omdiskutert, der det er store uenigheter om hvor mye det påvirket samfunnet. Året 2020 har nok gitt oss nye perspektiver på hvordan det å leve under en pandemi er, og vi kan tro at flere historikere vil lene seg imot argumentene om at det sannsynligvis påvirket de økonomiske og sosiale forholdene i Italia.²⁷² Som Shepard påpekte, så var det dårlige økonomiske forutsetninger i Italia etter goterkrigene, og i den bysantinske gjenerobringen ble Italia underlagt et massivt byråkrati i Konstantinopel som sleit med korrupsjon. Bortfallet av den romerske senatsadelen i Italia må dermed sees som en gradvis prosess, og et resultat av militariseringen av adelen på grunn av det forverrede økonomiske grunnlaget sammen med krigføringen førte til en militarisering av den romerske senatsadelen. Når den langobardiske invasjonen skjedde like etterpå, var dette den avgjørende faktoren for senatsadelens kollaps, der store landområder hadde gått tapt til langobardene og det hadde blitt for farlig å reise inn til Roma på grunn av krigføringen.²⁷³

En annen institusjon som definerte det romerske samfunnet og den politiske kulturen var *civilitas*, den romerske rettstaten. Dette er en institusjon som først ble ivaretatt av Odovakar, men også av Teoderik og hans etterfølgere. Vi kan fastslå at dette var en av de viktigste institusjonene å bevare for å vinne over den romerske senatsadelens tillit, ettersom at både Ennodius og Cassiodorus hyllet Teoderik og goternes opprettholdelse av *civilitas*.²⁷⁴ Teoderik valgte å tilpasse seg og ostrogoternes *ethnos* inn i den romerske politiske kulturen gjennom å konstruere *Edictum Theodorici*, og beholde flere av de gamle romerske

---

²⁷² Se Kp 2.2

²⁷³ Se Kp 3.1 og

²⁷⁴ Arnold 2014. S.127

lovverkene, for å ivareta den romerske senatsadelens rettigheter, men også gi sitt eget ostrogotiske aristokrati monopol på de militære stillingene. Når det kommer til Justinian, valgte han heller å forsøke å få det italienske samfunnet til å tilpasse seg den politiske kulturen i Konstantinopel. Den politiske kulturen i Konstantinopel var i stor grad påvirket av renovatio ideologien, vil dette si at de forsøkte å reversere de juridiske endringene som hadde skjedd under ostrogoterne. Da Justinian etablerte den pragmatiske sanksjon, var det hovedsakelig med formålet om å forsøke å reversere de juridiske endringene, men også på bakgrunn av hans egen juridiske bakgrunn der han så på de gamle lovverkene som et problem som spiste opp Romerriket og det Bysantinske riket innenfra.

Samtidig mens vi ser en utvikling der senatsadelen mister sitt økonomiske grunnlag og politiske makt i Italia, får vi fremveksten av kirken som en institusjon som vokser fram basert på den urbane tradisjonen i Italia. Dette skyldtes at etter Vest-Romerrikets fall fikk man en endring av maktbalansen mellom den geistlige adelen og senatsadelen som ga større politisk spillerom for kirken og resulterte i større autonomi for kirkens doktriner enn det man hadde i øst. Dette er et av bruddene vi kan se i den politiske kulturen fra Vest-Romerrikets arv, og at kirken får en langt større politisk fremvekst. Justinian gjorde også finansiering av det han anså som hedensk undervisning ulovlig, noe som resulterte i et brudd for den klassiske akademias undervisningen og at man fikk fremveksten av kirken som en dominerende pedagogisk institusjon. Med bortfallet av den romerske senatsadelen fikk man i tillegg fremveksten av biskopen som en viktig politisk posisjon, der de overtok i stor grad den gamle senatsadelens administrative roller og fikk dermed også det lokale maktinnhavet som senatsadelen tradisjonelt hadde hatt lenge.

Den siste faktoren vi har sett på når det kom til endringene av den politiske kulturen i Italia var hvordan den visuelle retorikken for politisk makt og legitimering ble dannet gjennom ikonografi. Ikonografien spilte en viktig rolle når det kommer til å få en *thick description* av det italienske samfunnet på 500-tallet. Dette er fordi den visuelle retorikken gjenspeiler det monarkene og samfunnets interessesfære omhandlet i den perioden, og hvilke elementer og symboler spilte en rolle for den politiske kulturen. Kontinuiteten av Ravenna som hovedstad var sentralt viktig for dette temaet, der Teoderik ønsket å gjenoppbygge denne byen til vestens Konstantinopel gjennom store flotte kirker, monumenter og flott mosaikk kunst. I tillegg hadde man kontinuiteten av de romerske myntene som fortsatte å bli brukt som et legitimt betalingsmiddel, gjennom støtte av den lokale senatsadelen i Italia.

476 er ofte sett på som et brudd for den romerske verdenen, der man har kollapset av den siviliserte romerske verdenen og overgangen til en barbarisk verden. Riktignok er bildet ganske mer nyansert enn dette innen den senantikke historieforskningen, der man har et mangfold av meninger, der man har ytterkanter som for eksempel Webster og Brown som mener at det var fullstendig transformering av den romerske verdenen.²⁷⁵ Vi har også Arnold på den direkte motsatte siden som mener at Teoderik gjenoppretter den romerske republikken i Italia.²⁷⁶ Som vi har sett er den senantikke perioden svært åpen for tolkning på grunn av begrensede kildemateriell. Dermed har *thick description* vært et viktig verktøy for å prøve å forstå kildene og motivasjonene bak handlingene og i større grad spilt en viktig rolle for kildetolkningen i oppgaven. Det vi har sett er at de generelle trekkene hos alle styringsmaktene vi har sett på, er at det som spilte den største rollen for deres legitimitet var ivaretagelsen av *res publica*. Dette ble gjort ved å ivareta den romerske statens institusjoner og det romerske folkets sikkerhet. I tillegg måtte hver regent legitimere sin rett til å styre gjennom deres *ethnos*, der Teoderik og Atalarik brukte deres amalske kongelinje, brukte Justinian hans posisjon som romersk keiser, og dermed en etterfølger av Augustus Cæsar.

Dermed kan vi konkludere med at et fellestrekk for de politiske kulturene for etterfølgerstatene til Vest-Romerriket i Italia var å beholde rollen som *patronus* for den romerske befolkningen. Dette gjorde de gjennom å ivareta de keiserlige tradisjonene i rollen som konsul og den romerske kulturen gjennom ikonografisk fremstilling og offentlige arrangementer som parader osv.²⁷⁷ Et annet fellestrekk vi fant mellom alle styringsmaktene var opprettholdelsen av *civilitas*, den romerske rettstaten og derav den romerske juridiske institusjonen og tradisjonen. Et stort brudd vi har funnet er senatsadelens politiske rolle, som i starten av perioden har en politisk makt gjennom deres økonomiske grunnlag og fordi Teoderik og de ostrogotiske kongene var avhengig av deres lojalitet for å administrere riket og kunne utøve politisk makt og innflytelse. Under goterkrigene faller senatsadelens rolle ut av samfunnet, der mange forsvinner som et resultat av krigene eller blir militarisererte. Utviklingen vi ser er i tråd med resten av Europa, der man får fremveksten av en militarisert lokal adel som ofte blir referert til som føydalisme modellen av den marxistiske historietradisjonen.

---

²⁷⁵ Webster, Brown. 1997.

²⁷⁶ Arnold 2014.

²⁷⁷ Se Kp 3.5

6 Kilder

Bjornlie, Shane. 2019. *The Variae: The Complete Translation*. University of California Press

Blockley, R.C. 1981. *The Fragmentary Classicising Historians of the Later Roman Empire: Eunapius, Olympiodorus, Priscus and Malchus*. Francis Cairns Publications

Dewing, Henry B. 1914. *Procopius, History of the Wars*. Harvard University Press.

Hodgkin, Thomas. 1886. *The letters of Cassiodorus, being a condensed translation of the Variae epistolae of Magnus Aurelius Cassiodorus Senator with an introduction*. University of Toronto

Lafferty, Sean D.W. 2013. *Law and Society in the Age of Theoderic the Great. A study of Edictum Theodorici*. Cambridge University Press

Mierow, Charles C. 1915. *The Gothic history of Jordanes in English version*. Princeton University Press

Miller, J.D David og Peter Sarris. 2018. *The Novels of Justinian, A Complete Annotated English Translation Volume I & II*. Cambridge University Press.

Mommsen, Theodor. *Cassiodori Senatoris Variae*.

[https://www.dmgh.de/mgh_auct_ant_12/index.htm#page/\(I\)/mode/1up](https://www.dmgh.de/mgh_auct_ant_12/index.htm#page/(I)/mode/1up)

7 Litteratur

Almagor, Eran og Joseph Skinner. 2015. *Ancient Ethnography: New Approaches*. Bloomsbury Publishing Plc: London

Amory, Patrick. 1997. *People and identity in Ostrogothic Italy, 489-554*. Cambridge University Press.

Arnheim, Michael T.W. 1972. *The Senatorial Aristocracy in the Later Roman Empire*. Clarendon Press: Oxford

Arnold, Jonathan J. 2014. *Theoderic and the Roman Imperial Restoration*. Cambridge University Press

Beck, Hans. 2011. *Consuls and Res Publica: Holding High Office in the Roman Republic*. Cambridge University Press

Bjornlie, Michael Shane. 2013. *Politics and Tradition Between Rome, Ravenna and Constantinople: A Study of Cassiodorus and the Variae, 527–554*

Brown, Peter. 1971. *The World of Late Antiquity*. Thames and Hudson Ltd: London

Brown, T.S. 1984. *Gentlemen and Officers. Imperial Administration and Aristocratic Power in Byzantine Italy A.D 554-800*. Cambridge University Press

Cambridge Dictionary. "Iconography". Hentet 19.01.2021

Cameron, A. 1985. *Procopius and the sixth century*. Routledge

Christie, Neil. 1995. *The Lombards: the ancient Longobards*. Blackwell: Oxford

Cote, James E og Charles G Levine. 2002. *Identity, Formation, Agency, and Culture: A Social Psychological Synthesis*. Mahwah, N.J.: Psychology Press.

Dagron, Gilbert. 2003. *Emperor and Priest. The Imperial Office in Byzantium*. Cambridge

University Press

Dey, Hendrik W. 2015. *The Afterlife of the Roman City: Architecture and Ceremony in Late Antiquity and the Early Middle Age*. Cambridge University Press

Flower, Harriet. 2011. *The Art of Forgetting: Disgrace and Oblivion in Roman Political Culture*.

Geertz, Clifford. 1993. *The Interpretation of cultures*. Fontana Press

Grierson, Philip. 1982. *Byzantine Coins*. Methuen

Goffart, Walter. 2006. *Barbarian Tides. The Migration Age and the Later Roman Empire*. University of Pennsylvania Press

Haldon, J.F. *Byzantium in the Seventh Century: The Transformation of a Culture*. Cambridge University Press

Halsall, Guy. 2007. *Barbarian Migrations and the Roman West 376-568*. Cambridge University Press

Haynes, I.P. 1993. *The Romanisation of Religion in the 'Auxilia' of the Roman Imperial Army from Augustus to Septimus Severus*.

Hen, Yitzhak. 2007. *Roman Barbarians. The Royal Court and Culture in the Early Medieval West*. Palgrave Macmillan

Heather, Peter. 1996. *The Goths*. Wiley-Blackwell

Herrin, Judith 1987. *The Formation of Christendom*. Princeton University Press

Herrin, Judith. 2016. *Ravenna: its role in earlier medieval change and exchange*. University of London

Ishiyama, John og Marijke Breuning. 2011. *21st century political science: a reference handbook*. Sage: Los Angeles, California

Kaldellis, Anthony. 2015. *The Byzantine Republic*. Harvard University Press

Kolb, Frank P. "Caracalla". I *Britannica Academic*. Hentet 09.01.2021.

<https://academic.eb.com/levels/collegiate/article/Caracalla/20207>

Maas, Michael. 2005. *Age of Justinian*. Cambridge University Press

Maas, Michael. 2000. *Readings in late antiquity: a sourcebook*. Routledge: London

Martindale, J.R. 1980. *The Prosopography of the Later Roman Empire*. Cambridge University Press

Mathisen, Ralph W. 2001. *Law, Society, and Authority in Late Antiquity*. Oxford University Press.

Mathisen, Ralph og Haigh Sivan. 1996. *Shifting Frontiers in Late Antiquity*. Ashgate Publishing Limited: Hampshire, Great Britain

Merriam-Webster. "Iconography". Hentet 11.09.2019

<https://www.merriam-webster.com/dictionary/iconography>

McCormick, Michael. 1986. *Eternal Victory: Triumphal Rulership in Late Antiquity, Byzantium and the Early Medieval West*. Cambridge University Press

McCormick, Michael. 2001. *Origins of the European Economy: Communications and Commerce AD 300 – 900*. Cambridge University Press

Moorhead, John. 2001. *The Roman Empire Divided 400-700 AD*. London: Routledge

Mordechai, Lee, Merle Eisenberg, Timothy P. Newfield, Adam Izdebski, Janet E. Kay og Hendrik Poinar. 2019. "The Justinianic Plague: An inconsequential pandemic?".

"Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America"

<https://www.pnas.org/content/116/51/25546>

Muscolino, Cetty. 2019. "The Gold in the Mosaics of Ravenna". *Journal of Mosaic Research*. Volum 12. 119-132. doi:10.26658/jmr.614880

Naismith, Rory. 2014. "Cold Coinage and Its Use in the Post-Roman West." *The University of Chicago Press Journals*. Volum 89 (2). 273-306. doi:10.1017/S00387134

O'Donnell, J. 1979. *Cassiodorus*. University of California Press

Petersen, Leif Inge R. 2013. *Siege Warfare and Military Organization in the Successor States (400-800 AD) Byzantium, the West and Islam*. Boston: Brill

Pohl, Gantner og Payne 2012. *Visions of Community in the Post-Roman World. The West, Byzantium and The Islamic World, 300-1100*. Routledge

Pohl, Walter. 2013. *Post-Roman Transitions: Christian and Barbarian Identities in the Early Medieval West*. Brepol Publishers

Pohl, Walter. 1997. *Kingdoms of the Empire: The Integration of Barbarians in Late Antiquity*. Brill

Rosen, Willia. 2007. *Justinian's flea: plague, empire, and the birth of Europe*. Viking: New York

Sarris, Peter. 2013 *Empires of faith: the fall of Rome to the rise of Islam, 500-700*. Oxford University Press

Shepard, Jonathan. 2008. *The Cambridge History of the Byzantine Empire c. 500-1492*. Cambridge University Press

Wickham, Chris. 2009. *The inheritance of Rome: a history of Europe from 400 to 1000*. Penguin UK

Webster, Leslie og Michelle Brown. 1997. *The transformation of the Roman World Ad. 400-900*. British Museum Press: London

Wolfram, Herwig. 1990. *History of the Goths*. University of California Press.

